

**T.C.
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SANAT TARİHİ ABD
SANAT TARİHİ BİLİM DALI**

ŞANLIURFA MÜZESİ'NDE BULUNAN AHŞAP ESERLER

YÜKSEK LİSANS

HAZIRLAYAN

Mustafa YILDIRIM

DANIŞMAN

Prof. Dr. Recai KARAHAN

VAN - 2019

KABUL VE ONAY SAYFASI

Mustafa YILDIRIM tarafından hazırlanan “**Şanlıurfa Müzesi’nde Bulunan Ahşap Eserler**”adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ / OY ÇOKLUĞU ile Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sanat Tarihi Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Recai KARAHAN

Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi

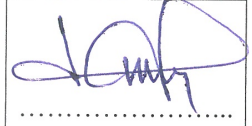
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum

Başkan : Prof. Dr. Recai KARAHAN

Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Ebru SUBAŞI

Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Ardahan Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Mehmet KULAZ

Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum

Yedek Üye : Dr. Öğr. Üyesi Ercan ÇALIŞ

Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum

.....

Yedek Üye : Dr. Öğr. Üyesi Oktay BAŞAK

Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum

.....

Tez Savunma Tarihi:

18.../ 06 /2019

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini ve imzaların sahiplerine ait olduğunu onaylıyorum.

Doç. Dr. Bekir KOÇLAR
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYAN

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü **Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;**

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu

Bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. (..... /...../2019)

Mustafa YILDIRIM

Yüksek Lisans Tezi

Mustafa YILDIRIM

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Haziran,2019

ŞANLIURFA MÜZESİNDE BULUNAN AHŞAP ESERLER

ÖZET

Güneydoğu Anadolu bölgesinin önemli şehirlerinden biri olan Şanlıurfa, ilk çağlardan bugüne kadar önemli uygarlıklara ev sahipliği yapmış ve büyük bir kültür merkezi olmuştur. Zaman içerisinde uygarlıkların bir arada yaşamasıyla zenginleşen bu çok kültürlü yapı mimaride, sanatta ve daha birçok alanda gelişmeler göstermiştir. Bu gelişmelerin sonunda kendine has bir üslubun doğup geliştiği bir kent olan Şanlıurfa, mimari eserlerden, el sanatlarına kadar pek çok sanat eseri örnekleriyle karşımıza çıkmaktadır.

Dolayısıyla bu tarihsel geçmişin ve kültür birikiminin bir parçası olan Şanlıurfa Müzesi'nde bulunan ahşap eserler birçok açıdan değerlendirmesi yapılmış ve önemli sonuçlar elde edilmiştir. Şanlıurfa Müzesi'nde bulunan ahşap eserler, kullanılan malzeme, uygulanan teknik, süsleme programı, form ve tür farklılığı gibi özellikleri ile birlikte ele alınmıştır. Ahşabın tanımı, ağacın çeşitliliği, yapımında kullanılan malzemeler, gereçler ve teknikler, ayrıntılarıyla incelenmiştir. Bu süreçte, Şanlıurfa'nın ayrıntılı tarihi ve bölgesel konumu, müzenin tanıtımı ve mevcut durumu hakkında da ayrıca bilgiler verilmiştir.

Çalışmamızın amacı doğrultusunda, Şanlıurfa Müzesi depolarında muhafaza edilen ahşap eserlerden 6 adet ve teşhirde bulunan eserlerden de 14 adet olmak üzere toplam 20 adet eser değerlendirilmeye alınmıştır. Bu çalışmanın sonunda Osmanlı dönemi ile Erken Cumhuriyet döneminden günümüze önemli eserlerin ulaştığı görülmektedir. Konunun daha iyi kavranması açısından envanter çalışmasından sonra

bir değerlendirme ve karşılaştırma yapılarak, farklı bölgelerdeki örneklerle eserlerin benzer ve farklı yönleri belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışmanın sonunda tanıtılan eserlerden elde edilen bilgilerden bir sonuca varılmış ve öneriler dile getirilmiştir.

Bu çalışmanın toplumda iyi bilinç oluşturmasının vesile olacağını ve ayrıca araştırmacıların, ilgili kurumların dikkatini çekeceğini temenni ederiz.

Anahtar Kelimeler : Şanlıurfa, Müze, Ahşap Eserler,

Sayfa Sayısı :137

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Recai KARAHAN

M.Sc. Thesis

Mustafa YILDIRIM

VAN YÜZÜNCÜ YIL UNIVERSITY
SOCIAL SCIENCES INSTITUTE

June, 2019

WOODEN WORKS IN THE ŞANLIURFA MUSEUM

ABSTRACT

Şanlıurfa, one of the most important cities of Southeastern Anatolia, has hosted important civilizations since the first ages and has become a big cultural center. This multicultural structure, which is enriched by the coexistence of civilizations over time, has shown improvements in architecture, art and many other fields. At the end of these developments, Şanlıurfa is a city where a unique style was born and developed and we see many works of art from architectural works to handicrafts. Therefore, the wooden artifacts in the Şanlıurfa Museum, which is part of this historical background and cultural accumulation, have been evaluated in many respects and significant results have been obtained.

The artifacts in the Şanlıurfa Museum are discussed together with the materials used, the technique applied, the decoration program, the form and the kind of difference. The definition of wood, the variety of the tree, the materials used in the construction, materials and techniques are examined in detail. In this process, detailed information on the historical and regional location of Şanlıurfa, the presentation of the museum and its current status are also given.

For the purpose of our study, a total of 20 artifacts including 14 pieces of artifacts and 14 pieces of artifacts preserved in Şanlıurfa Museum warehouses were included in the study. At the end of this study, it is seen that important works reached from the Ottoman period to the present.

In order to gain a better understanding of the subject, an evaluation and comparison was made after the inventory study and similar and different aspects of the works were tried to be determined with examples from different regions.

At the end of the study, a conclusions was obtained from the information obtained from the works and suggestions were expressed. We hope that this study will be conducive to creating good consciousness in society and that researchers will attract the attention of relevant institutions.

Keywords : Şanlıurfa, Museum, Wooden Works

Quantity of Page :137

Supervisor : Prof. Dr. Recai KARAHAN

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	v
KISALTMALAR DİZİNİ.....	viii
ÖNSÖZ.....	ix
1.GİRİŞ.....	1
1.1.Konunun Tanımı ve Önemi.....	1
1.2.Amaç.....	2
1.3.Konunun Sınırı.....	2
1.4.Materyal ve Yöntem.....	3
2.ŞANLIURFA’NIN COĞRAFİ KONUMU VE TARİHİ.....	4
2.1.Coğrafi Konumu.....	4
2.2.Şanlıurfa Tarihi.....	5
3. ŞANLIURFA MÜZESİ’NİN TARİHÇESİ.....	8
4.AHŞAP SANATI.....	9
4.1.Ahşabın Tanımı.....	10
4.2.Ahşap Süsleme Sanatında Kullanılan Araç ve Gereçler.....	11
4.2.1.Tokmak.....	11
4.2.2. Oyma Kalemleri.....	11
4.2.3. İskarpela.....	12
4.2.4. Zımpara.....	13
4.3. Ahşap Süsleme Sanatında Kullanılan Ağaç Çeşitleri.....	13
4.3.1. Ağaç Çeşitleri.....	14

4.3.2. Bazı Ağaç Çeşitlerinin Özellikleri.....	14
4.4.Süsleme Alanları ve Özellikleri.....	18
4.5. Ahşap Süsleme Teknikleri.....	19
4.5.1. Kündekâri Tekniği.....	20
4.5.1.1. Hakiki Kündekâri.....	20
4.5.1.2. Taklit kündekâri.....	20
4.5.1.3. Çakma ve Kabartmalı Kündekâri.....	21
4.5.1.4. Tamamen Çakma ve Yapıştırma Kündekâri.....	21
4.5.1.5. Tamamen Kabartmalı Kündekâri.....	21
4.5.2. Kabartma Tekniği(Oyma Tekniği).....	22
4.5.2.1. Düz Satırlı Derin Oyma Tekniği.....	22
4.5.2.2. Yuvarlak Satırlı Derin Oyma Tekniği.....	22
4.5.2.3. Çift Katlı Kabartma Tekniği.....	22
4.5.2.4. Eğri Kesim Tekniği.....	23
4.5.3.Kafes Tekniği.....	23
4.5.3.1. Çıtalarla Yapılan Kafes Tekniği.....	23
4.5.3.2. Kafes Oyma(Ajur) Tekniği.....	24
4.5.3.3. Maşrabiye Tarzında Yapılan Kafes Tekniği.....	24
4.5.4. Kakma Tekniği.....	24
4.5.5. Sedef Kakma Tekniği.....	25
4.5.5.1.Sedef İşçiliğinde Teknikler.....	27
4.5.6. Tarsi Tekniği.....	28
4.5.7. Ajur Yapıştırma Tekniği.....	28
4.5.8. Ahşap Üzeri Boyama Tekniği(Edirnekâri).....	28
5.TÜRK SANATINDA AHŞAP SÜSLEMENİN GELİŞİMİ.....	29
5.1. İslam Öncesi Türk Sanatında Ahşap.....	29
5.2.İslam Sonrası Türk Sanatında Ahşap.....	30
5.3.Anadolu Selçuklu Döneminde Ahşap Sanatı.....	31
5.4.Osmanlı Döneminde Ahşap Sanatı.....	32

6.KATALOG.....	33
6.1.Mimari Yapılarda Kullanılan Eserler.....	34
6.2.Taşınabilir Küçük Eserler.....	51
7.DEĞERLENDİRME VE KARŞILAŞTIRMA.....	71
7.1.Değerlendirme.....	71
7.1.1. Malzeme.....	73
7.1.2. Dönem	74
7.1.3. Müzeye Geliş Şekli ve Tarihi.....	74
7.1.4. Teknik.....	75
7.1.5. Süsleme.....	75
7.2.Karşılaştırma.....	76
8.SONUÇ VE ÖNERİLER.....	81
KAYNAKLAR.....	83
ÇİZİMLER DİZİNİ.....	86
FOTOĞRAFLAR DİZİNİ.....	88
ÇİZİMLER.....	90
FOTOĞRAFLAR.....	115
ÖZGEÇMİŞ	
ORJİNALLİK RAPORU	

KISALTMALAR DİZİNİ

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

a.g.e. : Adı geçen eser

a.g.m. : Adı geçen makale

a.g.t. : Adı geçen tez

cm. : Santimetre

mm. :Milimetre

Çizim No : Çizim numarası

Env. No : Envanter numarası

Foto. : Fotoğraf

H. : Hicri

Kat.No : Katalog numarası

Yy. :Yüzyıl

M. : Miladi

MÖ. : Milattan önce

MS. : Milattan sonra

vb. : Ve benzeri

ÖNSÖZ

Şanlıurfa, 11.000 yıllık tarihi geçmişi coğrafik konumu ticari İpek yolu merkezi olmuştur. Arkeolojik buluntular bir bölgenin tarihi, sosyal, kültürel ve ekonomik yapısına ışık tutmakta yardımcı olan unsurlardan biridir. Şanlıurfa Bölgesi'nde yapılan arkeolojik kazılarda farklı dönemleri temsil eden buluntular ele geçmiştir. Bölgede yer alan dönemler; Paleolitik (Yontma Taş devri), Neolitik (Cıralı Taş devri), Kalkolitik (Bakır devri), Tunç (Bronz devri), Demir devri, Bizans ve İslami dönem şeklinde sıralanabilir. Binlerce yıldır birçok uygarlığa ev sahipliği yapan Şanlıurfa büyük bir kültür çeşitliliği oluşturmıştır. Bir toplumun yaşam biçimi, inançları ve değer yargıları o toplumun kültür öğelerini oluşturur. Her milletin ve halkın kendine has bir kültürü ve bir yaşam biçimi vardır. El sanatları, toplumların yaşam biçimlerini, gelenek ve görenekleri yaşamak ve yaşatmak için gösterdikleri çabanın sonucunda ortaya çıkmıştır. Bir toplumu kültürel ve sanatsal yönden tanıtmamanın yollarından birisi de, o topluma ait olan el sanatı ürünlerini doğru yorumlamaktır.

Müzelerde bulunan el sanatlarını koruyup saklamanın önemi her geçen gün artmaktadır. Ülke deki özel ve resmi müzeler mevcut eserleri bir sonraki döneme aktarmak gibi bir göreve sahip oldukları izlenmektedir. Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığımız 'Şanlıurfa Müzesi'nde Bulunan Ahşap Eserler' adlı tezimizde eserlerin bir sonraki nesillere sağlam olarak aktarmanın sağlanması amaçlanmıştır. Müzede bulunan eserlerin formları, süsleme ve yapım teknikleri incelenmiş, ilgili eserlerin bilimsel kurallara bağlı kalınarak tek tek incelemeleri yapılmış, fotoğrafları çekilmiş, çizimleri yapılmış, karşılaştırmalar ve değerlendirmeler yapılmıştır. Günümüzde el sanatlarına ilginin azaldığını görmekteyiz bu nedenle el sanatlarının bir sonraki döneme aktarılması önem arz etmektedir. Dolayısıyla bu araştırma ilgili kurumları, bilim adamları ve araştırmacıların dikkatlerini müzelere ve müzelerdeki eserlere yönlendirip geniş kapsamlı araştırma ve incelemelere yönlendirecektir. Ayrıca sonraki dönemlerde ihtiyaç duyulabilecek belgeleri oluşturmaktır. Çalışmanın başından sonuna kadar yakın ilgisini esirgemeyen, değerli fikir ve önerileri ile yol gösteren, hocam Prof.Dr.Recai KARAHAN'a teşekkürü bir borç bilirim. Akademik kariyerimin gelişmesinde katkıları olan, Prof. Dr. Gülsen BAŞ, Dr. Öğr. Ü. Mehmet

KULAZ, Dr. Öğr. Ü. Ercan ÇALIŞ, Dr. Öğr. Ü. Mehmet TOP, Dr. Öğr. Ü. Osman AYTEKİN, Dr. Öğr. Ü. Yalçın KARACA, Dr. Öğr. Ü. Oktay BAŞAK, Dr. Öğr. Ü. Güler YILMAZ, Dr. Öğr. Ü. Tahsin KORKUT’a teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca çalışmamın her sürecinde beni hiç yalnız bırakmayan değerli arkadaşlarım Öğr. Gör. Aytaç AKINAY, Dr. Öğr. Ü. Göksel ULAY, Öğr. Gör. İzzet YILDIZ, Öğr. Gör. Metin ÖNDEŞ’e ve önemli katkılarından dolayı Murat ÇABAZ’a, ayrıca yardımlarını esirgemeyen Şanlıurfa Müzesi Çalışanlarına sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Çalışma süresi boyunca sabır ve fedakârlık gösteren değerli eşim ve çocuklarıma minnettarım.

Mustafa YILDIRIM

VAN-2019

1.GİRİŞ

1.1.Konunun Tanımı ve Önemi

Güneydoğu Anadolu Bölgesi, tarihin erken dönemlerinden itibaren birçok yerleşmelere sahne olmuştur. Bu yerleşmelerin en önemli merkezlerinden biri de Şanlıurfa'dır. Binlerce yıllık geçmişini, üzerinde barındırdığı tarihsel ve kültürel değerleriyle ortaya koyan Şanlıurfa, bilim adamlarının her zaman büyük ilgisini çekmiştir. Kültürün bir ögesi olan sanat, sosyolojik bir durum olduğundan medeniyeti oluşturan toplulukların nesilleri arasında en kolay şekilde aktarılan öğelerin başında gelir. Bu noktada, sanat dalları arasında da el sanatları çok önemli bir yer tutar.

Taşınabilir kültür varlıklarımızın önemli bir ögesi olan ahşap işçiliği geçmişten günümüze yayıldığı bölgelerde 'ki üslup ve tekniklerle kaynaşarak güzel örneklerle karşımıza çıkmaktadır. Kullanım alanı oldukça geniş olan Ağaç işçiliği kültürel mirasımız arasında önemli bir yer tutmaktadır. Günümüzde bu eserler gerek fiziki şartların tahribatıyla, gerek uygun koşullarda muhafaza edilmemesi, hatalı yenileme, çalınma, iklim koşullarının olumsuz etkisi gibi nedenlerle gittikçe yok olmaktadır.

Araştırmamızın önemi Şanlıurfa Müzesi'nde yer alan Ahşap eserleri; , malzeme, teknik, üslup açısından ele alıp detaylı bir şekilde inceleyip sınıflandırma yaparak, sosyo-kültürel ve genel yaşam felsefesini ortaya koymaya çalışmaktır. Kültürümüzün bir ögesi olan Ahşap Eserlerin tarihçesini araştırıp Anadolu Coğrafyasındaki yerini ve önemini bilimsel metotlarla inceleyerek bilim dünyasına ve toplum yararına sunulması ayrıca teşhir bölümünün dışında, arka planda depolarda uzun yıllar saklı tutulan eserlerin incelenip kültür miras değerlerini toplumla paylaşılması önem arz etmektedir.

1.2. Amaç

Medeniyetlere ev sahipliği yapan Şanlıurfa, bölgede birçok kültüre ait sayısız eserlerin ortaya çıkarıldığı bir merkez olmuştur. Bu açıdan bölge, Anadolu'daki en önemli yerleşim yerlerinden biri olduğunu göstermiştir. Geçmiş İslam öncesi devirlere kadar uzanan ve Anadolu'da çok çeşitli ve zengin örnekleriyle temsil edilen ahşap işçiliği, Türk Süsleme Sanatları'nın en az tanınan kollarından biridir. Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı dönemlerine ait ahşap eserlerin henüz devir özellikleri bile tam olarak bilinmemektedir. Çeşitli sebeplerle günden güne yok olan veya niteliklerini kaybeden eserlerin, daha fazla zaman geçirmeden kataloglarının hazırlanması ve estetik değerlerinin ortaya konması zorunluluğu, bizi bu alanda çalışmaya yönelten önemli bir etken olmuştur. Bu nedenle, ahşap eserlerin önemli bir grubunu oluşturan Şanlıurfa Müzesi'ndeki ahşap eserlerin incelenmesi ve günümüze daha ayrıntılı olarak ulaşması amacıyla bu tez konusu seçilmiştir.

1.3.Konunun Sınırı

Araştırma, Şanlıurfa Müzesi'nde yer alan etnografik ahşap eserlerle sınırlı tutulmuştur. Müzede yer alan etnografik değer taşıyan ahşap eserlerin tamamı gözden geçirilmiş, farklı yapım ve bezeme teknikleri göz önüne alınarak gerek tür, gerekse bezeme durumlarına göre sınıfsal olarak ayrılan eserlerin tamamı incelenmiştir.

Konunun sadece etnografik ahşap eserlerle sınırlandırılmasındaki bir diğer gerekçe, Şanlıurfa yöresinin ve dolayısıyla Anadolu'nun yakın geçmişine ait dönemin yaşayış tarzını ve sanatsal üslubunu ortaya koymaktır. Böylelikle ele alınan ahşap eserlerin sanat ve kültürel özelliklerini ortaya koymaktır. Ele alınan ahşap eserlerin sanat ve kültürel özelliklerini gün yüzüne çıkarmak, hem de önceki dönemlerle, günümüz dünyasındaki ahşap eserlerin geldiği noktayla bir karşılaştırma yaparak, bir sonuca varmaya çalışmaktır.

1.4. Materyal ve Yöntem

Konu kapsamındaki müzede ele alınan ahşap eserlerin tamamı, etnografik gruba aittir. Söz konusu eserlerle ilgili yaptığımız çalışmada konu, bölümler halinde işlenerek bir bütünlük oluşturulmaya çalışılmıştır. İlk bölümde konunun önemi ile ilgili bilimsel veri araştırması ve kaynak taraması yapılmıştır. Bunun yanı sıra Şanlıurfa ilinin fiziki yapısı ve tarihçesine de değinildikten sonra müzelerin tarihsel süreci ve Şanlıurfa Müzesi hakkında genel bilgiler verilmiştir. Daha sonra ahşap ve ahşap sanatının tanıtımına, tarihsel sürecine değinilerek, Anadolu’da ahşabın günümüze ulaşması hakkında bilgiler verilmiştir.

Çalışmamızın ikinci bölümünde ahşap eserde kullanılan malzeme, yapım ve süsleme teknikleri ana hatlarıyla birlikte ayrıntılı bir şekilde ele alınmış kullanılan malzemenin günümüze nasıl ulaştığı ile ilgili bilgiler verilmiştir.

Çalışmamızın üçüncü ana bölümünde daha önceden belirlenmiş tarih ve zamanda müzeye gidilerek, yetkililer nezaretinde eserler birer birer incelenerek, yazılı ve görsel kayıtlar tutulmuştur. Çalışmalar sırasında muhafaza edilen depodan çıkarılan eserler, öncelikle türlerine ve dönemlerine göre sınıflandırılmıştır. Daha sonra eserler bir katalog düzeni içinde incelenmiştir. “Ürünün Adı”, “Fotoğraf ve Çizim No”, “Müzeye Geliş Tarihi”, “Geliş Biçimi”, “Ait Olduğu Dönem”, “Kullanılan Malzeme”, “Süsleme Tekniği”, “Ölçüleri” gibi başlıklar altında, eserler hakkında bilgi verilmiş, kompozisyon kısmında ise örnekler ayrıntılarıyla birlikte tanıtılmaya çalışılmıştır.

Son bölümde ise değerlendirme ve karşılaştırmalara yer verilmiştir. Karşılaştırma bölümünde eserler, hem kendi aralarında hem de yayınlarda bulunan benzer örnekleri ile form ve süsleme programları açısından ele alınmıştır. Sonuç kısmında ise araştırmada elde edilen bulguların öneminden bahsederek bulgular özetlenmiştir. Kaynakça, çizim ve resimlerle çalışma sonlandırılmıştır.

2.ŞANLIURFA’NIN COĞRAFI KONUMU VE TARİHİ

2.1.Coğrafi Konumu

Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde bulunan Şanlıurfa konum itibari devamlı olarak yerleşimlere sahne olmuştur. Doğusunda Mardin, batısında Gaziantep, kuzeybatısında Adıyaman, kuzeyinde Diyarbakır ile çevrilidir. İlin Güneyinde ise 911 km’lik Türkiye-Suriye sınırı uzanır.¹

Şehir 36 derece 40 dakika ve 38 derece 02 dakika kuzey enlemleri ile 37 derece 50 dakika ve 40 derece 12 dakika doğu boylamları arasında yer alır. Yüzölçümü 18.584 km² rakımı ise 518 m’dir.²

Şanlıurfa, coğrafi özelliği nedeni ile tarih boyunca üzerinde birçok bağımsız devlet ve beyliğin kurulduğu, değişik kültürel oluşumların kaynaştığı bir yerleşim alanı olmuştur. Gerek tarih öncesi gerekse tarihi devirlerde Şanlıurfa, hemen hemen her dönemde Doğu ve Batı kültürleri arasında bir köprü olmuştur.³ Doğu’yu Batı’ya bağlayan ticari ve askeri yolların buradan geçmesi, Şanlıurfa’ya geçmiş dönemlerde de büyük önem kazandırmıştır.⁴

Şanlıurfa kara iklim özelliği gösterir. Yazları çok kurak ve sıcak, kışları bol yağışlı, nispeten ılıman geçmektedir. Şanlıurfa matematik konum itibariyle ülkemiz coğrafyasında ekvatora daha yakındır. Deniz etkisinden uzak bir bölgede bulunmaktadır. Bu nedenle kara iklim özelliği ağır basmaktadır. Bu özellik sıcaklık ve yağış bakımından kendisini göstermektedir.⁵ İlimizde en yüksek sıcaklık 46.8 (Temmuz); en düşük sıcaklık ise -12,4 (Şubat) olarak ölçülmüştür. Şanlıurfa’da yıllık ortalama yağış 462 mm olarak hesaplanmıştır. Yıllık ortalama sıcaklık 18.6 C, buharlaşma 2048 mm, rüzgar hızı 2.8 m/sn’dir. Karlı ve don olan günlerin sayısı oldukça azdır.⁶

¹ Erişim:[<https://www.sanlıurfa.bel.tr/icerik/19/2/fiziki-yapi>] Erişim Tarihi: 21.02.2019

² Erişim:[<https://www.sanlıurfa.bel.tr/icerik/19/2/fiziki-yapi>] Erişim Tarihi: 21.03.2019

³ İhsan Özkaynak, *Her Yönüyle Şanlıurfa İl Yıllığı*, İstanbul, 1988, 4.

⁴ Özkaynak, a.g.e., 4.

⁵ Güler Öztan, *Urfa İklimi*, Ankara, 1974, 1.

⁶ Anonim, *Urfa il Kültür ve Turizm Rehberi*, Urfa, 1997, 8.

Şanlıurfa ili, konum itibarıyla Arap Platformu'nun kuzey bölümleri ile Güneydoğu Torosların orta kısmının güney etekleri üzerinde yer almaktadır. İlin kuzeyinde bulunan dağların yükseklikleri düşüktür. Dağlar arasında geniş ovalar yer alır. İldeki başlıca dağlar; Karacadağ (1938 m), Tektek (449 m), Susuz (801 m), Takur Tukur, Germuş (771 m), Nemrut (800 m), Şebeke (750 m) ve Arat (840m) Dağlarıdır.⁷ İlin en önemli akarsuyu Fırat Irmağı'dır. Diğer akarsulardan bazıları Cülap, Çeltik, Pınar, Pamuk, Zengeçur, Aslanlı, Karabağ, Bahçecik, Hamdun, Necarik, Titriş, Zadelî, Giresav, Halfeti, Pınarbaşı, Süleyman, Mizar, Bamyasuyu, Kehriz, Germuş, Açık Su, Halilürrahman, Direkli ve Mercihan olarak sayılabilir.

Şanlıurfa kenti içinde göl olarak nitelendirilen Halilü'r-Rahman ve Ayn'ı-Zeliha olmak üzere iki göl mevcuttur. Hz. İbrahim'in ateşe düştüğü yerde oluşan bu iki göl şehir merkezinin güney batısında yer almaktadır. Hz. İbrahim'in düştüğü yer, Halilü'r-Rahman Gölü adıyla bilinir. Rivayete göre; Nemrut'un kızı Zeliha da İbrahim'e inandığından kendisini onun peşinden ateşe atmış ve düştüğü yerde Aynzeliha Gölü oluşmuştur. Bu göller İçerisindeki balıklar kutsal sayıldığından yenilmeyip, dünyanın her tarafından gelen ziyaretçilerin uğrak yeri olmaktadır. Ayrıca GAP Projesi ile yapay olarak oluşturulan Atatürk Baraj Gölü Türkiye'nin en büyük baraj gölü olup, il sınırları içinde bulunmaktadır.

Şanlıurfa ili, genel olarak plato görünümünde olup başlıca ovaları şunlardır: Harran, Suruç, Viranşehir, Hilvan, Ceylanpınar, Bozova ve Siverek ovalarıdır.⁸

2.2. Şanlıurfa Tarihi

Mezopotamya'nın en eski yerleşim merkezlerinden biri olan Şanlıurfa, su kaynaklarına yakın olması ve ticaret yolları üzerinde bulunmasından dolayı tarih boyunca stratejik bir öneme sahip olmuştur. Kentin 11 bin yıllık bir tarihi geçmişi vardır. Merkeze bağlı Örencik köyü sınırları içinde yer alan Göbekli Tepe'de yapılan kazılarda ele geçen buluntular bu tarihi geçmişi kanıtlamaktadır.⁹ M.Ö. 9 binli yıllara uzanan bu süreçte; Ebla, Akkad, Sümer, Babil, Hitit, Hurri-Mitanni, Arami, Asur, Pers, Makedonya, Roma, Bizans gibi uygarlıkların egemenlikleri altında yaşayan Urfa,

⁷Erişim:[<https://www.sanlıurfa.bel.tr/icerik/19/2/fiziki-yapi>] Erişim Tarihi: 21.02.2019

⁸ Erişim:[<https://www.sanlıurfa.bel.tr/icerik/1/1/sanlıurfa-tarihi>] Erişim Tarihi: 21.03.2019

⁹ Göbeklitepe Dünyanın İlk Tapınağı, Karacadağ Kalkınma Ajansı yayını, Şanlıurfa, 2012

1094 yılında Selçuklu topraklarına katılmış, 1098’de Haçlı Kontluğu idaresine girmiştir. Eyyubi, Memluk, Türkmen aşiretleri, Timur Devleti, Akkoyunlular, Dulkadir Beyliği, Safeviler’den sonra da Osmanlı sınırları içine katılmıştır.¹⁰Urfa adının kaynağına ilişkin çok sayıdaki savdan hemen hiç biri kesinlik kazanmamıştır. Bunlardan biri, Urfa adının Süryanice Urhai sözcüğünden türediği, Urhai’ninise Arapça “Suyu Bol” anlamına gelen er-Ruha’dan kaynaklandığı yolundadır. Şanlıurfa’nın bilinen en eski ismi Aramiler tarafından verilen Urhay idi. M.Ö. 3. yüzyılda, Makedonya Kralı İskender Anadolu’ya girince Güney-Doğu Anadolu Bölgesi ve Urfa Makedonlar’ın eline geçti. Makedonlar "Suları Bol" anlamına gelen Edessa ismini vermişlerdir.¹¹ Edessa o dönemde Makedonya’nın başşehrinin ismi idi. Urhai’nin Orhe, Orhai gibi farklı kullanışları sonunda Urfa adı ortaya çıkmıştır. *Süryan Vakayinamesi*¹², ne göre bu ad Hewya’nın oğlu Urhai’den gelmektedir¹³.

Şanlıurfa kenti dini, arkeolojik, folklorik değerleri ile köklü bir kültür tarihine sahiptir. Büyüleyici birçok uygarlık, bu kenti, bir bölümü hala keşfedilmeye çalışılan 11.000 yıllık geçmişin varisi kılmıştır. Bu topraklar tapınakları, kiliseleri, camileri, medreseleri, sarayları ve kervansarayları ile geçmişi her an yaşar gibidir.¹⁴Şanlıurfa’nın bilinen belgesel tarihi M.Ö. 2000 yıllarında Hurri-Mitanni ile başlar. Bu devletin başkenti Vaşugan (Re’sul - Ayn)’di. Bu dönemde Şanlıurfa büyük bir kültür merkezi olmuştur. Daha sonra büyük tarihi göçlerle bu bölgeye Sümerler ve Sümer Uygarlığı hakim olmuştur. Sümer, Akat ve Elam Uygarlıkları’na tanık olan Şanlıurfa ve çevresinde Keldani, Hurri, Mitanni ve Asur uygarlıkları da egemen olmuştur.¹⁵

Asur Devleti’ni kuran, devlet merkezi Asur Şehri’ni yaptıran I.Şemis Ruman’dır. Asur Devleti’nin M.Ö. 606 yılında yıkılmasından sonra M.Ö. 4. yy’da Keyhüsrev kumandasında İran orduları tarafından Pers egemenliği altına sokuluncaya kadar Şanlıurfa, ateşgede merkezi olarak yeryüzünde çok önemli bir uygarlık bölgesi

¹⁰ Atilla Maraş, *Peygamberler Şehri Urfa*, Şanlıurfa, 1997, 11-14.

¹¹ Abdullah Ekinci, *Orta Çağda Urfa*, Ankara, 2006, 2.

¹² Mşiha Zha, *Süryani Vekayinamesi*(çev. E. Sever), İstanbul 2002, 67.

¹³ Hasan Açıanal, *Urfa Kurtuluş Mücadelesi Hatıratı*, Ankara, 2001, 21.

¹⁴ Müslüm Akalın, *Milli Mücadele’de Urfa*, 2007, Şanlıurfa, 17.

¹⁵ Selami Yıldız, *Peygamberler Diyarı Urfa*, 2009, Ankara, 5-6.

sıfatıyla tarih boyunca ün ve önem kazanmıştır. Bu arada Asur Prensleri, başkenti Harran olan yeni bir Asur Krallığı kurmuşlardır. Bu devletin ömrü pek kısa olmuş, Harran, Pers kavimleri tarafından tahrip edilmiş ve son Asur Prensligi de tarihe karışmıştır. Şanlıurfa M.Ö. 332 tarihine kadar Pers İmparatorluğu yönetiminde kalmıştır. Pers Kralı III. Dara (Daryus) İsos Savaşı'nda Makedonya Kralı İskender'e yenilince, Yukarı Mezopotamya ve dolayısıyla Şanlıurfa, Makedonyalılar'ın eline geçmiştir. Şanlıurfa bundan sonra Helen Uygarlığı'nın bir kültür merkezi olmuştur. Büyük İskender, Hindistan seferi dönüşünde ölünce, yönetimi altındaki ülkeler, generalleri arasında taksim edilmiştir. Şanlıurfa General Selefkos'un yönetimine girmiştir. Selefkos, Şanlıurfa'ya İskender'in Makedonya'da doğduğu şehrin adı olan "Edessa" adını vermiştir. Helen yönetimi ve kültürü Şanlıurfa'da 237 yıl sürmüştür. Selefkoslar dönemi, Romalıların Pompeus kumandasındaki ordularının Urfa'yı almalarıyla tarih sahnesinden silinmiştir. Bu olayla Şanlıurfa'ya Romalılar hakim olmuştur.¹⁶

Helenizm devrinde Selefkos Devleti'nin son yıllarında Mezopotamya'da birtakım beyliklerin kurulduğunu görmekteyiz. Bu kavimler zamanla kuvvetlenerek merkezi Şanlıurfa olmak üzere Osrhoene Krallığı'nı kurmuşlardır (M.Ö. 132). Latin tarihçilerinden Tasitüs ve Pelin, Osrhoene krallarını Abgar diye adlandırmışlardır. Hristiyanlık dininin 5. Abgar(Ukama) zamanında Şanlıurfa'da yayıldığı ve Ukama'nın Hz. İsa'yı Şanlıurfa'ya davet ettiği rivayet edilmektedir. Osrhoene Krallığı M.Ö. 132 yılında kurulmuş ve yaklaşık dört yüzyıl ayakta kalan bu krallık, Hristiyanlığı kabul ettikten sonra gelişmeye başlamıştır. Kentin M.S. 244 yılına kadar bağımsız kaldığı bu krallığın yükselme dönemi Hristiyanlıkla başladığı gibi yıkılışı da Hristiyanlıkta baş gösteren mezhep çatışmalarından olmuştur. Sonunda zayıflayan bu krallık, M.S. 244 yılında Roma hâkimiyetine girmiştir. Roma idaresinde Şanlıurfa başlangıçta sıradan bir şehir iken, Roma İmparatoru Büyük Konstantin zamanında ehemmiyeti anlaşılarak eyalet haline getirilmiştir. Roma idaresindeki bu krallık dönemine ait, M.S. 349'a tarihlenen, Şanlıurfa'daki tarihi eserlerin en kıymetlisi olan Kale'deki çifte sütunlar da halk tarafından mancınık olarak bilinmektedir. Bu sütunlar Osrhoene krallarından

¹⁶ Yıldız, a.g.e., 5-6.

Eftuha tarafından eşi Şalmet adına diktirilmiştir¹⁷.Roma İmparatorluğu'nun Batı ve Doğu diye ikiye bölünmesi üzerine Şanlıurfa Doğu Roma İmparatorluğu'nun sınırları içinde kalmıştır. Şanlıurfa uzun yüzyıllar tarihte Bizans İmparatorluğu diye anılan bu yeni devletin idaresi altında kalmıştır. Bizans ve İran'ın yüzyıllar boyu devam eden kanlı boğuşmalarında Şanlıurfa daima ön safta yer almış ve elden ele geçmiştir. Bu olaylar şehrin yıpranmasına, harap olmasına sebep olmuştur¹⁸.

3.ŞANLIURFA MÜZESİ'NİN TARİHÇESİ

Şanlıurfa'da bir müzenin açılması, 1948 yılında var olan tarihi eserlerin Atatürk İlkokulu'nda bir depoda muhafaza edilmesiyle müzenin kuruluşu ile ilgili ilk girişim gerçekleşmiştir. Depoda muhafaza edilen eserler daha sonra 1956 yılında Şehit Nusret İlkokulu'nda hazırlanan bir odada depolanmıştır. Müze amacıyla kullanılan bu yerin yeterli olmaması ve bölgenin binlerce yıllık zengin tarihini belgeleyen kültür varlıklarını teşhir etme ihtiyacı yeni bir yer müze binasını inşa etmeyi gerekli kılmıştır. 1965 yılında Şehitlik yakınlarında 1500 metre karelik bir alan üzerinde müze binasının inşaatına başlanmış olup, müzenin yapımı ve teşhir tanzim işlerinin tamamlanmasını takiben Şanlıurfa Müzesi 1969 yılında insanların ziyaretine açılmıştır.

Şanlıurfa'nın zengin tarihi geçmişinden dolayı bölgede pek çok höyük ve eski iskân yerleri mevcuttur. Bölgede yapılan birçok bilimsel kazıdan elde edilen eserlerin Şanlıurfa Müzesi'ne teslim edilmesi sonucunda, müzenin sergi ve depo salonları yetersiz kalmıştır. Tarihi eserlerin aslına uygun bir şekilde muhafazalarını mümkün kılmak suretiyle mevcut olan binaya ilave olarak depo ve teşhir salonları yapımı zorunlu hale gelmiş ve müze etrafında gerekli kamulaştırmalar yapılarak ilave depo ve sergi salonlarının inşasına başlanmıştır. Yapımı gerçekleştirilen ek binanın girişinde ve üst katında üç adet arkeolojik, bir adet etnografik eserler salonu, idari bölümler, konferans ve teşhir gibi etkinliklerin yapılacağı çok amaçlı salon, kütüphane; bodrum katında ise depolar, laboratuvar ve fotoğrafhane yer almaktadır. Modern anlamda teşhir tanzim çalışmaları gerçekleştirilen ek bina 1987 yılında hizmete sunulmuştur.

¹⁷ Erişim:[www.sanlıurfakentkonseyi.com] Erişim Tarihi: 15.03.2019

¹⁸ Ekinci, a.g.e, 5.

Şanlıurfa Müzesi'nde Harran'daki kazı çalışmaları sonucunda elde edilen eserlerden başka bölgedeki diğer höyüklerde ve eski yerleşim yerlerindeki çalışmalar sonucunda gün yüzüne çıkarılan kültür varlıkları eserleri kronolojik sıralamayla ve ayrı vitrinler şeklinde sergilenmektedir. Giriş katındaki ilk salon Asur, Babil ve Hitit dönemine ait taş eserlere ayrılmıştır. Arkeolojik bölümüne ait ikinci ve üçüncü salonlarda; Neolitik Çağ (M.Ö 8000- 5500)'a ait çakmak taşından kesici aletler, deliciler, taştan putlar ve kaplar; Kalkolitik Çağ (M.Ö 5500-3000)'a ait pişmiş topraktan yapılmış olan, boyalı ve boyasız geometrik desenlere sahip seramikler, mühürler, ölü gömme küpleri, fayanstan yapılmış olan kolye taneleri; Eski Tunç Çağı (M.Ö 3000-2000)'na tarihlenen pişmiş topraktan mühür baskılı küp parçaları, hayvan figürinleri, madeni eşyalar, takılar, gibi çeşitli madeni eserler teşhir edilmektedir. Sergilenen Etnografik eserler bölümünde; bölgenin özelliklerini taşıyan giysiler, gümüşten ve bronzdan takılar, el sanatlarına ait örnekler, yöreye mahsus özellik taşıyan oymalı ve kitabeli ahşap kapılar ve pencere kanatları, hat sanatına ait eserler, el yazması Kur'an-ı Kerim'ler teşhir edilmektedir. Şanlıurfa Müzesi'nin bahçesinde de arkeolojik eserler yine kronolojik sıra esas alınarak sergilenmektedir. Ön tarafta, açık teşhirde hayvan figürlerinin yer aldığı bir de mozaik havuzu bulunmaktadır¹⁹.

4.AHŞAP SANATI

Orta Asya'da yaşayan Türklerden günümüze kalan eserler arasında taşınabilir eşyalar üzerinde süsleme sanatının ve tekniklerin ileri gitmiş olduğunu yapılan kazılardan elde edilen veriler göstermektedir.²⁰ Anadolu Selçuklu ve Beylikler devri ahşap sanatında görülen süsleme özellikleri, Türk ahşap sanatında kullanılan tekniklerin bir özeti gibidir.²¹ Bunlardan bazıları yeni yeni keşfedilip geliştirilirken, bazıları artık terk edilip unutulmaya yüz tutmuştur. Kimi teknikler ise en zengin örnekleriyle klâsik devrini yaşamaktadır. Tekniklerin bir kısmı Türklerden önce ya da eş zamanlı olarak başka toplumlar tarafından kullanılmıştır. Tercih edilen süsleme türleriyle birlikte ortaya çıkan kompozisyona bakıldığı zaman, Türk Ahşap sanatında kendilerine has bir gelişim sergiledikleri gözlenir. Türklerin Anadolu'ya geldiklerinde ahşap sanatında önemli birikimlere sahip oldukları mevcut eserlerden anlaşılmaktadır.

¹⁹ Erişim:[<https://www.muze.gov.tr/>] Erişim Tarihi: 17.03.2019

²⁰ Ayla Ersoy, *xv. yüzyıl Osmanlı Ağaç İşçiliği*,1993, 2.

²¹ Rüstem Bozer, *Anadolu Selçukluları ve Beylikler Dönemi Uygarlığı 2*, Ankara, 2006, 533-534.

Anadolu geneline bakıldığında, ahşap eserlerin çok olduğu söylenebilir. Ancak, günümüze kalabilen eserler yine de tahmin edilenden azdır. Bu durumun iki önemli nedeni vardır. En önemli nedenlerden birincisi; ahşabın bazen tabiat şartları gibi dış etkenlerden, bazen de yangın gibi felaketlerden en fazla etkilenen malzeme olmasıdır. İkincisi ise, insanların bazen bilerek, bazen de bilmeyerek verdikleri zararlar sonucunda meydana gelen tahribatlar ile malzemenin kullanımından kaynaklanan yıpranmalardır.

Bunlara rağmen Selçuklu, Beylikler ve Osmanlılar döneminde minber, kapı ve pencere kanatları, dolap kapağı, mücevher kutusu, kur'an muhafazası, vaaz kürsüsü, sanduka, mihrap, korkuluklar ve rahleler gibi çeşitli nesnelerde karşımıza çıkan ahşap sanatı dalı, dönemin genel mizacını yansıtacak gösterişli örneklerle sahiptir. Bu modellerdeki tezhipte başarı elde edebilmek ve eseri uzun ömürlü kılmak için lifsiz ve sert dokulu ağaçlar tercih edilmiş ve bunlara farklı yöntemler uygulanmıştır.²²

4.1.Ahşabın Tanımı

Kelimenin kökü, Arapça haşebin (ağaç,kereste) çağulu olan ahşabdır ve "rastgele bir üretimde kullanılması amacıyla, ağaçtan kesilmiş yapı malzemesi, kereste" manasına gelir.²³ Ahşap ince tüplere benzeyen gözelerin bir araya toplanmasıyla oluşmuş, doğal bir gereçtir. Gözelerin aslı, ağacın gövde çizgisine paralel selüloz liflerinden ve bunlar arasında geçişi sağlayan amorf(kendine özgü bir biçimi olmayan) bünyeli "linyin" adlı maddeden meydana gelir. Selülozun suyu çok sevmesi ve gözeler arasındaki boşluklar, havanın etkisinden ve içinde bulunduğu ortamın şartlarından etkilenecek hasar görmesine yol açar. Ahşap malzeme, canlı bir organizmadan alınan bir malzeme olduğu için yapısı ve kimyevi bileşimi, malzemenin özelliklerini oluşturur. Organik yapısı nedeniyle form dengesizliği, çarpılma, çatlama, yarıлма görülür. Bu nedenle maddelerin dayanımını tanımlayan alışılmış yöntemler ahşap malzeme ancak bazı hususi şartlarda uygulanabilir. Ahşap malzeme hayatı boyunca boyu ve çapı istikametinde gelişir. Ahşap malzemenin görünüş özelliklerinin incelenmesi ve tanımlanması oldukça zordur. Fiziksel dayanım, ahşabın yoğunluğuyla

²² Bozer, a.g.e., 533.

²³ Erdem Yücel, *TDV İslam Ansiklopedisi*, 2,1989, 181-183.

doğru orantılı olarak artmaktadır. Ağaç malzeme kesildiğinde bütün gözenekler ölmez ve malzeme suyunu hemen kaybetmez. Zaman içerisinde suyu azalınca hacmi de azalır; buna rağmen kurumuş ağaç malzeme suyu yeniden görmesi durumunda şişer. Bu olaylarla ahşabın şekil değiştirmesine’’ ahşap malzemenin çalışması denir. Çalışma ahşap malzemenin her yerinde aynı olmadığı gibi ağacın çeşidine göre de farklılık gösterir. Bundan dolayı ahşap malzemenin çalışmasının sonucunda ortaya çıkması muhtemel sakıncaları giderebilmek için bazı önlemler alınmaktadır. Natürel ya da suni yoldan kurutulmuş ahşap malzeme kullanmak bu tedbirlerin en önemlisidir.²⁴

4.2.Ahşap Süsleme Sanatında Kullanılan Araç ve Gereçler

Ağaç malzemenin çeşitli tekniklerle işlenerek el sanatlarında veya mimaride kullanılan malzeme haline getirilmesinde kullanılan araçlara alet adı verilir. Ağaç işlerinde kullanılan el aletlerinden bazıları:

4.2.1.Tokmak

Sap ve baş kısmı tornaya verilmiş dayanıklı ve sağlam ahşap malzemeden yapılmıştır. Kullanımı çok kolay, hafif olmasından ötürü insanı yormayan dengeli bir yapıda üretilmektedirler. Sağlam ve dayanıklı ahşap malzemeden yapılmış olan baş kısmı tahminen 20-22 cm uzunluğunda ve 8-20 cm çapındadır. Ahşap Oyma kalemlerinin tutamak kısmının hasar görmemesi ve oyma kalemıyla daha rahat çalışılabilmesi amacıyla tokmak kullanılması gerekir. Metalden yapılmış olan çekiç hem ahşap malzemeye zarar verebilir, çabucak bozulmasına yol açabilir hem de dengeli bir şekilde vuruş imkânını ortadan kaldıracığından dolayı çalışmamızın hasar görmesine ve fazladan yorulmamıza neden olacaktır.²⁵

4.2.2. Oyma Kalemleri

Ahşap yüzeylerin üzerine markalanan bitkisel ve geometrik figürleri oymada kullanılan aletlere oyma kalemleri denir. Oyma kalemleri, yapılması gereken oyma şekillerine göre farklı beden yapısında çelik malzemeden yapılmış aletlerdir. Ahşap oyma kalemleri tutamak, gövde ve ağız(uç) olmak üzere üç kısımdan oluşur. Sap kısmı

²⁴ Doğan Hasol, *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi I*, 1997, 33.

²⁵ Mehmet Asarcıklı, *Ahşap Süsleme Teknikleri*, 2002, 28.

çokgen kesitli ve sivri uçludur. Çokgen kesitli olması, ahşap sapın içinde dönmemesi içindir. Akçaağaç ve dişbudak gibi sert ağaçlardan ahşap sap yapılır. Gövde yapılacak oymaya göre değişik yapıdadır. Ahşap oyma kalemleri ismini gövdenin yapısından almaktadır. Kalemin kesici olan kısmı ağızdır. Ahşap oyma kalemleri oldukça fazla çeşitlidir. Bu kalemleri ağız ve gövde yapısına göre gruplandırmak mümkündür. Yapısına göre ahşap oyma kalemleri üçe ayrılırlar.

- 1.Gövdesi düz olan oyma kalemleri
- 2.Gövdesi eğri olan oyma kalemleri
- 3.Gövdesi Kaşık uçlu olan oyma kalemleri

Oyma kalemleri ağız yapısına göre de üçe ayrılır.

- 1.Düz ağızlı
- 2.''U'' şeklinde ağızlı
- 3.''V'' şeklinde ağızlı

Ahşap oyma kalemlerin, sınıflandırılması üzerinde bulunan numaralara göre yapılır. Ahşap oyma kalemlerinin üzerinde iki rakam mevcuttur. Örneğin,5/12 gibi. Bu rakamlardan 5, oyma kaleminin gövde yapısını;12 ise mm cinsinden genişliği belirtir. Oyma kalemlerinde genişlik 2 mm'den başlar, katları şeklinde 24 mm'ye kadar gider.²⁶

4.2.3. İskarpela

Doğrama imalatı ile silicilik imalatının bazılarında ve ahşap süsleme işlerinde, zıvana açmak, ahşap üzerinde bazı yuvalar oluşturmak, bazı köşeleri düzeltmek ve pâhlar kesmek kısaca testere ile rende ve keserin göremeyeceği bazı işleri yapmak üzere kullanılan alettir. Bu alet çelikten yapılmış, ucu keskin bir şekilde tıraşlanmış bir namlu ile genelde şimşir ağacından yapılmış bir de saptan oluşur. Zıvana açılacak yerin üzerine anlatılan çelik kalem tutularak sap tarafına tahtadan yapılmış tokmakla vurularak tahtayı yontarak gereken işlem yapılmış olur.²⁷

²⁶ Ali Gürtekin, Mehmet Oğuz, *Mobilya ve Dekorasyon Gereç Bilgisi*,2002, 239.

²⁷ Ali Tal'at, *Doğramacılık, Maranagozluk ve Silicilik*, 2008, 315.

4.2.4. Zımpara

Zımpara; kağıt, bez, bez-kağıt karışımı veya sentetik iplikli taşıyıcılar üzerine doğal ya da yapay aşındırıcı maddelerin yapıştırılması ile elde edilir. Aşındırıcı doğal madde olarak, kuvarslı çakmak taşı veya grena taşı kullanılır. Aşındırıcı yapay madde olarak ise; silisyum ve karbonun elektrik fırınlarında eritilmesi ile elde edilen karbit taşı veya boksit, karbon ve demir tozunun elektrik fırınlarında eritilmesi ile elde edilen alüminyum oksit taşı kullanılır.²⁸ Ahşap süsleme sanatında kullanılan malzemelerinden biri de zımparadır. Zımpara ahşabın yüzeyinin pürüzlülüğünün giderilmesi ve üst yüzey işlemlerine hazırlanması esnasında kullanılır.²⁹

Zımpara levhaların kullanım yerleri:

- 1-Makinede biçimlendirilen ahşap yüzeyindeki makine izlerinin giderilmesi,
- 2-El aletleri ile biçimlendirilen ahşabın biçimine uygun düzeltilmesi ve temizlenmesi,
- 3-Masif ve kaplama yüzeylerdeki tutkal lekelerinin temizlenmesi,
- 4-Boya-cila aşamasında boya-cila katlarının düzeltilmesinde kullanılır.

4.3. Ahşap Süsleme Sanatında Kullanılan Ağaç Çeşitleri

Ağaç malzeme, ilk çağlardan beri, kullanım alanı sayısı giderek artan ve insana hizmetini sürdüren bir malzeme olmuştur. Günümüzde ağaç malzemenin 10.000 kullanım yeri bulunduğu bildirilmektedir.³⁰ Ağaç asıl olarak taç, gövde ve kök olmak üzere üç ana yapıdan oluşmaktadır.

a) Taç: Ağacın Kökleri topraktan çektiği ve içinde erimiş halde tuzlar bulunan özsu ağacın yapraklarında işlenmektedir. Ağacın yaşamı için çok fazla gerekli olan bu varyasyon, ağacın geniş veya iğne şeklindeki yapraklarının birlikte meydana getirdikleri taç bölümünde gerçekleşmektedir.

b) Gövde: Ağacın kökleri ve dalları arasında yer alan ve ahşap malzeme üretimine yarayan bölümdür.³¹

²⁸Asarcıklı, a.g.e., 25.

²⁹ Nazım Şanıvar-İrfan Zorlu, *Ağaç işleri Gereç Bilgisi*, İstanbul, 327.

³⁰ Yalçın Örs-Hakan Keskin, *Ağaç Malzeme Teknolojisi*, 2008, 1.

³¹ Şanıvar-Zorlu, a.g.e., 4.

c)Kök: Bir tohumun çimlenmesi ile başlayan kök, ağaçların hayatlarını devam ettirebilmeleri için fotosentez yapar, bunun için de topraktan elde edecekleri suya ve bileşiklere gereksinimleri vardır. Bu gereksinimlerini karşılamak için de toprağın altında minerallere ulaşmak için araştırma yapan köklere ihtiyaç duyarlar.

Bu organların şekil, boyut, yoğunluk, hacim, ağırlık, eni, yıllık artış gibi özellikleri ağacı şekillendiren ana özelliklerdir.³² Ağaçların; topraktan su ve bileşik maddelerini, havadan ise karbon dioksit almak, güneş enerjisini kullanarak organik madde üretmek, ağacın havaya oksijen vermesi, canlı varlıklara besin ve barınak sağlaması açısından çok önemli özellikleri vardır. Ağaçlar bu özellikleri yerine getirirken çevrelerindeki canlı ve cansız olan tüm popülasyonlarla karşılıklı olarak iletişim halindedir. Ağaçlar bu nedenle, içinde bulunmuş oldukları ekosistemler için vazgeçilmez unsurlardır. Ağacın ortadan kalması; yaşama ortamının tahrip olması, iklim şartlarının aksi yönde etkilenmesi ve devamında hayat zincirinin kopması, ve en sonunda da tüm hayatın yok olması anlamına gelir.³³

4.3.1. Ağaç Çeşitleri

a) İğne yapraklı Ağaçlar: Sarıçam, Karaçam, Kızılçam, Fıstıkçamı, Toros Sediri, Doğu Ladini, Gökmar, Ardiç, Servi, Mazı, Porsuk

b) Geniş Yapraklı Ağaçlar: Meşe, Sapsız Meşe, Gürgen, Doğu Kayını, Dişbudak, Karaağaç, Akçaağaç, Huş, Ihlamur, Kızılağaç, Çınar, Ceviz, Kestane, Şimşir, Kavak, Kiraz, Erik, Elma, Armut, Okaliptüs, Akasya, Zeytin,

c) Yabancı Ağaç Türleri: Virjinya Ardiç, Douglasie Gökmarı, Maun(Mahun), Balsa, Tik, Abanoz-Makasar, Pelesenk, Audire, Gül, Saten Ceviz.³⁴

4.3.2. Bazı Ağaç Çeşitlerinin Özellikleri

Abanoz-Makasar: Siyah abanoz ağacı Seylan, Sumatra ve Bombay'da yetişir. Kahverengi abanoz ağacı da Makasar adasında yetişir. Makasar'da hayat bulan abanoz ağacında siyaha yakın koyu zeminde kırmızı kahverengi çizgiler bulunmaktadır. Abanoz ağacının bu cinsi daha çok makasar ismi ile tanınmaktadır. Göbek odunludur.

³² Mahmut Duygun, *Ağaç Malzeme Teknolojisi*, 2005, 1.

³³ Duygun, *a.g.e.*, 1.

³⁴ Örs-Keskin, *a.g.e.*, 145-157.

Dış odunu geniştir. Dar hücrelidir. Hücre çukurları kendine has bir madde ile doludur. Çok fazla dekoratif çizgi ve damar desenleri yapar. Yapısı çok sert olan bir ağaçtır. Buna rağmen işlenmesi kolay olan bir ağaçtır. Renginde solma olmaz ve kendiliğinden de değişmez. Kaplama üretimi için makuldür. Değişen hava şartlarına oldukça dayanıklılık gösterir. Ağaç kururken çok fazla çeker ve çatlamalar meydana gelir. Ağaç malzemeyi zımparalarken çıkan tozlar öncelikle gözü ve solunum organlarını rahatsız eder. Özgöl ağırlığı 1.10 gr /cm³ tür.

Oldukça değerli olan ahşap, süsleme unsurlarının yapımında kullanılır. Tornalı, kakmalı işlerde, kapı kulplarında müzik aleti yapımında ve bıçak saplarında kullanılır. Anadolu Selçuklu Devletinde minber, kapı, mimari elemanların yapımında ve rahle kur'an muhafazı vb. yapımında oldukça fazla kullanılmıştır.

Ceviz: Türkiye'nin hemen her bölgesinde rahatlıkla yetişebilir. Ormanlık alan oluşturmaz. Bahçelerde ve tarlalarda rahatlıkla yetiştirilir. Dış odunu sarı ve gridir. Göbek odunu ise açık ve sütlü kahverengiden, koyu kahverengine kadar değişebilir. Cevizin kerestesi orta sertlikte ve sıkı liflidir. Yoğunluğu fazla olan ağaçlardandır. Çivi, vida ve tutkallarla bağ kurma vasfı yeterlidir. Fiziksel etkilere dayanımı oldukça iyidir. Çok fazla çalışır ve çok fazla çeker kolaylıkla yarılır. Ayrıca kuru ortamda oldukça dayanıklıdır. Ahşap malzemesi Kolaylıkla ve rahat bir şekilde işlenir. Özgöl ağırlığı 0.65 gr /cm³ tür.

Oldukça değerli ve estetik yönden de değerli bir ahşap malzemedir. Mimaride iç ortamlarda, yüzey süslemelerde ve ahşap oyma sanatında çok rağbet gören bir malzemedir.

Meşe: Türkiye'de bütün ormanlarda karmaşık halde, bazen de ayrı bir topluluk halinde bulunur. Özellikle Trakya'da Marmara ve Bolu çevresinde meşeye rastlanır. Yetiştigi bölgelerde pelit veya palamut ağacı diye adlandırılır. Meşe ağacının yaklaşık olarak 400 cinsi vardır. Bu türleri birbirinden ayırmak oldukça güçtür. Meşe ağacının sert veya yumuşak olması özellikle yetiştigi ortama bağlıdır. Dar ve yıl halkalı meşe malzemesi eş yapılı hususiyet gösterir ve genellikle sert olmazlar. Kalın ve aralıklı halkalı meşenin malzemesi yumuşak olmaz. Kolay bir şekilde yarılır. Bazı cinsleri orta sert, bazıları çok serttir. Meşenin cinsleri arasında esnek ve çok esnek olanları vardır.

Sert olmayan türleri oldukça kolay işlenir. Mikroorganizmalara, havanın bozucu etkilerine karşı en büyük dayanımı gösteren ağaçtır. Özgül ağırlığı 0.86 gr/cm^3 tür. Geniş ve seyrek halkalı sert meşe ağacı yapıların dış ve iç kısımlarında, kapılarda, pencerelerde, döşeme kaplamasında, yer kaplamasında, minber imalatında, rahle, Kur'an muhafazası vb. işlerde kullanılır.

Sedir: Türkiye'nin güneyinde, Toroslarda bulunur. Bu bölgede katran ağacı olarak da bilinir. Ağır ve sert olmayan bir ağaçtır. Suyu az çeker ve bu nedenle az çalışır. Hava ve nemin koşullarının değişmesinden az etkilenir. Basılmaya ve eğilmeye dayanımı ortadır. Yoğun bir kokusu vardır. Bu koku ağacı böcek ve mikroorganizmalardan korur. Eşyapılıdır ve kolay işlenir. Esnekliği azdır. Kolay yarılr. Tarihi kalıntılarda sedir ağacından yapılmış eşya parçalarına rastlanır. Özgül ağırlığı $0.45-0.55 \text{ gr /cm}^3$ tür.

Yapıların içinde ve dışında çok kullanılan ve bu koşullarda dayanıklı olan bir ağaçtır. Özellikle dış yapılarda aranır.

Şimşir: Karadeniz'in doğusunda Kastamonu'dan Zonguldak'a kadar uzanan bölgede yetişir. Şimşir, sert odunlu ağaçlar gurubundandır. Dağınık hücreli bir ağaç türüdür. Hücreleri gözle görülemeyecek kadar küçüktür. Türkiye'de hayat bulan en sert ağaçlardan biridir. Yoğunluğu fazladır. Bu iki sebepten dolayı çok zor işlenir. Fakat malzemesi çok düzgün ve oldukça parlak bir yüzey verir. Bükülebilir. Çok zor yarılr. Basılmalara, vurulmalara, sürtünmelere, aşınmalara ve darbelere karşı büyük mukavemet gösterir. Değişen hava koşullarından az etkilenir. Kolaylıkla çürümez. Böceklerden ve mikroorganizmalardan kolay kolay zarar görmez. Çok az çalışır ve az çeker. Yoğunluğu fazla olan ağaçlardandır. Hava kurusunun özgül ağırlığı 0.95 gr /cm^3 tür. Küçük objeli fakat üstün özellik isteyen işlerin yapımında şimşirden yararlanılır.

Kestane: Bazı yayınlara göre kestanenin vatanı Anadolu'dur. Türkiye' Marmara, Trakya ve Karadeniz kıyılarında bazen toplu bir şekilde, bazende dağınık olarak yetişir. Kestane kereste olarak meşeye çok benzer. Sert sıkı yapılı ve esnektir. Kolay yarılr. Uzun lifli olduğundan dolayı kolay bükülür. Az çalışır. Kolay işlenir. Mikroorganizmalar ve havanın tahrip edici etkilerine karşı dayanıklıdır. Mantarlara ve karşı dayanıklıdır. Suyun altında mükemmel bir dayanım gücü vardır. Nemli ve

rutubetli ortamda da dayanıklıdır. Çivi, vida ve tutkallarla çok iyi bağlantı kurar. Vurulmalara, basılmalara, sürtünmelere ve fiziki darbelere dayanımı zayıftır. Hava kurusu kestanenin özgül ağırlığı ortalama 0.56 gr / cm^3 tür.

Gürgen: Karadeniz, Trakya, Marmara, Toroslar ve Anadolu'nun iç kısımlarda ormanlar halinde bulunurlar. Yoğunluğu fazla olan ağaçlar gurubuna girer. Malzemesi sert ve çok sıkı dokuludur. Bükümü kolaydır ve kurallara uygun bükülürse şeklini bozmaz. Malzemesi çok kolay ve rahat işlenir. Aşınmalara ve sürtünmelere dayanıklıdır. Ahşap süsleme sanatında yararlı sonuçlar verir. Çivi, vida ve tutkalla yeterli sağlamlıkta bağlantı kurar. Su altında oldukça dayanıklıdır. Havanın ve nemin sık sık değiştiği ortamda kısa zamanda bozulur. Mantarlar tarafından kolay yıkıma uğrar. Hava kurusu ağırlığı 0.64 gr / cm^3 tür. Ahşap süsleme sanatında en çok tercih edilen malzeme olmuştur.

Armut: Türkiye'nin bütün bölgelerinde karışık halde bulunur. Orta sertlikte ve sıkı dokuludur. Kururken çok fazla çeker ve biçimini değiştirir. Fakat İyi kurutulursa az çeker. Esnekliği çok azdır. Kırılgandır. Kolaylıkla işlenebilir. Haşerelerden ve mikroorganizmalardan kolayca etkilenir. Nemli havalarda ve değişen hava şartlarına dayanıklı değildir. Hava kurusunun özgül ağırlığı 0.70 gr/cm^3 tür. Kakmada veya ahşap süsleme sanatında da oldukça fazla kullanılır.

Huş: Huş ağacı Doğu Karadeniz ve Doğu Anadolu bölgelerinde yetişir. Yetiştigi yörede kayın veya süpürge ağacı olarak adlandırılır. Yoğun ve ince yapılıdır. Orta sertlikte bir ağaçtır. Bükülebilir. Fiziki darbelere dayanımı çok iyidir. Zor yanılır. Genellikle yüzeyi kolay işlenir. Kereste kururken çok çalısır ve çatlar. Kısa sürede çürür. Haşerelere ve mikroorganizmalara karşı dayanıksızdır. Hava kurusunun özgül ağırlığı 0.62 gr/cm^3 tür. Ahşap süsleme sanatında aranan bir malzemedir.

Çam: Türkiye'de karışık orman halinde bulunur. Özellikle Karadeniz'in iç bölgelerinde ve Toroslar bölgesinde büyük çam ormanları bulunur. Çam ağacı köknar ve ladinden daha serttir. Çam ağacı onlardan daha az esnektir. Yüğü taşıma özelliğı çok iyidir. Az çalısır, az çeker. Kolaylıkla işlenir. Kolay yanılır ve çok çatlar. Oldukça

dayanıklıdır. Hava kurusunun ağırlığı 0.49 gr/cm³ tür.³⁵ Osmanlının son döneminde özellikle kapı ve pencerede oldukça fazla kullanılmıştır.

4.4.Süsleme Alanları ve Özellikleri

Toplumsal boyutuyla bakıldığında süsleme, toplumun yaşam tarzının, örf, adet ve inançlarının, istek, beklenti ve toplumsal birikiminin tamamıdır. Süsleme programları aynı zamanda toplumların kimliğini açığa çıkaran bir belge niteliği taşımaktadır. Sanatın ve süsleme programların doğuşu ve gelişiminde doğanın sunduğu Zenginlikler önemli rol oynamaktadır. Orta Asya bölgesinde bulunan hayvanlar, doğa ve bitki örtüsü tüm süsleme öğelerine yansımıştır. Türk sanatında ahşap sanatının ilk örnekleri, Orta Asya coğrafyasında yaşayan ilk Türk kavimlerinin kullandıkları günlük eşyalarda görülmüştür. Pazırık kazıları esnasında gün yüzüne çıkarılan Asya Hunlarına ait masa ve at koşum takımları, ongun adı verilen totemlerde, çadır direklerinde, yular süslerinde, doğa ve doğaüstü hayvan figürlerinde ahşap sanatı işçiliği kullanılmıştır. İslamiyet’i kabul etmeleriyle Türkler, kendilerine has sanat anlayışlarını İslam dini inancına uygun hale getirtirmişlerdir. İslamiyet’i kabul etmeden önce severek uyguladıkları canlı varlık figürleri ile İslamiyet’i kabul ettikten sonra dinin gerektirdiği yönde bitkisel ve geometrik süslemelerin kullanıldığı eserler meydana getirmişlerdir. Özellikle minber, mihrap, rahle, vaaz kürsüsü, sanduka mimari yapıya bağlı olan tavan girişleri, tavan göbekleri, sütun başlıkları, pencere ve kapı kanatlarında bu süslemeler rastlanmaktadır.³⁶

Anadolu Selçuklularının mimariye bağlı olan ahşap süslemeye büyük önem vermeleri, Selçuklu ahşap işçiliğinin gelişmesine neden olmuştur. Selçuklulardan günümüze kalan ahşap eserlerde geometrik desenlerin yanı sıra stilize bitkisel motifler kullanılmıştır. Süsleme programı, hemen göze çarpan bir özellik olup, bu dönemde yapılmış orijinal olduğu düşünülen nakışlar, Rumî denilen figürlerden, daha natüralist çiçek ve yapraklar veya geometrik desenli kompozisyonlardan meydana gelmiştir. Özellikle Selçuklu dönemi ahşap camilerinde rutubetinde etkisiyle kısa sürede ahşabın hasara uğradığını gören dönemin ahşap süsleme ustaları, ahşap malzemeyi hem çürümekten korumak hem de güzel görünmesi amacıyla boyama gereği

³⁵ Şanıvar-Zorlu, a.g.e., 69-101.

³⁶ A.Sabiha Alpaslan, *Süsleme Resmi ve Süsleme Sanatları Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1986, 85.

duymuşlardır.³⁷ Orta Asya'dan günümüze kadar ulaşmış olan ahşap sanatı çoğu zaman benzer özellik gösterip kimi zamanda farklılaşarak günümüze ulaşmıştır. Selçuklu ahşap işçiliği bu evrede daha çok ahşap malzemeye uygulanan künde-kârî tekniğinin üzerinde sedef, bağa ve fildişi gibi ek maddeler kullanılarak, kakma tekniğinde emsaller verilmiştir.³⁸ Ancak sanatçının karşılaştığı içerik ve malzeme problemleri yüzünden eserleri motif, renk ve malzeme olarak özgünlüğünü kaybettiği görülmüştür. Selçuklu ahşap işçiliği geometrik bezeme ağırlıklı olup, 13.Yüzyıl eserlerinde bitkisel süslemelerde yaygın olarak kullanılmıştır. Selçuklu döneminin mimariye bağlı ağaç işçiliğindeki zenginliği Osmanlı döneminde yerini sadeliğe bırakmıştır.³⁹ Osmanlı döneminde, 18.yy. sonuna kadar pek çok yapılmış olan rahle, Kur'an kabı, kavukluk, sehpa, çekmece gibi eserlerde değişik biçimler, teknikler ve süsleme motifleri kullanılmıştır. Yapıştırma yoluyla yapılan ahşap işlerinin bazılarında değerli taşlarda kullanılmıştır. Ev eşyaları Edirne-kârî tekniği ile süslenmiştir. Bu teknik; altın, yaldız, yeşil ve kırmızı renklerin boyanması sonucu elde edilmiştir.

4.5. Ahşap Süsleme Teknikleri

Anadolu'da Selçuklu devletiyle gelişim gösteren ve orjinal bir biçim oluşturan ahşap süsleme sanatı, Anadolu Selçuklu döneminin son bulmasından sonra ortaya çıkan Beylikler de aynı geleneği devam ettirmiş, dönemin ustaları tarafından pek çok eser üretilmiştir. Günümüze ulaşan eserler bilhassa cami ve mescitlere ait minberler, mihraplar, rahleler, minber ve pencere korkulukları, pencere ve kapı kanatları, sütun başlıkları, tavan kirişleri ve konsollardır. Özellikle ceviz ağacı, abanoz, meşe, gül ağacından üretilen, özenle süslenen ahşap malzemede farklı teknikler malzeme üzerine uygulanmıştır.⁴⁰ Çalışmamızda Ahşap Süsleme teknikleri şu şekilde sınıflandırılmıştır.

4.5.1. Künde-kârî Tekniği

Ahşap Eserlerdeki tatbiki şekline göre hakiki ve taklit künde-kârî olmak üzere iki farklı takıma ayrılır.

³⁷ Celal Esad Arseven, *Türk Sanatı*, Ankara, 1984, 204.

³⁸ Gönül Öney, *Anadolu Selçuklu Süsleme ve El Sanatları*, Ankara, 1992, 53.

³⁹ Alpaslan, *a.g.e.*, 23.

⁴⁰ Öney, *a.g.e.*, 111.

4.5.1.1. Hakiki Kündekâri

Çatma tekniği olarak da isimlendirilen bu yöntem ayrı ayrı hazırlanan, kenarları frezeli üçgen, sekizgen, baklava dilimi, yıldız figürü ve çok kenarlı küçük parçaların lambalı çıtaların yardımıyla metal çivi ya da herhangi bir tutkal kullanmadan, birleştirilmesidir. Yapımı sırasındaki zorluklardan dolayı, sürekli geometrik kompozisyonların kullanıldığı bu yöntemde, kesilen parçaların küçük olması birbirinden ayrı ve bağımsız olması nemin ve ısrının tesiriyle zamanla ortaya çıkabilecek çatlakları önlemektedir.⁴¹ Boyut olarak büyük ahşap parçalarda ahşabın çalışması sonucu ortaya çıkan çatlaklar ve ahşabın şişmesi bu yöntemle önlenmiştir. Genellikle yapılan işin arkasında destek amacıyla sağlamlığı artırıcı bir çerçeve bulunur. Yapımı oldukça zahmetli olan ve büyük titizlik ve ustalık isteyen bir yöntemdir.⁴² Anadolu coğrafyasında Türk ahşap süsleme işçiliğinde minber, vaaz kürsüsü, kapı ve pencere kanatları gibi farklı uygulama alanları bulunan hakiki kündekâri yönteminin, tekniğin nereden geldiği hakkında kesin bilgiler yoktur. İlk önce İslam sanatında gün yüzüne çıktığı ve en erken örneklerini 12. Yüzyılda Mısır, Anadolu ve Halep'te görüldüğü için bu üç bölgede birbirinin ekseninde geliştiği, tahmin edilmektedir.⁴³

4.5.1.2. Taklit kündekâri

Yapılma tekniği olarak “Çakma ve Kabartma Kündekâri” şeklinde kümelere ayırmak mümkündür. Çakma ve kabartma kündekâri tekniğinde ahşap modüler yan yana getirilerek tamamlanan minber yan aynalıkları veya kapı kanatları sekizgen, baklava ve yıldız şekilli kısımlara bölünmüştür. Bu çıkıntılı satırların arasına geometrik kafesi oluşturan kirişler monte edilmiştir. Görünüşte hakiki kündekâriden güç ayrılan bu teknikte sekizgen, yıldız ve baklavalarda çivi yoktur, aradaki çiteler çiviyle tutturulmuştur. Ahşap parçaların nem oranı düştüğünde parçalar küçülür ve kuruyup küçülmesi halinde ise geometrik panoların arasında boydan boya ayrılmalar görülür. Bu metot taklit kündekârinin aslına en yakın ve ustalık isteyen güzel örneklerinden biridir.

⁴¹ Mehmet Çayırdağ, “Kayseri Ulu Camii Ahşap Minberi”, *Türk Etnografya Dergisi*, Cilt 15, Ankara, 1976, 58.

⁴² Ayla Ödekan, *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi Cilt 2*, 1997, 1078-1079.

⁴³ Semra Ögel, *Anadolu Ağaç Oymacılığında Mail Kesim, Sanat Tarihi Yıllığı I, İstanbul, 1965*, 115.

4.5.1.3. Çakma ve Kabartmalı Kündekâri

Özellikle minber yan aynalıklarında ve kapılarda görülen bu teknikte aynalıklar ayrı ahşap geometrik parçaların yan yana getirilmesi ile tamamlanır. Bu ahşap parçalarda içi arabesk görünüşüyle süslenmiş sekizgenli, baklava dilimli ve yıldız figürlü, formlu bölümler birer kabartma halinde yapılmıştır. Bu çıkıntılı yüzeylerin arasına geometrik kafesi ortaya çıkaran kirişler çakılmak suretiyle sabitlenmiştir. İlk bakışta hakiki kündekâriden güç ayrılan bu yöntemde sekizgen, yıldız ve baklava dilimlerinde çivi kullanılmamıştır, aradaki dar çıtalar çivilerle tutturulmuştur. Ahşap parçaların nemini kaybetmesinden dolayı kuruyup küçülür bu nedenle panoların arasında boydan boya ayrıklar görülür. Bu yöntem çakma ve kabartmalı kündekârinin kündekâriye en yakın olanı ve ustalık isteyen önemli bir örneğidir.

4.5.1.4. Tamamen Çakma ve Yapıştırma Kündekâri

Taklit kündekârinin daha kaba olanı ve çok az ustalık isteyen bir bölümünü oluşturmaktadır. Bu emsallerde ahşap parçaların üzerine sekizgenler, yıldızlar baklavalara ve geometrik kafesi oluşturan ahşap kirişler çakılmıştır.

4.5.1.5. Tamamen Kabartmalı Kündekâri

Kalınlığı daha az olan, bu yöntemde işlenmiş eserler bilhassa pencere kanatları, kapı kanatları, minber kapılarının alt kısmı olarak kullanılır. En fazla örnekleri veren bu grupta sekizgenler, yıldızlar, baklava dilimleri arasındaki geometrik kafes aynı ahşap parçaların rölyefli halindedir. Kabartmalar fazlaca yüksek değildir. Geometrik şeklindeki kafes ile arabeskli iç dolguları belirgin bir yüzey ayırımı göstermez. Bu tür malzemede ahşabın nem oranını kaybetmesi ile kurumması sonucunda çeşitli yönlerde yarılmalar olabilir.⁴⁴

4.5.2. Kabartma Tekniği(Oyma Tekniği)

Selçuklu döneminin en yoğun kullanılan tekniği olan ve en zengin ve gösterişli eserleri genellikle 12.-15.yüzyıllarda karşımıza çıkar. Anadolu dışındaki İslam devri ahşap eserlerinde de çok kullanılan bu teknikte minber külâhlarında, kapılarında, kitabelerinde yazılarında, kapı, pencere kanatlarında, sandukalarda ve rahleler gibi her

⁴⁴ Gönül Öney, *Anadolu'da Selçuklu ve Beylikler Devri Ahşap Teknikleri*, Sanat Tarihi Yıllığı 3,1970, 137-139.

türlü eserde yazı, figür, geometrik, bitkisel olmak üzere her çeşit süslemeye uygulanmıştır. Bu eserlerde, motiflerin aralarında kalan kısımlar kesilip çıkartılmış, süslemeler daima kabartma olarak verilmiştir. Oyma derinliği değişebilir. 1 mm.'den başlamak suretiyle 1,5-2 cm. kadar çıkabilmektedir. Kapı ve pencere kanatları gibi sürekli kullanılan ve tahribata açık olan eserlerde oyma derinliği genellikle 1 cm.'yi geçmez. Buna karşılık minberlerde 1.5-2 cm. bulduğu gözlemlenmektedir. Bu teknikte satırların işleniş durumuna göre gruplara ayırabiliriz.

4.5.2.1. Düz Satırlı Derin Oyma Tekniği

Bezemenin uygulandığı tabla yüzeyi bezeme kullanılan motiflerin yüzeyi aynı hizada ve düzdür. Kenarları zemine dik olarak inen motifler aynı yüksekliktedir. Bir eserde, bütün süslemelerin bu teknikte işlendiği azdır. Genellikle diğer oyma çeşitleriyle birlikte kullanılmıştır.

4.5.2.2. Yuvarlak Satırlı Derin Oyma Tekniği

Özellikle kapı, pencere ve minber üzerindeki kitabelerde, yazılarda, bitkisel süslemelerde, geometrik motiflerde; oldukça zengin bir görüntü kazandıran ve en geniş grup olan bu ahşap sanatı işçiliğinde kabartmalar engebeli yuvarlak bir yüzey ortaya çıkarmak üzere işlenmiştir. Bazı misallerde kabartmalar oldukça yüksektir.

4.5.2.3. Çift Katlı Kabartma Tekniği

Pencere, kapı, minber vb. kitabelerinde, yazılarda kullanılan ve oldukça zengin bir görünüme sahip olan bu metotta daha önce bahsedilen iki kabartma(oyma) yöntemi bir arada kullanılmıştır. Genellikle alt tarafta kalan, arabeskler veya sarmallar meydana getiren dekor düz yüzeyli derin oyma ile üstte kalan yazı dekoru ise yuvarlak yüzeyli derin oyma ile işlenmiştir.⁴⁵

4.5.2.4. Eğri Kesim Tekniği

Diğer oyma tekniklerinden farklı olarak, bu tarz uygulamada, zemin tamam olarak ortadan kalkar ve yalnız bir çizgi olarak kalır. Motiflerin yüzeyleri zemine doğru hafif bir kıvrımla ve meyilli bir şekilde inerek zemin çizgisinde kesişmektedir. Bu sebepten dolayı zemin ile motifler bir bütün olur ve zeminin de desene katılmasıyla

⁴⁵ Öney, a.g.e.,141-147.

kıvrımların aralarında kalan motifler mücerret bir kişilik kazanır. Orta Asya kaynaklı eğri kesim tekniğinin Türkler aracılığıyla Samarra'ya getirilmesiyle burada gerçek bir biçem ortaya koyduğu ve oradan da diğer İslam ülkelerine yayıldığı bilinir.⁴⁶ İran Selçuklularının alçı, Anadolu Selçuklu dönemi ahşap işçiliğinde daha ziyade erken örneklerde stilize motifler ve yarım palmet motifleriyle ilgimizi çeker. Bu teknikte Kabartmalı yüzeyler derine birbirini kesen kavisli satırlarla iner.⁴⁷

4.5.3.Kafes Tekniği

Özellikle minberlerin korkuluk, taç bölümlerinde görülen bu yöntem ahşaptan yapılmış dar parçaların geometrik üçgenler, yıldızlar vs. meydana getirecek şekilde parçaların bir araya çakılması ile elde edilir. Bu ahşap süsleme işçiliğini de üç bölümde toplamak mümkündür.

4.5.3.1. Çıtalarla Yapılan Kafes Tekniği

Yapılması planlanan geometrik örneğe göre hazırlanan küçük ve dar çıtaların birbirine çakılması suretiyle meydana getirilir. Minberlerin taç kısımları ve korkulukları ile iç mekânlarda çeşitli örnekleri görülen bu yöntem her dönem ve hemen hemen her bölgede yapılabilecek sade ve çok basit bir ahşap işçiliğine sahiptir.

4.5.3.2. Kafes Oyma(Ajur) Tekniği

Yekpare ahşap levhalardan, bir kafes meydana gelecek şekilde, süslemenin arasındaki parçaların oyulup çıkartılmasıdır.

4.5.3.3. Maşrabiye Tarzında Yapılan Kafes Tekniği

Müşebbek⁴⁸ ya da muşabak⁴⁹ da denilen bu tarz küresel formda veya makaraya benzeyen çeşitli tiplerdeki tornadan çekilmiş küçük ahşap parçaların, yapılacak desene göre, birbirlerine geçirilmesiyle meydana getirilen kafes işidir.

Bazen de parçaların birleştirilmesinde kısa veya uzun olan çeşitli şekillerdeki çubuklar da kullanılmaktadır. Mısır'da, ahşap panoların genel bir adı da olan

⁴⁶ Rüstem Bozer, *XV.yüzyıl Ortasına Kadar Anadolu Türk Sanatında Ahşap Kapılar*, (Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Doktora Tezi),Ankara,1992, 25.

⁴⁷ Öney, *a.g.e.*, 143.

⁴⁸ Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü Cilt 2*, İstanbul,1971, 636.

⁴⁹ Bahaddin Ögel, *Anadolu Ağaç işçiliği*, 215-216.

Maşrabiye, bunun yanında sözünü ettiğimiz işçilik türünü ifade etmektedir. Mısır'da ilk ortaya çıktığında önemli eserleri 13.yüzyıldan itibaren görülmeye başlanan bu yöntem, minber korkulukları, mimari yapılarda, iç mekân bölmeleri, cumbalar gibi birçok yerde geç dönemlere kadar çeşitli ve nispeten zengin örnekleriyle devam etmiş, geometrik ağların yanı sıra bazıları yazı, bazıları da kakmalarla ve oymalarla süslenmiştir.⁵⁰ Geç dönem pencere korkuluğu, rahle ve paravanlarında Maşrabiye tekniğine sık sık rastlanmaktadır.

4.5.4. Kakma Tekniği

Masif ya da kaplamalı yüzeylere, farklı renkte masif, ağaç kaplama, kemik, sedef, bağa(kaplumbağa kabuğu), fildişi, gümüş, tel vb. ile gömülerek yapılan bir süsleme yöntemidir.⁵¹ Ağaç malzemedan hazırlanan iş parçalarına kakma yapılırken yapılması istenilen motifler ağaç üzerine oyulur. Daha sonra oyularak açılan yuvalar için hazırlanan masif, ağaç kaplama, sedef, bağa, fildişi, kemik ya da metalden hazırlanan parça oyulan yuvaya yerleştirilerek yapıştırma işlemi gerçekleştirilir. Yüzeydeki kabarıklar düzeltilip temizlendikten sonra cilalama işlemi yapılır. Ancak gelişen teknoloji ile birlikte yeni makinelerin kullanılması kakmacılığa yeni nitelikler kazandırmıştır. Tarih boyunca insanlar daha rahat yaşamak ve ihtiyaçlarını gidermek suretiyle farklı yöntemlerle malzeme üretmiştir. Yapılan bu ürünler zamanla süs faktörü olarak kullanılmışlardır. İptidai toplumlarda kakma tekniğinde kullanılan renk kartelasında ve şekillerde çoğunlukla dini inançların tesiri görülmektedir. İnsanlar hayatlarında korktukları bir hayvanı, çeşitli doğa olaylarını ve yaratıcı olarak gördükleri muhtelif varlıkları kakma sanatında konu olarak işlemişlerdir. Ahşap malzeme satırlarının renkli tarzlarda süslenmesi ilk olarak Milattan önce 3000 bin yıllarında Mısırlılar aracılığıyla yapılmıştır. Kakma sanatının ilk örnekleri, renkli sedefler, taşlar ve kemikler ahşap malzemeye oyulan yuvalara oturtularak meydana getirilmiştir. Yunanistan'da M.Ö. VI. Ve V. yüzyıllarda çok ince gravürlerle süslenmiş onurluklar hazırlanarak mobilyaların üzerine tutkallanması suretiyle yapıştırılmıştır. Bugün anlaşıldığı üzere kakmacılığın yapılışı M.Ö. 2000-800 yıllarına rastlamaktadır. M.Ö.1350 yılında ölmüş olan Tutankamon'un mezarında bulunan sıralar, sandalyeler

⁵⁰ Bozer, a.g.t., 28.

⁵¹ İrfan Zorlu, *Ağaç İşleri Konstrüksiyon Bilgisi*, Ankara,1977, 120.

ve karyolaların üst yüzeyinde fildişi, kehribar, altın vb. malzemeler kullanılarak farklı oyma şekilleri ahşap malzeme üzerine işlenmiştir. Kakmacılık sanatı hakkında ilk yazılı doküman M.S. 79 yılında ölmüş olan Romalı tarihçi Plinius'a aittir. Bu yazılı dokümanda kakma sanatının nasıl yapılacağı açıklanmaktadır. Eski dönemlerde kakma işleri üç köşe ya da dört köşe parçalar halinde yapılırdı. Kakmacılık sanatında 1550 yılına kadar malzeme üzerinde işlem yapabilmek için kesici alet olarak yalnız bıçak ve düz kalem kullanılmıştır. Türkler 'de kakma sanatı batıda olduğu gibi büyük bir çoğunlukla daha büyük olan mobilya üzerine kakma tekniği uygulamaktan daha çok ev eşyası üzerine uygulandı. Bu tatbikin değişik modelleri vardı; ahşap malzeme üzerine sedef, fildişi, abanoz, Hindistan cevizi vb. malzemeler kullanılarak yapılan kakmalardı. Bunlardan hususen sedef tabure, beşik, çekmece, sedir vb. malzeme üzerine işlenir.⁵²

4.5.5. Sedef Kakma Tekniği

Denizde yaşayan bazı hayvanların kabuğunda görülen ve sedef sanatında kullanılan katı, beyaz renkte ve gökkuşağı pırıltılı, fosforik özelliğine sahip olan nesneye sedef⁵³, bu maddeyi hazırlayım malzeme üzerine işleyen kişiye de sedefkâr (sedef ustası) denmektedir.⁵⁴

Sedefin malzemenin dünyada genel olarak bulunduğu yerler özellikle en güzel renklere sahip incilerin toplandığı bölgelerdir. Avustralya bölgesinin kuzeyi ve doğusunda, Meksika'nın ise Büyük okyanusun kıyı kesimleri ve Madagaskar'da sahil kesimlerinde bol miktarda bulunmaktadır. Sedef maddesinin sıcak denizlerden elde edilmesi nedeniyle sedef ustalığının Doğu'da başladığı tahmin edilmektedir. Eski Mısır döneminde sedef malzemenin bir süs eşyası, bir süsleme maddesi olarak kullanıldığına konusunda bulgular mevcuttur. Mezopotamya bölgesinde özellikle Sümer mezarlarında sedef süslemeciliği sanatının en sarıh örnekleri bulunmuştur.⁵⁵ Eski Çin de ve Hindistan'da sedef işçiliği yılar boyunca sanatın gelişmesiyle sayısız eserler verilmiştir. Sedefin ve ahşap malzemenin kullanım ömründen dolayı tarihten

⁵²Tuncer Başacı ve bşk., *Kakma ve Süsleme Motifleri*, Ankara,1982, 1-11.

⁵³Erişim:[http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&kategori=verilst&kelime=sedef]Erişim Tarihi: 17.04.2019

⁵⁴ Erişim:[<http://aregem.kulturturizm.gov.tr/TR-131496/sedef-kakma-sanati.html>]Erişim Tarihi: 18.04.2019

⁵⁵ M.E.B., *Sedef Kakma*, Ankara, 2012, 4.

günümüze kadar Türk sedef işçiliği örnekleri ne yazık ki gelememiştir. Ancak Marko Polo ve Türklerle bağı olan bazı Bizans elçilerinin yazdıkları hatıralarından Türklerin sedef veya sedefle süslenmiş çeşitli malzeme yapımında usta olduklarını öğreniyoruz. 15.yy itibaren sedef sanatı en yaygın ve en gelişmiş şekliyle Türk-Osmanlı ahşap süsleme sanatında boy göstermeye başlamıştır. Şöyle ki daha önceleri ahşaba malzemeye söz geçiren ustaların sanatı künde-kârî olarak bilinirken zamanla sedef malzeme kakmacılığı bütün yönleriyle bir sanat hâline gelmiştir. Osmanlı döneminde süsleme sanatları içinde kendine has bir yer bulan sedef malzeme, kapı kanatları, pencere kanatları, minber yan aynalıkları, sütun başlıkları ve kirişler gibi mimari yapı elemanlarında kendine yer bulmuştur.⁵⁶

Sedef kakmacılığı sanatında sedef malzemeyle birlikte kullanılan diğer malzemeler ise şöyledir: Kıymetli madenler, kaplumbağa kabuğu, fildişi, kemik, altın ve gümüş gibi teller

Bağa: Büyük kaplumbağaların sırtından elde edilir. Tırnağa benzeyen bir maddedir, uygulanan sıcaklıkla yumuşatılır ve istenilen biçime girer. Açık veya koyu sarı, kahverengi, kırmızı kahverengi, harelî estetik bir süsleme malzemesidir. Alt kısmına altın yaprak yapıştırılarak kullanılmaktadır.⁵⁷

Fildişi: Oldukça sert ve dokulu bir süsleme malzemesidir.⁵⁸

Fileto: Üst üste getirilerek yapıştırılan ahşap ve onunla uygun malzemelerin yanlamasına kesilmesi sonucu elde edilen bir süsleme öğesidir.⁵⁹

Altın ve gümüş: Sedefin etrafını çevrelemek ve sedefle birlikte farklı kompozisyon oluşturmak için tel malzeme olarak kullanılır.

Ahşap: Süsleme malzemelerini iyi gösterecek koyu renkli abanoz, meşe , ceviz ve gürgen gibi ağaç cinsleri kullanılır.⁶⁰

⁵⁶ M.E.B., *a.g.e.*, 4.

⁵⁷ B. Kerestedjian, *Dictionnaire Etymologique de la Langue Turque*, Landres 1912, 93.

⁵⁸ Can Kerametli, “Osmanlı Devî Ağaç İşleri, Tahta Oyma, Sedef, Bağa ve Fildişi Kakmalar”, **Türk Etnografya Dergisi IV**, Ankara, 1962, 5-13.

⁵⁹ Zorlu, *a.g.e.*, 114.

⁶⁰ Şanıvar-Zorlu, *a.g.e.*, 69-111.

4.5.5.1.Sedef İşçiliğinde Teknikler

Sedef işçiliği, ahşap malzemeye sedef kakma, sedef kaplama ve macunlama yöntemleri olmak üzere üç farklı biçimde yapılmıştır. Ayrıca, sedef işçiliği, tarz, süsleme öğeleri ve uygulama teknikleri bakımından 4 esas grupta toplanmaktadır. Bunlar şöyledir; Eser-i İstanbul, Şam , Viyana ve Kudüs işi.

Eser- i İstanbul İşi: Gömerek veya malzemeyi kaplama tekniğiyle hazırlanan "İstanbul işi" eserlerde; fildişi, bağa ve kemik şeklinde yardımcı gereçler kullanılır. Kullanılan sedef ve diğer malzemelerden ziyade geometrik biçimlerde kullanıldığı bir sedef işçiliği şeklindedir.

Şam İşi: Şam bir zamanlar Osmanlının vilayeti idi ve 'Şam işi' diye bilinen bu tekniğin özelliği, malzemenin gömerek yapılmış olmasıdır. Sedef çeşidi olan taş sedefin bir yüzünün zımpara yardımıyla düzeltilmesi, diğer yüzünün müdahale edilmeden olduğu gibi bırakılmasıyla malzemenin ağaca gömülmesi ve çevresine de kurşun ve kalayın karışımı olan telin 1 mm kalınlıkta ve derinliğe açılan çukura çakılmasıyla elde edilir. Kullanılan motif ise daha çok badem formunda kesilmiş sedef parçanın ve onu çevreleyen ince tel çerçeveden oluşmuştur. Mobilya imalatında oldukça fazla kullanılmıştır.

Viyana İşi: "Boule" ismi verilen ve zemin üzerine metal kaplama tekniğinin yanında dağınık olarak monte edilen sedef parçalarından oluşur. Arusek olarak bildiğimiz farklı renklerde ve farklı türde sedeflerin kullanıldığı yerler ise şöyledir; masa, sandalye, koltuk, komodin, büfe, ayna gibi malzemelerdir.

Kudüs İşi: Şam, Antep ve Kudüs işini aynı kümede toplayabiliriz. Bu gruptaki yöntemlerde tatlı su sedefi ve mat renkte mermerimsi sedefler kullanılır.⁶¹

4.5.6. Tarsi Tekniği

Ahşap üzerine fildişi, kemik, sedef vb. parçaların yapıştırılması ile meydana getirilen ve bir nevi mozaik şeklinde olan tarsi tekniği kakma tekniğine benzemekle birlikte yapılış bakımından farklılık gösterir. Kakma tekniğinde kakılacak olan

⁶¹ M.E.B., a.g.e., 7.

malzeme ahşabın yüzeyinde açılan yuvalara yerleştirilir.⁶² Tarsi tekniğinde ise parçalar yanyana getirilerek yuva açılmadan, yapıştırılır. Kakma tekniğine paralel olarak gelişen bu tekniğin Anadolu'daki ilk örnekleri camii minberleri ve kapı kanatları üzerinde işlenmiştir. En bol ve zengin örnekleri 16. Yüzyıl ve sonrasında görülür.⁶³

4.5.7. Ajur Yapıştırma Tekniği

Değişik bir uygulama şekli olan bu teknikte, yekpare bir ahşap levhadan ajur(kafes oyma) tekniğinde oyularak elde edilen süsleme, düz bir levhaya yapıştırılmaktadır. İlk görünüşte ahşap oyma tekniği benzeyen ve ancak süsleme sırasında bazı dökülmelerin meydana gelmesiyle anlaşılan bu teknik, özellikle kapı kanatlarında görülür. Ajur yapıştırma olarak adlandırılan bu teknik, eserlerin yeni bir bakış açısı ile incelenmesini de gerekli kılmaktadır.⁶⁴

4.5.8. Ahşap Üzeri Boyama Tekniği(Edirnekâri)

Camilerin ahşap sütun başlıkları, tavan, tavan göbekleri, saçak, konsollar, mahfil ve kirişlerinde uygulanmıştır. Birçoğu zamanla aşınmış durumda olan bu tezhipler genellikle aşı boyası ile yapılmıştır. Kırmızı, beyaz, altın yıldız, sarı, vb. renklerle simetrik biçimde palmet, rumi, rozet, narçiçekleri, yapraklar, geometrik desenler, kalem işi olarak işlenmiştir.⁶⁵ Ahşap malzemeden hazırlanan materyaller nemden ve havanın tahrip edici etkilerinden, kimyevi etkilerden, darbe, sürtünmenin sonucu olan aşınma gibi fiziksel etkilerden dolayı bozulmalar meydana gelir. Kirlenmede ahşap malzemenin kullanım ömrünü kısaltmaktadır. Ahşabı tahrip eden ve mikroorganizma adı verilen gözle görülemeyecek kadar küçük olabilen canlılar ve bazı böceklerde yaşamlarını devam ettirmesi için ahşap malzemeye zarar verirler. Ahşap yaşamımızın her alanında ihtiyaç duyduğumuz bir malzeme olarak milli değerimizdir. Bu ahşap malzemeyi korumak uzun süre kullanılır hale getirmek gerekir. Ahşap malzemeyi dışarıdan gelebilecek etkilerden korumak açıklanan nedenlerden dolayı önem kazanır. Boyalamak, cilalamak ve vernik gibi koruyucu ve güzelleştirici

⁶² L.Reau, Dictionaire Illustre D'Art et D'Archeologie,Paris,1930, 292.

⁶³ Celal Esad Arseven, *Sanat Ansiklopedisi*, sayı IV, İstanbul,1952, 1940.

⁶⁴ Bozer, *a.g.e.*, 29.

⁶⁵ Öney, *a.g.e.*, 147-14.9

örtü gereçlerinin kullanılmasındaki amaçlarından biride budur. Koruyucu örtü gereçleri ağacı bozan, zarar veren, değerini azaltan etkileri engeller. Değişen nemin etkisini azaltarak ağacın çalışmasını, çatlamasını önler. Böylelikle günümüze kadar ulaşan ahşap eserleri sonraki nesillere aktarmak önem arz edecektir.⁶⁶

5.TÜRK SANATINDA AHŞAP SÜSLEMENİN GELİŞİMİ

5.1. İslam Öncesi Türk Sanatında Ahşap

Doğanın bizlere sunduğu en kıymetli kaynaklardan biridir ahşap, her dönemde Türk insanının hayatında önemli bir yer tutmuştur. Orta Asya'da yapılan kazılarla ortaya çıkan taş ve ahşap oymacılığının Türklerin oldukça eskiye dayanan ahşap süsleme geleneğinin olduğunu göstermektedir.⁶⁷Orta Asya'da yaşayan Türklerden günümüze kalan eserler arasında taşınabilir eşyalar üzerinde süsleme sanatının ileri gitmiş olduğunu yapılan kazılardan elde edilen verilerle görmekteyiz. Pazırık ve Noin Ula kazılarında çıkarılan Asya Hunlarına ait masalar, at koşum takımları örnek olarak verilebilir. Çinliler masa yapımını Türklerden öğrenmişlerdir. Ahşap süslemeciliği Türk saraylarında oldukça ilerlemiştir. 448 de Atilla'yı ziyaret eden Bizans elçisi Priskos bu konuda geniş bilgi vermektedir. Bütün odaların ve eşyaların ahşaptan yapılmış olduğunu, sarayın her tarafında ahşabın oyularak süslendiğini ve donatıldığını ve sarayda ağaç sütunların olduğunu yazmaktadır. İnsanoğlunun kullandığı eşyaları süsleme tutkusu, değişen zaman içerisinde güzeli arama isteği ve çabası, dolap kapaklarından tavanlara, sütun başlıklarından kapı ve pencerelere kadar bütün yüzeyi ahşap süsleme ve kakma gibi süslemelerle donatmasına sebep olmuştur.⁶⁸

5.2.İslam Sonrası Türk Sanatında Ahşap

İslam yaşam teorisinin esasını din teşkil eder. İslam dini tanrıya aittir. Bu kesin ve sınırlı görüş Müslümanların tüm yaşamlarını etkilediği gibi sanatını da etkiler. İslam sanatı tamamıyla bezemeci bir sanattır. İslam eserlerindeki bezeme kullanımına baktığımızda, bezemeleri her yana yaymakla birlikte bunların belli bölgelerde toplanmış olduğunu fark ederiz. Bu özellik mimarlıkta veya diğer kullanım eşyalarında

⁶⁶ Nazım Şanıvar, *Ağaç işleri Üst yüzey İşlemleri*, İstanbul, 1978, 3.

⁶⁷ M.Esiner Özen, *Yazma Kitap Sanatları Sözlüğü*, İstanbul,1985, 45.

⁶⁸ Ersoy, a.g.e., 2.

da aynıdır. Yaratılan her eser geometrik bir bütün olarak düşünülmüştür. İslam sanatına ait taş veya ahşap eserleri dikkatlice izlediğimizde bunların doğal bir bütünlüğe kavuştuğunu ve fonksiyonel bir nitelik kazandığını görebiliyoruz. Başlangıçtan beri soyuta yönelmiş olan bezeme sanatı naturel bir oluşum kazanırken kullanılan hiçbir çizgi veya motif rast gele değildir. Motiflerin her biri düşünülmüş olarak kullanıldığı gibi yaşamın düzenini ifade eden birer simgesidir.⁶⁹ Bu nedenle İslamiyet'ten önce ve sonra olmak üzere her dönemde oluşturulan eserlerin kendi dönemini anlatan özellikleri vardır. Bu özellikler yaşayış tarzı da desenlerde, oluşturulan yapılarda kendini göstermesiyle ortaya çıkar. Buna bağlı olarak her dönem bize kalıcı veya zamanla silinen miraslar bırakır. Mesela Orta Asya coğrafyasında Türklerin İslamiyet'i kabul etmeden önce ürettikleri birçok ahşap oyma ve heykel gibi ürünlere rastlanmaktadır. İslamiyet' ti kabul ettikten sonra put olarak sayılan heykellerin yasak olmasından dolayı heykel oyma sanatı terk edilmiş ve yerini oyma sanatına bırakmıştır. Bu sanat dalı Türkmenistan' da uzun yıllar boyunca kalıcı olmuş ve oradan da Selçuklulara geçmesiyle mimari yapılardaki eserlerde büyük bir süsleme aracı olmuştur.

İlk olarak İslam Mimarisinin Suriye'den günümüze kadar ulaşmış olan örneklerinde özellikle akantus ve yapraklarından oluşan zengin süslemeler görülmüştür. Müşetta Sarayının cephesini süsleyen taş kabartmalar Emevi ve daha sonra Abbasilerin ahşap eserlerinde biraz değiştirilerek uygulanmıştır. X-XIII yüzyıl dönemine ait olan Suriye ve Mısır taş kabartmaları da Fatımilerin ahşap sanatı işçiliğini etkilemiştir. Ahşap işçiliğinin en güzel örneği El Hâkim Camiinde bulunan ahşap eserlerdir.⁷⁰

5.3. Anadolu Selçuklu Döneminde Ahşap Sanatı

Eski çağlardan beri gerek mimari gerekse küçük eser yapımında kullanılan ahşap, işlenmesinin kolay olması bazı bölgelerde iklimden kaynaklı yetişmesinin kolay ve bol olması nedeniyle çoğu alanda oldukça fazla kullanılmıştır. Yapılan araştırmalar göstermiştir ki Orta Asya coğrafyasında ahşap malzemeyi kullanan Türkler Anadolu bölgesine geldiklerinde kendilerine ait olan ahşabı her alanda

⁶⁹ Ersoy, *a.g.e.*, 1.

⁷⁰ Erdem Ö, "Anadolu sanatında Renkler ve Motifler", **Türk Yurdu Dergisi** 11, İstanbul, 1963, 10.

kullanma geleneklerini de kendileriyle birlikte getirmişlerdir.⁷¹ Ağaç işçiliği Türklerin Anadolu'ya gelişinden sonra arttığı ve geliştiği bir gerçektir. Günlük hayatlarında kullandıkları objeler Osmanlı dönemine kadar olan ve Selçuklu dönemini de içerisine alan büyük bir zaman diliminde çok az sayılabilir. Ancak Selçuklu döneminden kalma dini yapılara ait mimari ahşap eserler ve bu yapılarda kullanılan diğer eserlerde ahşap işçiliğini görebilmekteyiz.⁷² Anadolu Selçuklu dönemi ahşap işçiliği XIII. Yüzyılda belirli bir üslup olma özelliği kazanmıştır. XII. Yüzyılda Saltuklu, Artuklu ve Mengüceklî beylikleri bu üslupları hazırlayan bir dönem olarak değerlendirilebilir. Anadolu Selçuklu devri sanatı içinde özellikle ağaç işçiliği önemli bir yere sahiptir.⁷³ Genellikle dinsel yapılar için hazırlanan süslemelerde geometrik ve bitkisel süslemeler ön plana çıktığı görülür. Süslemeler zeminin üzerine oyma olarak yapılmış ve bilhassa rûmîli motifler esas kompozisyonu meydana getirmiştir. Tamamen işleme mahiyette olan rûmîli motifler, iç içe girmiş bir manzara arz etmekle birlikte çok nadir olarak bazıları içerisine insan ve hayvan figürleri yerleştirilmiştir.⁷⁴ Anadolu Selçuklu döneminde ahşap işçiliğinin en zengin ve çeşitli örneklerine bu devirde rastlıyoruz. Selçuklu ustaları her çeşit ağacı kullandıkları gibi çok değişik tekniklerde uygulamıştır. Hangi çeşit ağaca hangi tekniği uygulayacağını çok iyi bilmektedirler. En çok kullanılan malzeme arasında ceviz, abanoz, meşe, gül, elma, armut ve sedir ağaçlarını söyleyebiliriz.⁷⁵

5.4.Osmanlı Döneminde Ahşap Sanatı

Osmanlı İmparatorluğu tüm sanat kollarını bünyesinde barındıran ve içinde yaşattığı pek çok tarihi eserle de günümüzde çeşitli sanatların merkezi olmuştur. Türklerin başarı ile uyguladıkları sanat dallarından biri ahşap, Osmanlı da süsleme sanatları arasında önemli bir yer tutar. Osmanlı da klasik dönemden geç döneme kadar ahşap sanatın gelişimini dini ve sivil mimari ile taşınabilir eserler üzerinden izlemek mümkündür. Klasik dönemde ahşap süsleme sanatında, Anadolu üzerinden gelen künde-kârî ve oyma gibi geleneksel tekniklere yeni teknikler eklenmiştir. Bu dönemde çok çeşitli yapım teknikleri olan künde-kârî başta olmak üzere, oyma, kafes işi, kakma,

⁷¹ Öney, *a.g.e.*, 142.

⁷² Ersoy, *a.g.e.*, 5.

⁷³ Ersoy, *a.g.e.*, 5.

⁷⁴ Erdem Yücel, "Türk Mimarisinde Ağaç İşleri", *Arkitekt* sayı 01, Ankara, 1968, 21-26.

⁷⁵ Öney, *a.g.e.*, 11.

boyama teknikleri çeşitli yapı elemanları üzerinde uygulanmıştır. Özellikle klasik dönem ve sonrasında yaygın olarak başarı ile uygulanmış tekniklerden biri de ahşap çıtaların içine yerleştirilen sedef, bağa, kemik, fildişi, kakma ve kaplama olarak yapılan tekniklerdir. Malzemesinin genellikle meşe ve ceviz ağacı olan bu örneklerin kullanıldığı yerler kapı ve pencere kanatları, dolap kapakları, vaaz kürsüleri, türbelerdeki sandukalar ve bunları çevreleyen parmaklıklardır.⁷⁶ Klasik dönemde künde-kârî, kakma ve kafes oyma tekniğinde kullanılan süslemeler genelde merkezden sonsuza giden yıldız biçimli geometrik şekilde düzenlenmiş ahşap çıtaların içine yapılan geometrik ve bitkisel süslemelerdir. Kalem işi süslemelerde ise saz üslubunda hatâyî ve natüralist üslupta çiçek süsleri yaygın olarak kullanılmıştır.⁷⁷

⁷⁶ Erdem Yücel, “Osmanlı Ağaç İşçiliği”, *Kültür Sanat Dergisi* 5, Ankara, 1977, 10.

⁷⁷ Emine Naza Dönmez, Osmanlı Döneminde Ahşap Sanatı, *Kültür Başkenti İstanbul*, İstanbul, 2010, 426.

6. KATALOG

6.1.Mimari Yapılarda Kullanılan Eserler

Örnek No : 1

Envanter No : 800

Fotoğraf No : 1

Çizim No : 1-2

Ürünün Adı : Ahşap Pencere Kanadı

İnceleme Tarihi : 2018-Aralık

Kullanılan Malzeme : Meşe

Ait olduğu Dönem : Osmanlı (19.yy)

Geliş Biçimi : Hatice Türkeri'den Satın Alınma

Geliş Tarihi : 08.09.1977

Müzedede Sergilendiği yer : Depo

Ölçüleri : Uzunluk: 169 cm

Genişlik: 43 cm

Kalınlık: 3 cm

Kullanılan Teknik : Tamamen Çakma ve Yapıştırma Kündekâri, Eğri Kesim Tekniği

Kullanılan Motif : Rûmî ve Bitkisel Motifler

Tanımı : Simetrik iki pencere kanadından meydana gelmiştir. Kanatların süsleme kompozisyonları aynıdır. Her bir pencere kanadı yedi bölüm

halinde “Tamamen Çakma ve Yapıştırma Kündekârî” tekniği kullanılarak oluşturulmuştur. Bunlardan üç adedi kare, dört adedi de dikdörtgen formundadır.

Yatay olan kuşaklar dikey kuşaklara zıvanalı birleştirme tekniği ile tutkallanarak birleştirme işlemi sağlanmıştır. Bütün yüzeyler de oyma tekniği ile kalem çok fazla derin olmamakla birlikte, sağlam bir desen ve çok iyi bir işçilik sonucu hareketli ve akıcı bir süsleme programı elde edilmiştir. Dikine inen ve yatay devam eden kuşaklarda palmet, sâlbek, rûmî dal ve motiflerle son derece girift ve zengin bir bitkisel kompozisyon tezyin edilmiştir. Dikey ve yatay kuşaklardaki zengin işlemler dendanlarla sınırlandırılmıştır. Dikey ve yatay kuşaklar iç kısma doğru freze bıçakları ile süsleme programı oluşturulmuştur. Dikdörtgen ve kare formu olan panolarda yer yer çatlama ve ayrılmalar görülebilir. Pencere kanadının birleştiği noktada oluşabilecek açıklığı kapatmak için bini sol pencere kanadına çivilerle sabitlenmiştir. Bini pencere kayıtlarında olduğu gibi zengin süsleme programına sahiptir. Süslemede bini yarım silindirik formu olup, gövdesi balık pulu formunda işlenmiştir. Bini beş farklı noktada lale figürleriyle tezyin edilmiştir. Beş noktada lale figürlerinin süsleme programları ise farklıdır. Binin en üst ve en alttaki süsleme programı lale figürü içerisinde palmet ve sâlbek motifleri tezyin edilmiştir.

Tepe kısımları ise üç noktadan enine oluklar açılarak zengin bir içerik oluşturulmaya çalışılmıştır. Orta kısımda ise başlarda uzun lâle ortalarında ise kısa lâle figürü içerisine palmet ve sâlbek motifleri bezenmiştir. Diğer iki süsleme de ise kısa iki lâle formu içerisinde binideki diğer programlara benzer motiflerle sâlbekler bezenmiştir. Binin alt kısmında bulunan süsleme ise tahrip olduğundan günümüze ulaşamamıştır. Kenar boşluklarını kapatmak için kullanılan pervazlar ayrıca pencere kanatlarının dövme demir aparatlarla pervaza bağlanması ile pencere kanadının açılıp kapatılmasında menteşe görevi almıştır ayrıca pervaz çivilerle duvara sabitlenmiştir. Pervazlar kullanılan malzemeden ve herhangi bir süsleme uygulanmayışından da değişmiş olduğu anlaşılmaktadır. Pencere kanadının bir benzeri(Örnek 3) incelendiğinde üst pervazın daha geniş ve hilal şeklinde olduğu kenar kısımlarının ise pah kırıldığı anlaşılmaktadır. Alt ve üst pervazlar ise günümüze ulaşamamıştır. Kare ve dikdörtgen formunda olan panolar ise dikey ve yatay olan kuşaklardan tamamen farklı süsleme programına sahiptir. Kare formunda olan panoda daire şeklinde iç içe

geçen ve birbirini keserek lotus’a bağlanan dal ve stilize yapraklarla, girift ve zengin bir kompozisyon teşkil eder.

Dairesel formun etrafı dendanlarla tezyin edilmiş ayrıca kare formunda dendanlarla bezenmiş ve köşebentlerde ise rûmî yapraklarla süsleme programı nihayetlenerek bütünlük sağlanmıştır. Oyma tekniğinin ve eğri kesim tekniğinin uygulandığı çok başarılı bir işçilik gösteren son derece zengin bir bitkisel kompozisyonla doldurulmuştur. Dikdörtgen formunda olan pano ise üç ayrı gülbezekten oluşmuş ve aralara rûmî kıvrım dallar tezyin edilerek kompozisyon zenginleştirilmiştir. Panonun etrafı ise dendanlarla sınırlandırılmıştır. Sağ pencere kanadının üst kısmında dikey kuşağa sabitlenmiş ve dövme demirden yapılmış olan bağlantı elemanı yaklaşık yirmi cm uzunluğunda ve tutamak kısmı beşgen formunda iç kısmı ise dikdörtgen formundadır.

Dövme demirden yapılmış olan bağlantı elemanı, pencere kanadını sabitlemek için kullanıldığı tahmin edilmektedir. Pencere kanadının arka kısmında herhangi bir süsleme programı yoktur. Pencere kanadını mikroorganizmalardan ve çevrenin zarar verici etkilerinden korumak için açık yeşil renkte boyanmıştır. Dış cephede hava şartlarına maruz kaldığı için zamanla boyanın da solduğu görülmektedir. Pervazlar ise sonradan yapıldığından dolayı boyanmamıştır.

Örnek No : 2

Envanter No : 801

Fotoğraf No : 2

Çizim No : 3-4

Ürünün Adı : Ahşap Pencere Kanadı

İnceleme Tarihi : 2018-Aralık

Kullanılan Malzeme : Meşe

Ait olduğu Dönem : Osmanlı (19.yy)

Geliş Biçimi : Hatice Türkeri'den Satın Alınma

Geliş Tarihi : 06.09.1977

Müzedeki Sergilendiği yer : Depo

Ölçüleri : Uzunluk: 169 cm

Genişlik: 43 cm

Kalınlık: 3 cm

Kullanılan Teknik : Tamamen Çakma ve Yapıştırma Kündekâri, Eğri Kesim Tekniği

Kullanılan Motif : Rûmî ve Bitkisel Motifler, Geometrik Desenler

Tanımı : Pencere kanadı simetrik düzenlenen iki kanada sahiptir. Kanatlar, eşit büyüklükte ikişer yekpare levhadan meydana gelir. Her bir pencere kanadı yedi bölüm halinde “Tamamen Çakma ve Yapıştırma Kündekâri” tekniği kullanılarak oluşturulmuştur. Bunlardan üç adedi kare, dört adedi de dikdörtgen

formundadır. Sekizgen formlu yatay olan kuşaklar dikey kuşaklara zıvanalı birleştirme tekniği ile tutkallanarak birleştirme işlemi sağlanmıştır.

Bütün yüzeyler de boş yer kalmayacak şekilde, oyma tekniği ile kalem çok fazla derine inmemekle birlikte, sağlam bir desen ve iyi bir işçilik sonucu hareketli ve akıcı bir süsleme programı elde edilmiştir. Dik inen ve yatay devam eden kuşaklar üzerinde bordürler, iki sap ritmik bir şekilde kıvrımlar yaparak devam edip oluşturulan daireler içerisinde rumi yapraklar ve kenarlarda palmetler, son derece girift ve zengin bitkisel motifler kuşak üzerine tezyin edilmiştir. Rumi yaprak ve dallar, pencere kanadının süsleme programının büyük çoğunluğunu oluşturur. Bordürler içerisindeki süslemeler dendanlarla sınırlandırılmıştır. Kuşaklarda iç kısma doğru freze bıçakları ile süsleme programı zenginleştirilmiştir. Madalyon formlu, sağlam bir desen ve usta bir işçilik sergileyen, kare panoda ki süsleme programı ise daha çok dairesel figürler içerisinde palmet, üçgen formunda bitişik oval daireler ve rumi yapraklarla girift ve zengin bir kompozisyon oluşturulmaya çalışılmıştır. Girift şeklinde oluşturulan kompozisyon dendanlarla sınırlandırılmıştır. Kare pano içerisinde ki zengin işlemler dairesel figürü çevreleyen, yine kare formunda dendanlarla sınırlandırılmış ayrıca köşebentler rumi yapraklarla süslenerek kompozisyona zenginlik kazandırılmıştır.

Dikdörtgen formundaki panonun süsleme programı ise kare pano içerisindeki süsleme programından ayrılan özelliği ise dairesel formların yan yana girift olması ayrıca stilize palmetlerin zıt istikametinde salbeklerin olmasıdır. Dendanlarla dikdörtgen pano sınırlandırılmış, köşelerde ise rumi yapraklar panoya itinalı bir işçilikle kalem fazla derinliğe inmeden bezenmiştir. Toplamda on dört adet pano kuşaklara geçme ve çakma şeklinde monte edilmiştir. Pencere kanatları dış cephede kullanıldıklarından dolayı hava koşullarının verdiği zarara en çok maruz kalan mimari eserdir. Bu nedenle çakma ve geçme(Tamamen Çakma ve Yapıştırma Kündekâri) şeklinde yapılması pencere kanatlarının günümüze kadar sağlam gelmesinde en büyük etkidir. Pencere kanatları arasında ki boşluğu kapatmak için bini sol pencere kanadına çivi ile sabitlenmiştir. Binide süsleme programı yoktur. Süsleme programının olmaması bininin geç dönemde yapıldığını bize açıklar. Orijinal binisi ise günümüze ulaşamamıştır. Pervazlar ise yine pencere kanatlarında ki zengin ve itinalı süsleme programından oldukça uzaktır. Bunun nedeni ise pervazın sonradan yapıldığı tahmin edilmektedir. Pervaz ise çam ağacından yapılmıştır. Sol ve sağ pervazda üst, orta ve

alt olmak üzere üç noktada menteşe görevini gören çengel şeklinde dövme demirden yapılmış çiviler pervazlara çakılmıştır. Dikey pervazlar üsteki hilal şeklindeki yatay pervaza çivilerle sabitlenmiş ve kenarları ise pah kırılmıştır. Alt pervazın ise günümüze ulaşamadığı görülmektedir. Pencere kanatlarının ise mikroorganizmalara karşı ve hava koşullarına dayanımını artırmak ve korumak için açık yeşil(Envanterde Badem yeşili olarak yazılmıştır) renkte boyanmıştır. Hava ve nem koşullarından dolayı boya da solma olmuştur.

Bininin ve pervazın boyalı olmaması ise tahminimizi doğrular niteliktedir. Pencere kanatlarının büyük bir bölümünü oluşturan panoların bir kısmında zamanla yarılmalar ve ayrılmalar meydana gelmiştir. Kanadın alt tarafı ise tahrip olmuştur. Bunun nedenlerinden biri ise pencere kanatlarının zeminde uzun süre bekletilmesi sonucu oluştuğunu tahmin etmekteyiz. Sağ pencere kanadının üst kısmında diğer pencere kanatlarında olduğu gibi dövme demirden yapılmış yaklaşık 20 cm uzunluğunda tutamak kısmı beşgen iç kısmı ise dikdörtgen formunda, kanat üzerinde rahat hareket edebilmesi için ise dip kısmı oval ve zemine çakılan baş kısmı delik olan diğer çiviye monte edilmiştir. Sağ pencere kanadının alt kısmında görülen çengel şeklinde dövme demirden yapılmış olan aparatın görevi günümüze ulaşamayan alt pervazdaki (Örnek 5) uzunluğu yaklaşık 20 cm olan dövme demir ve yine dövme demirden yapılmış uç kısmı delik olana pencere kanadının açılmasını engellemek için bağlanır.

Örnek No	: 3
Envanter No	: 802
Fotoğraf No	: 3
Çizim No	: 5-6
Ürünün Adı	: Ahşap Pencere Kanadı
İnceleme Tarihi	: 2018-Aralık
Kullanılan Malzeme	: Meşe
Ait olduğu Dönem	: Osmanlı (19.yy)
Geliş Biçimi	: Hatice Türkeri'den Satın Alınma
Geliş Tarihi	: 06.09.1977
Müzedede Sergilendiği yer	: Depo
Ölçüleri	: Uzunluk: 169 cm Genişlik: 43 cm Kalınlık: 3 cm
Kullanılan Teknik	: Tamamen Çakma ve Yapıştırma Kündekâri, Eğri Kesim Tekniği
Kullanılan Motif	: Rûmî ve Bitkisel Motifler, Geometrik Desenler
Tanımı	: Simetrik iki pencere kanadından meydana gelmiştir. Kanatların süsleme kompozisyonları aynıdır. Kapakların tezyinatlı yüzeyleri yedi bölüm halinde “Tamamen Çakma ve Yapıştırma Kündekâri” tekniği kullanılarak oluşturulmuştur. Bunlardan üç adedi kare, dört adedi de dikdörtgen formundadır. Sekizgen formlu yatay olan kuşaklar dikey kuşaklara zıvanalı birleştirme tekniği ile

tutkallanarak birleştirme işlemi sağlanmıştır. Bütün yüzeyler de düz satırlı oyma tekniği ile kalem çok fazla derin olmamakla birlikte, sağlam bir desen ve çok iyi bir işçilik sonucu hareketli ve akıcı bir süsleme programı elde edilmiştir.

Dik inen ve yatay devam eden kuşaklarda bordürler palmet, rûmî yapraklar ve stilize motiflerle son derece girift ve zengin bir bitkisel kompozisyon tezyin edilmiştir. Dikey ve yatay kuşaklardaki bordürler, zengin süslemeler dendanlarla sınırlandırılmıştır. Dikey ve yatay kuşaklar iç kısma doğru freze bıçakları ile süsleme programı oluşturulmuştur. Dikdörtgen ve kare formu olan panolarda yer yer çatlama ve ayrılmalar görülür. Pencere kanadının birleştiği noktada oluşabilecek açıklığı kapatmak için bini sol pencere kanadına çivilerle sabitlenmiştir. Bini de herhangi bir süsleme programı yoktur.

Pencere kanadının tamamında girift ve zengin süslemeler görülürken bini de herhangi bir süslemenin olmayışından bininin değiştiğini tahmin edebiliriz. Örnek 2'deki pencere kanadının binisindeki süsleme programı, pencere kanadındaki süsleme programı ile aynı ve kullanılan malzeme yönünden de benzerlik gösterir bu durumda bininin değişmediğini ve orijinal olduğunu söyleyebiliriz. Öte yandan Örnek 4'teki binide herhangi bir süsleme programı olmayışı ve kullanılan malzemeninde farklı oluşundan bininin bu karşılaştırmanın sonucunda değiştiğini söyleyebiliriz. Kenar boşluklarını kapatmak için kullanılan pervazlar ayrıca pencere kanatlarının dövme demir aparatlarla pervaza bağlanması ile pencere kanadının açılıp kapatılmasında pervaz pencere kasası görevi almıştır. Pervazda görülen çiviler pervazı duvara sabitlemek için kullanılmıştır. Pervazlar kullanılan malzemeden ve herhangi bir süsleme uygulanmayışından da değişmiş olduğu anlaşılmaktadır. Pencere kanadının bir benzeri(Örnek 3) incelendiğinde üst pervazın daha geniş ve hilal şeklinde olduğu kenar kısımlarının ise pah kırıldığı anlaşılmaktadır.

Üst pervaz ise günümüze ulaşamamıştır. Alt pervazda ise dar bir parçaya dalga figürü dekupe edilmiştir. Kare ve dikdörtgen formunda olan panolar ise dikey ve yatay olan kuşaklardan tamamen farklı süsleme programına sahiptir. Kare formunda olan panoda daire şeklinde iç içe geçen ve birbirini keserek rûmî dal ve stilize yapraklarla, girift ve zengin bir kompozisyon teşkil eder. Dairesel formun etrafı dendanlarla tezyin edilmiş ayrıca kare formunda dendanlarla bezenmiş ve köşebentlerde ise rûmî

yapraklarla süsleme programı nihayetlenerek bütünlük sağlanmıştır. Oyma tekniğinin ve eğri kesim tekniğinin uygulandığı çok başarılı bir işçilik gösteren son derece zengin bir bitkisel kompozisyonla doldurulmuştur.

Dikdörtgen formunda olan pano ise üç ayrı gülbezekten oluşmuş ve aralara rûmî kıvrım dallar tezyin edilerek kompozisyon zenginleştirilmiştir. Panonun etrafı ise dendanlarla sınırlandırılmıştır. Sol pencere kanadının üst kısmında dikey kuşağa sabitlenmiş ve dövme demirden yapılmış olan bağlantı elemanı yaklaşık yirmi cm uzunluğunda ve tutamak kısmı beşgen formunda iç kısmı ise dikdörtgen formundadır. Dövme demirden yapılmış olan bağlantı elemanı, pencere kanadını sabitlemek için kullanıldığı tahmin edilmektedir. Pencere kanadının arka kısmında herhangi bir süsleme programı yoktur. Pencere kanadını mikroorganizmalardan ve iklimin zarar verici etkilerinden korumak için açık yeşil renkte boyanmıştır. Dış cephede hava şartlarına maruz kaldığı için zamanla boyanın da solduğu anlaşılmaktadır.

Örnek No : 4

Envanter No : 1323

Fotoğraf No : 4

Çizim No : 7-8

Ürünün Adı : Ahşap Pencere Kanadı

İnceleme Tarihi : 2018-Aralık

Kullanılan Malzeme : Çam, Ceviz

Ait olduğu Dönem : Osmanlı (20.yy)

Geliş Biçimi : Bekir Sıtkı Kaymaz'dan Satın Alınma

Geliş Tarihi : Bilinmiyor

Müzedede Sergilendiği yer : Depo

Ölçüleri : Uzunluk: 207 cm

Genişlik: 85 cm

Kalınlık: 3 cm

Kullanılan Teknik : Tamamen Çakma ve Yapıştırma Kündekâri, Eğri Kesim Tekniği

Kullanılan Motif : Rûmî ve Bitkisel Motifler, Geometrik Desenler

Tanımı: İki simetrik kanattan meydana gelen pencere kanadının bordürlerinde herhangi bir süsleme programı yoktur. Binisi beş farklı noktada kertilme suretiyle süslenmişken bininin alt ve üst kısmında yatay pozisyonda üç oluk açılmıştır. Bini pencere kanadına çivilerle sabitlenmiş ve birleşme aralığını kapatmıştır. Sol pencere

kanadına sabitlenen bininin üst tarafı balıksırtı formunda bezenmiştir. Envanterdeki pencere kanatları arasında en yüksek kanatlara sahiptir.

Kanatların süsleme kompozisyonları aynıdır. Pencere kanadının her iki tarafında pencere kenarında oluşabilecek boşluğu kapatmak ve kanatların açılıp kapanma hareketini sağlamak için pervazla kapatılmıştır. Pervazın kenarlarında pah kırılması ve belirli noktalarda kertilmesi dışında süsleme programı yoktur. Pervazda kullanılan çiviler kanadı duvara sabitlemek için kullanılmıştır. Pervazlarda yarımalar meydana gelmiştir. Kalem ustası bezen motifin karakterini bazen de yerini değiştirerek aynı motiflerle farklı kompozisyonlar ortaya koymuştur.

Pencere kanadı yatay ve dikey konumda toplamda on altı dikdörtgen bölüme ayrılmış ve içerisinde gülbezekler, palmetler ve rûmî yapraklarla bitkisel motifler oldukça zengin bir kompozisyon oluşturulmuştur. Yatay ve dikey konumda olan kuşakların kenarları iç kısma doğru, ahşap süsleme sanatında kullanılan freze bıçaklarıyla süslenmiştir. Bu kuşaklar zıvana birleştirme tekniğinde, tutkal kullanılarak birleştirilmiş ve çivi ile desteklenmiştir. Altan ve üstten İkinci pano ise dikey dar silmelerle ikiye ayrılmıştır. Alt ve üst panodaki süsleme programında yarım daire şeklinde kesişerek devam eden dar şeritler içerisinde boyutları farklı palmetler ve rûmî yapraklar dikey ve yatay şekilde tezyin edilmiştir. Sol kanatta yukarıdan aşağı doğru ikinci panoda rûmî dal üzerinde palmetler birbirinin tersi istikamette kıvrılırlar, tepe kısmında ise lotus motifi ile kompozisyona zenginlik kazandırılmış ve çerçeve formunda etrafı dendanlarla sınırlandırılmıştır. Sağ kanattaki panoda ise rûmî dal üzerinde ortada birbirinin tersi istikametinde kıvrılan gülbezekler ve palmet motifini çevreleyen kıvrım dallar üzerinde palmet ve rûmî yapraklarla son bulmuştur. Sol kanattaki kompozisyondan farklı olan bu süsleme programı kanatlardaki simetriyi bozmuştur. Ortadaki panoda süsleme programında birbirinin çaprazı şeklinde devam eden ve daha sonra birleşen dallar üzerinde rûmî yapraklar ve çapraz devam ederken birleştiği noktada birbirinin tersi istikamette palmetle son bulmuş ve çerçeve formunda dendanlarla sınırlandırılmıştır.

Pencere kanadının ortasında dikey silme ile ikiye ayrılmış panodaki kompozisyonda ise ortada gülbezek ve ondan ayrılan, tersi istikamette kıvrım dallar üzerinde rûmî yapraklar ve lotus motifine sap teşkil ederler. Üstten ve alttan üçüncü

panodaki süsleme programı ise birbirinin benzeri ve simetriktir. Alttan ikinci panodaki süsleme de ise üstten ikinci panodaki süsleme ile benzer fakat yerleri değişmiştir. Üç adet panonun ise günümüze ulaşamadığı görülmektedir.

Alt ve üst panodaki süsleme programı ise benzer ve simetriktir. Bu kuşaklara yuva teşkil eden kısımlar ise ceviz malzemeden yapılmış, rûmî dal ve bitkisel motiflerle boşlukların durumuna göre dizayn edilmiş, eğri kesim tekniğinde kalem fazla derine inmeden tezyin edilmiştir. Panoları ikiye ayırmada kullanılan silmeler ise yatay kuşaklara “v” formunda kertilerek konstrüksiyon sağlanmıştır. Silmelerin üzeri ise boydan oluk açılarak bir süsleme programı oluşturulmaya çalışılmıştır. Pencere kanadının alt kısmının da kanada farklı bir kompozisyon kazandırmak ayrıca korkuluk olarak da kullanılmak üzere kanadın yapımında kullanılan çam ağacından yapılmış ahşap malzeme, dikdörtgen formunda bir parça ve bu parçaya eşit aralıklarla sabitlenmiştir. Korkuluk çubukları, şerit makinesinde şekil verilmiş ve iki korkuluk çubuğu arasına kertilme suretiyle süsleme programı oluşturulmuştur.

Izgara formunda dizilerek monte edilmiştir. Pencere kanadının tamamında keskin kenarlar tehlike arz etmemesi açısından pah kırılmıştır. Pencere kanadının üst kısmında dövme demirden yapılmış yaklaşık yirmi cm uzunluğunda olan ve tutamak kısmı altıgen formda iç kısmı ise dikdörtgen formda olan dövme demir, pencereyi kapalı konumda sabitlemek için sağ pencere kanadına sabitlenmiştir. Üst pervazda ki demir parçası mevcut değildir. Korkuluğun üst kuşağına delik açılması sonucu sağ kanatta ki demir kanca deliğe takılarak pencerenin sabitlenmesi sağlanmıştır. Kanadın alt kısmında sağ kanattaki demir kanca ise günümüze ulaşamamıştır. Ahşabın gerekli bakımları yapıldığında günümüze kadar sağlam bir şekilde gelebilmektedir. Bu pencere kanadına mikroorganizmalardan ve dış etkilere korumak için herhangi bir işlem yapılmadığından dolayı ahşap yüzeyde kararmalar, yatay kuşaklarda sarkmalar, kanadın yapımında kullanılan demir malzemelerde ise paslanmalar meydana gelmiştir.

Örnek No : 5

Envanter No : 1322

Fotoğraf No : 5

Çizim No : 9-10-11

Ürünün Adı : Ahşap Pencere Kanadı

İnceleme Tarihi : 2018-Aralık

Kullanılan Malzeme : Çam, Ceviz

Ait olduğu Dönem : Osmanlı (20.yy)

Geliş Biçimi : Bekir Sıtkı Kaymaz'dan Satın Alınma

Geliş Tarihi : Bilinmiyor

Müze de Sergilendiği yer : Depo

Ölçüleri : Uzunluk: 198 cm

Genişlik: 95 cm

Kalınlık: 3 cm

Kullanılan Teknik : Tamamen Çakma ve Yapıştırma Kündekâri, Eğri Kesim Tekniği

Kullanılan Motif : Rûmî ve Bitkisel Motifler, Geometrik Desenler

Tanımı : İki simetrik kanattan meydana gelen pencere kanadının binisi beş farklı noktada kertilmek suretiyle süslenmiş iken bininin alt ve üst kısmında yatay pozisyonda üç oluk açılmıştır. Bini pencere kanadına çivilerle sabitlenmiş ve birleşme aralığını kapatmıştır. Sol pencere kanadına sabitlenen bininin üst tarafı

balıksırtı formunda bezenmiştir. Envanterdeki pencere kanatları arasında en geniş kanatlara sahiptir.

Pencere kanadının her iki tarafında pencere kenarında oluşabilecek boşluğu kapatmak ve pervaz boyunca üç farklı noktada menteşe görevini görecektir dövme demirden yapılmış, çakıldığına ise diğer yüzeyde katlanabilen çiviler, kanatların açılıp kapanma hareketini sağlamak için pervaza çakılmıştır. Pervazın kenarlarında pah kırılması ve belirli noktalarda kertilmesi dışında süsleme programı yoktur. Pervazda kullanılan çiviler kanadı duvara sabitlemek için kullanılmıştır. Pencere kanadı yatay ve dikey konumda toplamda on altı dikdörtgen bölüme ve ortadaki panolar ise dört kısa silmeyle beş geometrik bölüme ayrılmıştır. Üstteki yatay panolarda yarım daire formunda birbirini kesen dallar ve kesişme noktasında oldukça küçük daire, birleşme noktasında ise palmet, zeminde birbirinin tersi istikamette devam eden rûmî dal ve yaprakların ortasında yükselen palmet motifi nöbetleşe devam eder. Üstten ikinci sırada dikey panolardaki süsleme programında, zeminde kalp figürü ile başlayan hayat ağacı motifi aşağı doğru sarkan rûmî dal ve yaprakların uç kısmında palmet, yukarı yönlü devam eden rûmî dal ve yapraklar, orta kısımda ise lotus motifi ile son bulmuştur. Üstten üçüncü yatay panodaki süsleme programında üç adet gülbezek arasında rûmî dal ve yapraklarla bezenmiştir. Orta kısımda kalan geometrik kompozisyonlara bölünmüş panodaki süslemede kenarlarda baklava dilimli dörtgen panoda hayat ağacı formundaki bitki, ortada lotus ve onu çevreleyen kıvrım dal ve rûmî yapraklar tezyin edilmiştir.

Altan üçüncü sırada yatay panodaki bezemeler kıvrım yaparak devam eden dar şeridin kesiştiği yerde küçük ebatlarda palmet, kesişen dar şeritlerin oluşturduğu dairesel figürler içerisinde orta kısımda daha büyük formda palmetler kalem çok fazla derine inmemekle birlikte, sağlam bir desen ve çok iyi bir işçilik sonucu hareketli ve akıcı bir süsleme programı oluşturulmuştur. Alttaki ve üstteki ilk üç panodaki süsleme programı tamamen benzer formda hareketli ve akıcı bir şekilde tezyin edilmiştir. Bitkisel motifler panonun durumuna göre boşluk kalmayacak şekilde tezyin edilmiştir. Panoların tamamında bitkisel süsleme programları boşlukların durumuna göre tasarlanmıştır. Ama hepsinde ortak olan motif kıvrım dal ve rûmî yapraklardır. Panoların tamamında süslemelerin çevresi dendanlarla sınırlandırılmıştır. İçerisinde gülbezeler, palmetler ve rûmî yapraklarla bitkisel motifler oldukça zengin bir

kompozisyon oluşturmuştur. Yatay ve dikey konumda olan kuşakların kenarları ahşap doğramacılıkta kullanılan bıçaklarla şüslenmiştir.

Bu kuşakların birleşimleri zıvana birleştirme ve tutkal kullanılarak birleştirilmiş olup çivi ile desteklenmiştir. Pano içerisindeki plakaların bir kısmında yarıklar oluşmuştur. Simetrik olan kanatların ise şüsleme programları aynıdır. Orta kısımda ise geometrik figürler silmelerin birbirine “v” şeklinde kertilmesi ile konstrüksiyon oluşturulmuş ve şekillendirilmiştir. Yuva teşkil eden kısımlar ise bitkisel motifler ve rûmî yapraklarla nihayetlenerek aralara dağılmıştır. Silmelerin üzeri ise boydan yiv veya oluk açılarak bir şüsleme programı oluşturulmaya çalışılmıştır. Pencere kanadının alt kısmın da kanada farklı bir kompozisyon kazandırmak ayrıca korkuluk olarak da kullanılmak üzere kanadın yapımında kullanılan çam ağacından yapılmış ahşap malzemeden dikdörtgen bir parça ve bu parçaya eşit aralıklarla korkuluklar sabitlenmiş, torna makinesinde ise şekil verilerek şüsleme programı oluşturulmuş ve ızgara formunda dizilerek monte edilmiştir.

Pencere kanadının tamamında keskin kenarlar tehlike arz etmemesi açısından pah kırılmıştır. Pencere kanadının alt kısmında dövme demirden yapılmış olan kanca, pencereyi kapalı konumda sabitlemek için pervaza ve sağ pencere kanadına sabitlenmiştir. Kanadın üst kısmında ise dövme demirden yapılmış yirmi cm uzunluğunda tutamak kısmı altı gen formda ve iç kısmı dikdörtgen formunda bir demir parçası üst pervazda ki kancaya pencere kanadını sabitlemek için monte edilmiştir. Pencere kanadını mikroorganizmalardan ve nemden korumak için herhangi bir işlem yapılmadığı için pervazlarda eğilme alt kısımdaki panolarda üst kısma göre renk açılması ve yüzeyde nemin etkisi görölmektedir.

Örnek No : 6
Envanter No : 799
Fotoğraf No : 6
Çizim No : 12-13-14
Ürünün Adı : Ahşap Pencere Kanadı
İnceleme Tarihi : 2018-Aralık
Kullanılan Malzeme : Çam, Ceviz
Ait olduğu Dönem : Osmanlı (20.yy)
Geliş Biçimi : Hatice Türkeri'den Satın Alınma
Geliş Tarihi : 08.09.1977
Müze de Sergilendiği yer : Depo
Ölçüleri : Uzunluk: 195 cm
Genişlik: 43 cm
Kalınlık: 3 cm

Kullanılan Teknik : Tamamen Çakma ve Yapıştırma Kündekâri, Eğri Kesim Tekniği

Kullanılan Motif : Rûmî ve Bitkisel Motifler

Tanımı : İki ayrı kanattan meydana gelen pencere kanadının binisi beş farklı noktada bitkisel motiflerle eğri kesim tekniğinde süslenmiş iken bininin alt ve üst kısmında yatay pozisyonda üç oluk açılmıştır. Bini pencere kanadına çivilerle sabitlenmiş ve birleşme aralığını kapatmıştır. Sol pencere kanadına sabitlenen bininin üst tarafı balıksırtı formunda bezenmiştir. Bininin alt tarafındaki süsleme programı ise ahşabın deforme olmasından dolayı belirginliğini yitirmiştir. Kanatlar simetrikler. Pencere kanadının her iki tarafında pencere kenarında oluşabilecek boşluğu kapatmak için pervazla kapatılmış ayrıca pervazda süsleme programı yoktur. Pencere kanadının üst ve alt pervazı ise günümüze ulaşamamıştır. Pervazlar dövme demir çivilerle üç farklı noktadan pencereye sabitlenmiştir. Pervaz çivilerle desteklenmiştir. Pencere kanadı yatay ve dikey kuşaklarla dikdörtgen panolara bölünmüştür. Yatay ve dikey

konumda olan kuşakların kenarları ahşap doğramacılıkta kullanılan freze bıçaklarıyla süslenmiştir.

Bu kuşakların birleşimleri zıvana birleştirme ve tutkal kullanılarak birleştirilmiş olup çivi ile desteklenmiştir. Altan ve üstten İkinci pano ise dikey dar kuşaklarla ikiye ayrılmıştır. Panolardan birinin eksik olduğu görülmektedir. Bu kuşaklara yuva teşkil eden kısımlar ise ceviz malzemeden yapılmış, rûmî dal ve bitkisel motiflerle eğri kesim tekniğinde tezyin edilmiştir. Pano içerisindeki plakaların bir kısmında yarıklar oluşmuştur. Panolarda süslemeler tamamen birbirinden farklıdır. Simetrik olan kanatların ise süsleme programları aynıdır. Orta kısımda ise geometrik figürler silmelerin birbirine “v” şeklinde kertilmesi ile konstrüksiyon oluşturulmuş ve şekillendirilmiştir. Yuva teşkil eden kısımlar ise bitkisel motifler ve rûmî yapraklarla nihayetlenerek aralara dağılmıştır. Silmelerin üzeri ise boydan yiv veya oluk açılarak bir süsleme programı oluşturulmaya çalışılmıştır. Pencere kanadının alt kısmın da yine ahşap kullanılarak yapılmış bir parça ve bu parçaya alttan ızgara şeklinde pencere kanadının genişliğine göre farklı ebatlarda dikmeler monte edilmiştir. Bu ızgara formundaki ahşap malzemenin yapımındaki amacının korkuluk olduğu tahmin edilmektedir.(Örnek:5-6) Bu pencere kanadındaki korkuluk günümüze ulaşamamıştır.

Pencere kanadının üst kısmında dövme demirden yapılan tutamak kısmı beşgen şeklinde ve iç kısmı dikdörtgen formundadır. Tutamak kısmı halka şeklinde olan düz demir parçası pencere kanadına çivi ile monte edilmiştir. Bu demir parçasının sağ pencere kanadı açıldığında duvarda sabit olan bir noktaya bağlanmakta böylelikle pencere kanadı sabit kalmaktadır.

6.2.Taşınabilir Küçük Eserler

Örnek No	: 7
Envanter No	: 985
Fotoğraf No	: 7-8
Çizim No	: 15
Ürünün Adı	: Ahşap Baskı Kalıp
İnceleme Tarihi	: 2018-Aralık
Kullanılan Malzeme	: Ceviz
Ait olduğu Dönem	: Osmanlı (19.yy-20.yy)
Geliş Biçimi	: Mehmet Aytekin' den Satın Alınma
Geliş Tarihi	: 29.05.1981
Müze de Sergilendiği yer	: Teşhir
Ölçüleri	: Yükseklik : 5,8 cm Uzunluk : 8,8 cm Kalınlık : 6,3 cm

Kullanılan Teknik : Derin Satırlı Oyma Tekniği

Kullanılan Motif : Geometrik Motif

Tanımı : İki ahşap parçanın birbirine yapıştırılması sonucu yekpare olan malzeme üzerine derin satırlı oyma tekniğinde, oyma ve nakışbul kalemi ile oyulmuştur. Tepeden bakıldığında elips formundadır. Palmet, rûmî dal ve yapraklarla birlikte stilize bitkisel motifler tezyin edilmiştir. Sağlam bir desen ve iyi bir işçilik sonucu kumaş üzerinde akıcılığı ve hareketliliği sağlayacak bir süsleme programı oluşturulmuştur. Bezenmiş yüzeyde yer yer çatlama ve kırılmalar meydana gelmiştir. Uzun süre kullanımından dolayı motiflerde dökülmeler oluşmuştur. Kullanılan doğal ve kimyasal boyalardan dolayı ahşap kararmıştır.

Örnek No	: 8
Envanter No	: 986
Fotoğraf No	: 9
Çizim No	: 16
Ürünün Adı	: Ahşap Baskı Kalıp
İnceleme Tarihi	: 2018-Aralık
Kullanılan Malzeme	: Ceviz
Ait olduğu Dönem	: Osmanlı (19.yy-20.yy)
Geliş Biçimi	: Mehmet Aytekin' den Satın Alınma
Geliş Tarihi	: 29.05.1981
Müzedede Sergilendiği yer	: Teşhir
Ölçüleri	: Yükseklik: 6,5 cm Uzunluk : 8,4 cm Kalınlık : 6 cm

Kullanılan Teknik : Derin Satırlı Oyma Tekniği

Kullanılan Motif : Geometrik Motif

Tanımı : Yekpare olan ahşap malzeme üzerine, geometrik motifler girift bir kompozisyon oluşturarak, derin satırlı oyma tekniğinde, oyma ve nakışbul kalemleri ile oyulmuştur. Tepeden bakıldığında elips formundadır. Girift bir desen ve iyi bir işçilik sonucu kumaş üzerinde akıcılığı ve hareketliliği sağlayacak bir süsleme programı oluşturulmuştur. Bezenmiş yüzeyde yer yer çatlamalar ve kırılmalar meydana gelmiştir. Yarık olan kısmı birbirinden ayrılmaması için çivi çakılmıştır. Uzun süre kullanımından dolayı derin satırlı motiflerde dökülmeler, bazı kısımlarda gözeneklerin dolduğu görülmekte, baskı sonucu ise ezilmeler meydana gelmiştir. Kullanılan doğal ve kimyasal boyalardan dolayı ahşap kararmıştır.

Örnek No	: 9
Envanter No	: 1135
Fotoğraf No	: 10
Çizim No	: 17
Ürünün Adı	: Ahşap Baskı Kalıp
İnceleme Tarihi	: 2018-Aralık
Kullanılan Malzeme	: Ceviz
Ait olduğu Dönem	: Osmanlı (19.yy-20.yy)
Geliş Biçimi	: Emine Küncülü' den Satın Alınma
Geliş Tarihi	: 29.05.1981
Müzedede Sergilendiği yer	: Teşhir
Ölçüleri	: Yükseklik: 6 cm Uzunluk : 8,8 cm Kalınlık : 6 cm
Kullanılan Teknik	: Derin Satırlı Oyma Tekniği
Kullanılan Motif	: Bitkisel Motif
Tanımı	: Cevizden yapılmış yekpare malzeme üzerine derin satırlı oyma tekniğinde, stilize bitkisel motifler, malzemenin durumuna göre, oyma ve nakışbul kalem ile oyulmuştur. Tepeden bakıldığında düzgün olmayan elips formundadır. Elips şeklinde bir bölümün diğer bölümden aşağıda kертildiği ve üst yüzeyinde herhangi bir süsleme programı yoktur. Malzeme üzerinde ki süsleme programında ortada kenarları derin satırlı oyulmuş yaprak figürü programın büyük bir kısmını oluşturur, iç bükey olan kısmın kenarı dendan şeklinde, dış bükey olan kısmın kenar kısmında ise yine dikdörtgen formunda dendanlarla sınırlandırılmış ve bazı kısımlarda kırılmalar oluşmuştur. Sağlam bir desen ve iyi bir işçilik sonucu kumaş üzerinde akıcılığı ve hareketliliği sağlayacak bir süsleme programı oluşturulmuştur. Uzun süre kullanımından dolayı kenarda ki motiflerde ezilmeler oluşmuştur. Kullanılan doğal ve kimyasal boyalardan dolayı ahşap kararmıştır.

Örnek No	: 10
Envanter No	: 1136
Fotoğraf No	: 11-12
Çizim No	: 18
Ürünün Adı	: Ahşap Baskı Kalıp
İnceleme Tarihi	: 2018-Aralık
Kullanılan Malzeme	: Ceviz
Ait olduğu Dönem	: Osmanlı (19.yy-20.yy)
Geliş Biçimi	: Emine Küncülü' den Satın Alınma
Geliş Tarihi	: 29.05.1981
Müzedede Sergilendiği yer	: Teşhir
Ölçüleri	: Yükseklik: 4 cm Uzunluk : 8 cm Kalınlık : 2,6 cm
Kullanılan Teknik	: Derin Satırlı Oyma Tekniği
Kullanılan Motif	: Geometrik Desenler
Tanımı	: Cevizden yapılmış yekpare malzeme üzerine derin satırlı oyma tekniğinde, stilize geometrik motifler, malzemenin durumuna göre, oyma ve nakışbul kalemi ile yüzeyde hiç boşluk kalmayacak şekilde tezyin edilmiştir. Tepeden bakıldığında düzgün dikdörtgen formundadır. Dikdörtgen formun çevresi dar şeritler halinde çevrelenmiş ve üzerindeki kare desenlerin içleri boşaltılmıştır. Ortada dört adet üçgen formunda geometrik figürün iç kısmı ve kenarları derin satırlı oyma tekniğinde oyulmuştur. Üçgen formunda oyulmuş geometrik desenlerin çevreleri aralıkları eşit şekilde daire olan çubuklar kalacak şekilde tezyin edilmiştir. Dikdörtgenin dar kısımlarından birinde çiçek motifi tezyin edilmiştir. Sağlam bir desen ve iyi bir işçilik sonucu kumaş üzerinde akıcılığı ve hareketliliği sağlayacak bir süsleme programı oluşturulmuştur. Uzun süre kullanımından dolayı kenarda ki motiflerde ezilmeler oluşmuştur. Kullanılan doğal ve kimyasal boyalardan dolayı ahşap kararmış ve gözenekler dolmuştur.

Örnek No	: 11
Envanter No	: 672
Fotoğraf No	: 13-14
Çizim No	: 19
Ürünün Adı	: Ahşap Kahve Kutusu
İnceleme Tarihi	: 2018-Aralık
Kullanılan Malzeme	: Ceviz
Ait olduğu Dönem	: Osmanlı (19.yy-20.yy)
Geliş Biçimi	: Muhittin Deniz'den Satın Alınma
Geliş Tarihi	: 26.07.1976
Müzedede Sergilendiği yer	: Teşhir
Ölçüleri	: Uzunluk: 8,4 cm Genişlik: 15,5 cm Derinlik: 7 cm

Kullanılan Teknik :Bükme Tekniği

Kullanılan Motif :Bitkisel Motif , Geometrik Motifler

Tanımı :Ahşap Kahve Kutusunun kompozisyonu elipse benzemektedir. Bükme tekniğinde hazırlanan ahşap malzeme de bükülmeden dolayı hafif çatlamlar oluşmuştur. Kahve kutusunun ön yüzünde metal plakanın kompozisyona zenginlik katması açısından perçin çivilerle metal plakanın formuna göre monte edilmiştir. Metal plaka tahmini 1 mm kalındığında ve üçgen formunda kenarları ise yarım daire formunda “S” şeklinde kıvrımlar yaparak devam edip sonlanmıştır. Tepe kısmı ise düz formdadır. Solda ve sağda iki perçin çivi, ortada ise dar ve dikine iki ahşap parça üzerinde üçer adet perçin çivi monte edilmiştir. Perçin çiviler metali sabitlemek, kabarmasını önlemek ve kompozisyona zenginlik katması amacıyla çakılmıştır. Metal plakanın tamamında bitkisel motifler ve dallar kabartılmıştır. Solunda ve sağındaki bölümlerde bitkisel motifler ile ortada iki dar ahşap parçası arası doğal yoldan elde edilen boyalarla boyanmıştır.

Kutunun zemininde onu çevreleyen ahşabın bükülmesi sonucu elde edilmiş 1 cm genişliğinde ve yine aynı formda 0,5 cm genişliğinde bükülmüş ve kutunun çevresini sarmıştır. Bükülen ahşap malzemeler çivilerle sabitlenmiştir. Kahve kutusunun kapak kısmında ise 2 cm genişliğinde ahşabın bükülmesiyle oluşturulan şerit, kapağın kapanması sonucu oluşabilecek açıklığı kapatmak için pervaz görevi görmüştür. Kutunun iç tarafı ise enlemesine bir ahşap parçanın çakılması ile ikiye bölünmüştür. Şeridi sabitlemek için kullanılan çivilerin bir kısmı günümüze ulaşamamış birkaçı da yarıya kadar yerinden çıkmıştır. Kahve kutusunun diğer yüzeylerinde süsleme programı yoktur. Metal plakada boyasız yüzeylerde paslanmalar meydana gelmiştir. Ahşabı korumak amacıyla gomalak cilası kullanıldığı tahmin edilmektedir. Kapağın bazı kısımlarında boyanın kalktığı görülmektedir. Kapağın üst kısmında ise yarılmalara, zedelenmeler ve ayrılmalar meydana gelmiştir. Kahve kutusu günümüze sağlam bir şekilde gelebilmiştir.

Örnek No	: 12
Envanter No	: 1169
Fotoğraf No	: 15
Çizim No	: 20
Ürünün Adı	: Ahşap Kahve Kutusu
İnceleme Tarihi	: 2018-Aralık
Kullanılan Malzeme	: Ceviz
Ait olduğu Dönem	: Osmanlı (19.yy-20.yy)
Geliş Biçimi	: Emine Ekmen'den Satın Alınma
Geliş Tarihi	: 26.07.1976
Müzedede Sergilendiği yer	: Teşhir
Ölçüleri	: Uzunluk: 8,4 cm Genişlik: 15,5 cm Derinlik: 7 cm
Kullanılan Teknik	: Bükme Tekniği
Kullanılan Motif	: Bitkisel Motif, Geometrik Motifler
Tanımı	: Ahşap Kahve Kutusu, elips formunda tasarlanmıştır. Kahve kutusunun ön yüzünde metal plaka kompozisyona zenginlik katması açısından perçin çivilerle metal plakanın formuna göre monte edilmiştir. Metal plaka tahmini 1 mm kalındığında ve üçgen formunda kenarları ise yarım daire formunda “S” şeklinde kıvrımlar yaparak devam edip sonlanmıştır. Tepe kısmı ise “U” formunda kertilmiştir. Solda ve sağda iki perçin çivi, ortada ise dar ve dikine iki ahşap parça üzerinde üçer adet perçin çivi monte edilmiştir. Perçin çiviler metali sabitlemek, kabarmasını önlemek ve kompozisyona zenginlik katması amacıyla kutunun ön yüzüne çakılmıştır. Metal plaka üzerinde solunda ve sağında olmak üzere kare ve dikdörtgen formundaki geometrik şekillerden, kare formundaki şeklin üzerinde yedi veya sekiz noktadan oluşan figür, metal plaka monte edilmeden önce arka yüzeyinden çakılarak kabartma formu verilmiştir.

Kutunun zemininde onu çevreleyen ahşabın bükülmesi tekniğiyle yapılmış 1 cm genişliğinde ve yine aynı formda 0,5 cm genişliğinde bükülmüş ve kutunun çevresini sarmıştır. Bükülen ahşap malzemeler çivilerle sabitlenmiştir. Kahve kutusunun kapak kısmında ise 2 cm genişliğinde ahşabın bükülmesiyle oluşturulan şerit, kapağın kapanması sonucu oluşabilecek açıklığı kapatmak için pervaz görevi görmüştür. Şeridi sabitlemek için kullanılan çivilerin bir kısmı günümüze ulaşamamış birkaçı da yarıya kadar yerinden çıkmıştır. Kahve kutusunun diğer yüzeylerinde süsleme programı yoktur. Metal plaka ise zamanla paslanmıştır. Ahşabı korumak amacıyla gomalak cılası kullanıldığı tahmin edilmektedir. Kahve kutusunun bazı kısımlarında boyanın zamanla kalktığı görülmektedir. Kapağın üst kısmında ise yarılmalara, zedelenmeler ve ayrılmalar meydana gelmiştir. Kahve kutusu günümüze sağlam bir şekilde ulaşabilmiştir.

Örnek No : 13

Envanter No : 235

Fotoğraf No : 16

Çizim No : 21

Ürünün Adı : Kemik Saplı Ahşap Kaşık

İnceleme Tarihi : 2018-Aralık

Kullanılan Malzeme : Abanoz, Kemik

Ait olduğu Dönem : Osmanlı (19.yy-20.yy)

Geliş Biçimi : Arif Türkavut'dan Satın Alınma

Geliş Tarihi : 06.04.1971

Müzedede Sergilendiği yer : Teşhir

Ölçüleri : Uzunluk : 16,5 cm

Kullanılan Teknik : Oyma Tekniği

Kullanılan Motif : Geometrik Desenler

Tanımı : Kemikten yapılmış olan kaşık sapı üç kısımdan meydana gelmiştir. Kemik parçalarının kenarlarına pah kırılarak keskinliği giderilmiştir. Üç parçadan oluşan kaşık sapının ortasından delinmek suretiyle, kemik parçalarını sabit tutmak için ince ve oval olan demir parçası kullanılmıştır. Demir çubuğun paslandığı görülmektedir. Üç ayrı kemik parçasından oluşan kaşık sapı arasına abanozdan yapılmış parçalar sap formunda hazırlanarak aralara yerleştirilmiştir. Aralara yerleştirilen ahşap parçalardan sadece biri günümüze ulaşabilmiştir. Kaşığın ağız kısmı ise sert bir ağaç olan abanozdan yapılmıştır. Oyma kalemleri ile abanoz malzemeye kaşık ağız formu verilmiştir. Kaşık ağızının uzantısına delik açılarak tutkal yardımı ile demir çubuğa monte edilmiştir. Böylece kaşık formu elde edilmiştir. Kaşık günümüze büyük oranda sağlam gelebilmiştir.

Örnek No : 14

Envanter No : 236

Fotoğraf No : 17

Çizim No : 22

Ürünün Adı : Kemik Saplı Ahşap Kaşık

İnceleme Tarihi : 2018-Aralık

Kullanılan Malzeme : Abanoz, Kemik

Ait olduğu Dönem : Osmanlı (19.yy-20.yy)

Geliş Biçimi : Arif Türkavut'dan Satın Alınma

Geliş Tarihi : 06.04.1971

Müzedede Sergilendiği yer : Teşhir

Ölçüleri : Uzunluk : 16,5 cm

Kullanılan Teknik : Oyma Tekniği

Kullanılan Motif : Geometrik Desenler

Tanımı : Kemikten yapılan kaşık sapı üç ayrı bölümden meydana gelmiştir. Kemik parçalarının kenarlarına pah kırılarak keskinliği giderilmiştir. Üç parçadan oluşan kaşık sapının ortasından delinmek suretiyle, kemik parçalarını sabit tutmak için ince ve oval olan demir parçası kullanılmıştır. Demir çubuğun paslandığı görülmektedir. Üç ayrı kemik parçasından meydana gelen kaşık sapının bölümleri arasına abanozdan yapılmış parçalar yerleştirilmiştir. Aralara yerleştirilen ahşap parçalardan sadece biri günümüze ulaşabilmiştir. Kaşığın ağız kısmı ise sert bir ağaç olan abanozdan yapılmıştır. Oyma kalemleri ile abanoz malzemeye kaşık ağzı formu verilmiştir. Kaşık ağzının uzantısına delik açılarak tutkal yardımı ile demir çubuğa monte edilmiştir. Böylece kaşık formu elde edilmiştir. Kaşık günümüze büyük oranda sağlam gelebilmiştir.

Örnek No : 15

Envanter No : 238

Fotoğraf No : 18

Çizim No : 23

Ürünün Adı : Kemik Saplı Ahşap Kaşık

İnceleme Tarihi : 2018-Aralık

Kullanılan Malzeme : Abanoz, Kemik

Ait olduğu Dönem : Osmanlı (19.yy-20.yy)

Geliş Biçimi : Arif Türkavut'dan Satın Alınma

Geliş Tarihi : 06.04.1971

Müze de Sergilendiği yer : Teşhir

Ölçüleri : Uzunluk : 16,5 cm

Kullanılan Teknik : Oyma Tekniği

Kullanılan Motif : Geometrik Desenler

Tanımı : Kemik parçalarından yapılan kaşık sapı birbirinden ayrı üç bölümden meydana gelmiştir. Kemik parçalarının kenarlarına pah kırılarak keskinliği giderilmiştir. Üç parçadan oluşan kaşık sapının ortasından delinmek suretiyle, kemik parçalarını sabit tutmak için ince ve oval olan demir parçası kullanılmıştır. Zaman içerisinde demir çubuğun paslandığı görülmektedir. Üç ayrı kemik parçasından meydana gelen kaşık sapının bölümleri arasına abanozdan yapılmış parçalar yerleştirilmiştir. Aralara yerleştirilen ahşap parçalardan sadece biri günümüze ulaşabilmiştir. Kaşığın ağız kısmı ise sert bir ağaç olan abanozdan yapılmıştır. Oyma kalemleri ile abanoz malzemeye kaşık ağız formu verilmiştir. Kaşık ağızının uzantısına delik açılarak tutkal yardımı ile demir çubuğa monte edilmiştir. Böylece kaşık formu elde edilmiştir. Kaşık günümüze büyük oranda sağlam gelebilmiştir.

Örnek No : 16

Envanter No : 239

Fotoğraf No : 19

Çizim No : 24

Ürünün Adı : Kemik Saplı Ahşap Kaşık

İnceleme Tarihi : 2018-Aralık

Kullanılan Malzeme : Abanoz, Kemik

Ait olduğu Dönem : Osmanlı (19.yy-20.yy)

Geliş Biçimi : Arif Türkavut'dan Satın Alınma

Geliş Tarihi : 06.04.1971

Müze de Sergilendiği yer : Teşhir

Ölçüleri : Uzunluk : 16,5 cm

Kullanılan Teknik : Oyma Tekniği

Kullanılan Motif : Geometrik Desenler

Tanımı : Kemikten yapılan kaşık sapı, üç ayrı bölümden meydana gelmiştir. Kemik parçalarının kenarlarına pah kırılarak, tehlike oluşturmaması açısından keskinliği giderilmiştir. Üç parçadan oluşan kaşık sapının ortasından delinmek suretiyle, kemik parçalarını sabit tutmak için ince ve oval olan demir parçası kullanılmıştır. Demir çubuğun paslandığı görülmektedir. Üç ayrı kemik parçasından meydana gelen kaşık sapının bölümleri arasına abanozdan yapılmış parçalar yerleştirilmiştir. Aralara yerleştirilen ahşap parçalardan sadece biri günümüze ulaşabilmiştir. Kaşığın ağız kısmı ise sert bir ağaç olan abanozdan yapılmıştır. Oyma kalemleri ile abanoz malzemeye kaşık ağız formu verilmiştir. Kaşık ağzının sap ile birleştiği noktaya delik açılarak tutkal yardımı ile demir çubuğa monte edilmiştir. Böylece kaşık formu elde edilmiştir. Kaşık günümüze büyük oranda sağlam gelebilmiştir.

Örnek No : 17

Envanter No : 2585

Fotoğraf No : 20-21-22

Çizim No : 25-26

Ürünün Adı : Şifreli Ahşap Kutu

İnceleme Tarihi : 2018-Aralık

Kullanılan Malzeme : Ceviz

Ait olduğu Dönem : Osmanlı (20.yy)

Geliş Biçimi : Aziz Yürüyen 'den Satın Alınma

Geliş Tarihi : 12.11.1998

Müzedede Sergilendiği yer : Teşhir

Ölçüleri : Yükseklik: 9,3 cm

Genişlik : 10,5 cm

Derinlik : 2.3 cm

Kullanılan Teknik : Kakma Tekniği

Kullanılan Motif : Geometrik Desenler

Tanımı : Ahşap malzeme olarak ceviz kullanılmıştır. Dar parçaların birbirine yapıştırılması ve üst kısmından zemine kadar oyulması ile kare formunda bir kutu elde edilmiştir. Şifreli kutu çivi kullanılmadan yapılmıştır. Bütün kenarlarının yuvarlatılması sonucu tepeden bakıldığında elipse benzemektedir. Şifreli kutunun iki yüzeyinde de süsleme programı mevcuttur. Aradaki tek fark ön yüzeydeki süslemede, çerçevenin ortasında baklava dilimli geometrik desen olmasıdır. Her iki yüzeyde meşe kaplamalardan hazırlanan zencirek, eşit uzunlukta devam ederek kare formu elde edilmiştir. Bu zencirekler içerisinde yatay ve dikey konumda belirli bir düzende devam edip süsleme programı nihayetlenmiştir.

Bu düzen programa hareketlilik ve akıcılık kazandırmıştır. Zencirekler arasında kullanılan kaplamalar ise meşe, gül, abanoz olduğu tahmin edilmektedir. Yüzeylerdeki kaplamaların bazılarının düştüğü ve değiştiği görülmektedir. Tepe kısmında kapak olarak kullanılan hareketli kısım birbirine geçme suretiyle yapılmıştır. Kutu bir düzen takip edilerek açılmaktadır. Aksi durumda kutu açılmamaktadır. Şifreli ahşap kutuyu zararlı organizmalardan ve nemden korumak için gomalak cilası ile cilalandığı tahmin edilmektedir. Şifreli Kutu günümüze sağlam gelebilmiştir.

Örnek No : 18

Envanter No : 2341

Fotoğraf No : 23

Çizim No : 27

Ürünün Adı : Kemik Saplı Şiş Demir

İnceleme Tarihi : 2018-Aralık

Kullanılan Malzeme : Ceviz, Kemik

Ait olduğu Dönem : Osmanlı (20.yy)

Geliş Biçimi : Fevzi Kaptan'dan Satın Alınma

Geliş Tarihi : 16.02.1994

Müze de Sergilendiği yer : Teşhir

Ölçüleri : Uzunluk : 32,5 cm

Kullanılan Teknik :

Kullanılan Motif : Geometrik Desenler

Tanımı : Kemikten yapılmış olan kısmı 11 cm dir. Sap kısmı kalından inceye doğru yuvarlatılarak pürüzsüz hale getirilmiştir. Sap kısmında ki süsleme programında iki çizgiden oluşan ve çizgiler paralel olarak devam eden ve dar şerit arasında ortasında benek olan daireler şerit boyunca devam etmiştir. Sap boyunca bu süslemeden üç adet yapılmıştır. Sap kısmın tepesi tunçtan yapılmıştır. Demir kısmı ise dövme demirden yapıldığı tahmin edilen ve uca doğru sivrilen demir, dörtgen formundadır. Demirin paslandığı görülmektedir. Demire kılıf oluşturması açısından cevizden yapılmış ahşap malzeme oval formda ve içerisi delinerek boşaltılmıştır.

Ahşabın sap ile birleştiği noktada yine kemikten yapılmış yaklaşık 2 cm uzunluğunda tornada şekil verilmiş kemik ahşap kılıfa ipin yardımı ile sarılarak sabitlenmiştir. Ahşabın uç kısmı ise şişin ucunun çıkacağı şekilde kesilmiştir. Ahşap kılıfın uç kısmı yarılmayı engellemek için dar metal plaka ile sıkı şekilde sarılmıştır. Sap kısmında ise kemiğin çatladığı görülmektedir.

Örnek No : 19

Envanter No : 2342

Fotoğraf No : 24

Çizim No : 28

Ürünün Adı : Kemik Saplı Şiş Demir

İnceleme Tarihi : 2018-Aralık

Kullanılan Malzeme : Ceviz, Kemik

Ait olduğu Dönem : Osmanlı (20.yy)

Geliş Biçimi : Fevzi Kaptan'dan Satın Alınma

Geliş Tarihi : 16.02.1994

Müze de Sergilendiği yer : Teşhir

Ölçüleri : Uzunluk : 32,5 cm

Kullanılan Teknik :

Kullanılan Motif : Geometrik Desenler

Tanımı : Kemikten yapılmış olan baş kısmı 4,5 cm ve devam eden sap kısmı ise 6 cm uzunluğundadır. Baş kısmı tokmak formunda ve süsleme programı ise dairesel çizgilerin tokmak kısmını çevrelediği görülmektedir. Kemik kısmının tamamı torna makinesinde şekil bulmuştur. Siyah dairesel çizgiler yakma sonucu ortaya çıkmıştır. Dövme demirden yapılan şiş kısmı uca doğru sivrilir ve dörtgen formundadır. Demirin paslandığı görülmektedir. Demire kılıf oluşturma sı açısından cevizden yapılmış ahşap malzeme ve onu çevreleyen kumaş parçası zamanla yıpranmıştır. Oval olan ahşap kılıf daralarak son bulmuş uç kısmı ise demir parçanın vurması sonucu zamanla hasar görmüştür. Oval formda olan ahşap kılıf demir malzemenin girmesi için içerisi delinerek boşaltılmış demir şiş için yuva teşkil etmiştir.

Örnek No : 20

Envanter No : 2416

Fotoğraf No : 25-26

Çizim No : 29-30

Ürünün Adı : Mücevher Kutusu

İnceleme Tarihi : 2018-Aralık

Kullanılan Malzeme : Gürgen(Kayın)

Ait olduğu Dönem : Osmanlı (20.yy)

Geliş Biçimi : Murat Gengeç’den Satın Alınma

Geliş Tarihi : 14.07.1995

Müzedede Sergilendiği yer : Teşhir

Ölçüleri : Uzunluk: 12 cm
Genişlik: 22 cm
Derinlik: 14 cm

Kullanılan Teknik : Sedef Kakma Tekniği, Telkâri Tekniği

Kullanılan Motif : Rûmî ve Bitkisel Motifler, Geometrik Desenler

Tanımı : Mücevher Kutusunun ön yüzünde ki süsleme programında ortada sekiz kollu papatya figürü, zemine kenarlarda boşluk kalmayacak şekilde, genelde 2mm derinliğinde oyuk açılarak yerleştirilmiştir. Sekiz kollu papatya figürünün solunda ve sağında yine sedef kakma tekniğinde lâle formu, zemine kakma tekniğinde sabitlenmiştir. Sarı pirinç teller papatya ve lale motifinin çevresini paralel şekilde çevreleyen ve sedef kakmaların solundan ve sağından kıvrılarak devam eden ve bir noktada duran dar şeritlerle süslemeler nihayetlenmiştir. Birbirinin tersi istikamette devam eden lale motifi ile papatya motifi arasında rumi yapraklar ve kıvrım dal motifi ile süsleme programına zenginlik kazandırılmıştır.

Ön yüzdeki süsleme programının çevresi yine sarı pirinç tellerle düzgün formda zemine sabitlenerek sınırlandırılmıştır. Mücevher kutusunun kapalı konumda kalması için basit bir kilit sistemi iki köşesinden çivilerle monte edilmiştir. Mücevher kutusunun alt kısmında bütün yüzeylerde kertilmesi sonucu yatay bir boşluk oluşturularak kompozisyona estetiklik sağlanmıştır.

Yan yüzeydeki süsleme programında zeminde üçgen formunda sedef kakma, tepesinde badem motifi sağında ve solunda sarı pirinçten şerit yay çizerek aşağı sarkan ve şerit tellerle oluşturulan lale figürü içinde gözyaşı motifi, zemine arada boşluk kalmayacak şekilde sabitlenmiştir. Ön yüzeyde olduğu gibi sedeflerin çevresi sarı pirinç tellerle çevrelenmiş ve kompozisyona zenginlik kazandırmıştır. Ortadaki badem motifinin çevresi yine pirinç tellerle paralel şekilde çevrelenmiş tepe kısmında ise sağında ve solunda yaprak ve ortasında badem motifi şerit tellerle bezenmiştir. Birbirinin tersi istikamette sarı pirinç tellerle aşağı ve yukarı yönlü filiz görünümünde kıvrılarak son bulan şeritler süsleme boşluğun durumuna göre tasarlanmıştır. Yan yüzeydeki süsleme programının çevresi sarı pirinçten tellerle sınırlandırılmıştır. Mücevher kutusunun her iki yandaki süsleme programı simetrikidir. Arka yüzeyindeki süsleme programı ön ve yan yüzeylerdeki programa göre daha gösterişsizdir. Ortada benek motifi solunda ve sağında şeritlerle meydana getirilen lale figürü içerisinde gözyaşı motifi ve onları çevreleyen pirinç şeritlerle nihayetlenmiştir.

Mücevher kutusunun üst yüzeyinde diğer yüzeylerden farklı bir kompozisyon işlenmiştir. Boşluğun durumuna göre dizayn edilen süsleme programının ortasında benek motifi ve birbirinin tersi istikamette sarı pirinçten teller filiz görünümünde kıvrılarak son bulmuştur. Benek motifinin solunda ve sağında, altta ve üstte badem, ortada ise iki gözyaşı motifi zemine 2 mm kadar oyularak kakma tekniğinde sabitlenmiştir. Sedeflerin çevresi ise sarı pirinç tellerle sınırlandırılmış ayrıca sağından ve solundan çıkan filizler ise kıvrılarak son bulmuştur. Köşelerde üçgen formunda sedef ve onları sınırlandıran sarı pirinç teller filiz formunda kıvrılarak nihayetlenmiştir. Kapağın üst kısmındaki kompozisyonun çevresi, zencirek motifi ile çevrelenmiştir. Kapağı kapalı konumda tutmak için kilidin karşılığı üst kapağa çivi yardımı ile sabitlenmiştir. Kapağın açılıp kapanması görevini ise iki dar yaprak menteşe yapmaktadır. Menteşeler üçlük başlı çivilerle desteklenmiştir. Mücevher kutusunun iç kısmındaki kadife bez günümüze ulaşamamıştır.

Mücevher kutusunun konstrüksiyonu hakkında ise altı ayrı parçadan oluştuğu, 22x12,14x12 ölçülerinde dört parçanın birleşimi lambalı birleştirme tekniği ile yapılmış aralara tutkal sürülmüş zamanla açılmalar başladığından dolayı çivilerle desteklenmiş, zeminde kullanılan malzeme ise 4 mm kalınlığında kontrplak, yandaki parçalara kanal açılarak kinişli birleştirme tekniğinde birleştirilmiştir. Kapağın formu ise uzun dar parçaların kenarlarının eğimli rendelenmesi sonucu oluşan dar parçaların yan yana tutkallanarak birleştirilmesi ile yarım daire formunda kapak elde edilmiştir. Kutunun bazı yüzeylerinde boyanın yer yer açıldığı, sarı pirinç tellerin yerinden çıktığı ve düştüğü görülmektedir. Kutunun gomalak cilası ile cilalandığı tahmin edilmektedir. Mücevher kutusu günümüze sağlam gelebilmiştir.

7.DEĞERLENDİRME VE KARŞILAŞTIRMA

7.1.Değerlendirme

Geleneksel sanatlar arasında önemli bir yere sahip olan ahşap sanatı, Türklerin Orta Asya'dan Anadolu'ya taşıdıkları önemli bir sanat dalıdır. Bu sanat dalı, İnsanoğlunun kullandığı eşyayı süsleme tutkusu, zamanla güzeli arama isteği ve çabası, ahşap malzemede her yüzeyi oyma ve kakma gibi süslemelerle donatmasını sağlamıştır. Bu sanat dalının gelişmesinde, diğer el sanatları ürünlerinde olduğu gibi coğrafya, kültür, din, ekonomi ve inançların etkisi olmuştur. Özellikle sanatın ve süsleme sanatlarının doğuşu ve gelişmesinde coğrafyanın önemli bir etkisi vardır. Yaşanan coğrafya ve o coğrafyanın sunduğu imkânlar aynı zamanda süsleme sanatının da temel taşıını oluşturmaktadır. Bulundukları coğrafyaya göre kültürel etkileşimler sonucu, özgünlüğe ulaşan Anadolu Selçuklu dönemi ve Osmanlı dönemi Ahşap sanatı eşsiz örnekleriyle, Dünyada hayranlık uyandıracak eserler vermişlerdir.

Anadolu'da Selçuklular bir sanat üslubu ortaya çıkarmışlardır. Bu üslup da mimari elemanların konstrüksiyonu kadar, süslemeyi oluşturan konu ve motif birliğinde önem kazanır. Anadolu Selçuklularda çok zengin bir motif dağarcığının bulunduğu ve kullanılan süsleme elemanlarının bölge, malzeme ve teknik farklılıklara karşın benzerlik ve süreklilik gösterdiği bilinmektedir. Kullanılan tekniğin değişmesine rağmen aynı motiflerin tekrarlanması, bu motiflerin şekillendirilmesindeki güçlü Anadolu Türk kültürünün kaynağına işaret eder. Bu da Anadolu Selçukluların süsleme motiflerinde, uzun dönemi kapsayan bir üslup oluşturdıklarının kanıtıdır. Anadolu Selçuklularının konu şeması oldukça zengin örnekler sunmuşlardır. Kuşkusuz bu zengin biçim ve motif birikiminin, geçmiş kültür ve kavimlerin katkısı ile ortaya çıktığı söylenebilir.

Anadolu Selçuklu dönemi ahşap işçiliği Osmanlı dönemi ahşap işçiliğini geniş oranda etkilemiştir. Osmanlılara gelinceye kadar Selçuklularda ahşap malzeme üzerinde pek çok malzeme ve teknik denenmiştir. Bu hazır birikimle beraber Osmanlılar ahşap sanatını daha da zenginleştirerek geçme ve künde-kârî tekniği daha geniş ölçüde uygulamıştır.

Türklerin başarı ile uyguladıkları sanat dallarından biri olan ahşap, Osmanlı dönemi süsleme sanatları arasında önemli bir yer tutar. Osmanlı döneminde ahşap sanatının gelişimi sivil mimari ile taşınabilir eserler üzerinden izlemek mümkündür. Ahşap süsleme sanatında, Anadolu üzerinden gelen künde-kârî ve oyma gibi geleneksel tekniklere yeni teknikler eklenmiştir. Bu dönemde çok çeşitli yapım teknikleri olan künde-kârî başta olmak üzere oyma, kafes işi, sedef kakma teknikleri çeşitli elemanlar üzerinde uygulanmıştır. Özellikle geç dönem sonrasında yaygın olarak başarı ile uygulanmış tekniklerden biri de ahşap malzeme üzerine sedef, bağa, kemik kakma ve tel gibi malzemelerin zemine kakılması ile yapılan tekniklerdir. Tahtlar, kapılar, pencere kanatları, sandıklar vb. Osmanlı ahşap oyma sanatının belli başlı örneklerindendir. Bu örneklerin süsleme programında yoğun olarak geometrik süslemeler başta olmak üzere bitkisel süslemelere de yer verilmiştir. Bitkisel süslemelerden palmet ve lotus grubu ağırlıklı olarak kullanılırken, geometrik süslemelerden ise çokgen ve yıldız gibi bezeklerin kullanıldığı görülür. Değerlendirilmeye alınan eserlerde de geometrik ve bitkisel süslemelerin yoğun olarak kullanıldığı görülmektedir.

Osmanlılar ahşap malzeme olarak işlenmesi kolay ve oldukça dayanıklı olan ceviz, meşe, şimşir, gürgen, abanoz ağaçları tercih etmişlerdir. Araştırmaya konu olan eserlerde geometrik ve bitkisel motiflerin en zengin örnekleri ile karşımıza çıkar. Osmanlı ahşap işçiliğinde geometrik kompozisyonlar ve geleneksel Rumi desenlerin yanı sıra basit çiçek motifleri sanat eserlerinde tek tek kullanıldığı gibi bazen de aynı eser üzerinde bir arada kullanılmıştır. Geometrik tezyinat geçme tekniğinin uygulandığı ürünlerden daha çok pencere kanatlarında kullanılmıştır. Öte yandan geometrik tezyinat, ahşap el sanatları ürünlerinde sedef, fildişi, kemik ve tel gibi ilave maddelerle kullanıldığı görülmüştür. Geometrik kompozisyonlar esasen iki ana başlık altında toplanabilir. Doğadan kaynaklanan sembolik motifler ve değişik şekilde kesişmesiyle oluşan soyut şekillerdir. Sembolik motif olarak en çok kullanılanlar ise geometrik şekillerdir.

Tez araştırmasına konu olan Şanlıurfa müzesindeki eserler, Şanlıurfa yöresinin kültürel değerleri ile Anadolu ahşap süsleme sanatı tarihi açısından da, ciddi kaynaklar oluşturmaktadır. Tarih boyunca Anadolu’da üretilen ve müzelerde sergilenen ahşap eserler son yıllarda araştırmacıların inceleme konusu olmaya başlamış ve bu ilgi

giderek artmıştır. Anadolu kültürüne ait bu kaynakların geçmişi Orta Asya kurganlarına kadar dayanmaktadır. 13.yüzyılın başlarında başlayan ahşap süsleme sanatı, Osmanlının son dönemlerine kadar Anadolu Türk kültürü her alanda karşımıza çıkmaktadır.

Çalışmaya dâhil edilen müzedeki ahşap eserler 20 adettir. Eserler tür açısından çeşitlilik göstermektedir. Mimari öğelerde kullanılan pencere kanatlarının yanı sıra mücevher kutusu, kaşık, kahve kutusu, baskı kalıpları gibi el sanatları ürünleri örnek olarak verilebilir. Bunun yanı sıra eserlerin yapımında kullanılan ağaç da çeşitlilik göstermektedir. Çalışmaya dâhil edilen eserlerde meşe, ceviz, abanoz, gürgen ve çam ağacının kullanılması bu çeşitliliği gözler önüne sermektedir. Bu eserlerin yapımında ağaç malzeme dışında metal plaka, sedef, kemik ve pirinç madeninden tellerin de kullanıldığı gözlemlenmiştir.

Ele alınan eserlerin tamamı bölgenin kültürel değerlerini ve geçmişten gelen ortak bir Türk kültürü birikiminin büyük bir ustalıkla eserlere aktarıldığını göstermektedir.

7.1.1. Malzeme

İncelenen eserlerden yapımında kullanılan malzemeye bakıldığında maddi değeri yüksek olan malzemeler kullanılmıştır. Sedef, pirinç tel ve kemik gibi daha az değerli maddelerin sınırlı sayıda kullanıldığı, buna karşın kıymetli malzeme olarak bilinen ahşabın yoğun olarak kullanıldığı görülmektedir. Buradan hareketle eserlerde ağırlıklı olarak ahşap malzemenin, birçok tekniğin uygulanabilirliği açısından tercih edildiği anlaşılmıştır.

Araştırmaya konu olan Şanlıurfa Müzesi'nde yer alan eserlerde kullanılan malzemelere sayısal olarak bakıldığında, Örnek 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10 daki eserler ahşap malzeme, Örnek 11, 12 daki eserler ahşap ve metal plaka, Örnek 13, 14, 15, 16 daki eserler kemik ve ahşap, Örnek 17 de ahşap ve kaplama, Örnek 18, 19 da kemik, ahşap ve metal, Örnek 20 de ise sedef, pirinç tel ve ahşap malzemeler bir arada kullanıldığı görülmektedir. Tarih boyunca mimari yapılarda ve günlük kullanılan eşyalarda ahşap malzemenin ağırlıkta olduğu görülmektedir. Bu malzemeler yakın tarihimize kadar ağırlıklı olarak kullanılmış ve hala kullanılmaya devam etmektedir.

Geç Osmanlı ve Erken Cumhuriyet dönemlerinde özellikle ahşapla birlikte sedef malzemenin yoğunlukta kullanılması estetiğe önem verdiklerini göstermektedir.

7.1.2. Dönem

Eserlerin ait oldukları döneme göre sayıları belirlenmiştir. Çalışmaya konu olan Şanlıurfa Müzesi'nde yer alan eserler incelendiğinde, eserlerin 2 döneme ait oldukları görülmektedir. Örnek 1, 2, 3, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16 deki eserler 19.yy, Örnek 4, 5, 6, 17, 18, 19, 20 deki eserler ise 20.yy dönemine ait olduğu görülmektedir. Eserlerin büyük bir kısmı Osmanlı dönemine ait olduğu anlaşılmaktadır. Osmanlı devleti, sanatın birçok alanında olduğu gibi ahşap sanatına da büyük ilgi gösterdiği eserlerden anlaşılmaktadır. Erken Cumhuriyet dönemine ait eserlerde, Osmanlı dönemine ait eserlerin birçok ayrıntısı hissedilmektedir. Değerlendirilen eserler arasında, Osmanlı'ya ait gurubun çoğunlukta olması ile erken Cumhuriyet dönemine ait eserlerde Osmanlı dönemi izleri fazla olması süsleme programı, bitkisel ve geometrik desenler gibi, Osmanlıda ahşap sanatına ve süslemelere verilen değerle bir benzerlik göstermektedir. Ayrıca Cumhuriyet dönemi eserlerinin, Osmanlı döneminin bir devamı niteliğinde olduğunu söyleyebiliriz.

7.1.3. Müzeye Geliş Biçimi ve Tarihi

Eserlerin farklı yıllarda müzeye kazandırıldığı envanter belgelerinden anlaşılmaktadır. Şanlıurfa Müzesine kazandırılan eserlerin çoğunluğu 1970'li yıllara denk gelmektedir. Örnek 13, 14, 15, 16 daki eserler 1971, Örnek 11, 12 deki eserler 1976, Örnek 1, 2, 3, 6 daki eserler 1977, Örnek 7, 8, 9, 10 daki eserler 1981, Örnek 18, 19 daki eserler 1998, Örnek 20 deki eser 1995, Örnek 17 deki eser ise 1998 yılında müzeye kazandırılmış, 2 eserin ise müzeye geliş tarihi bilinmemektedir. Toplam 20 örnekten oluşan bu eserlerin tamamı satın alma yoluyla müze envanterine geçmiştir. Satına alınan bu eserlerin bir bölümü Şanlıurfa'dan, bir kısmı da ilçelerden getirilen eserlerden meydana gelmektedir. Eserlerin tamamının bağış yoluyla değil de satılmasındaki amaç bölgede yaşayan insanların maddi durumlarının iyi olmaması faktörü etkili olmuştur. Eserlerin büyük bir bölümü maddi karşılığı olan değerli sanat eserlerindendir.

7.1.4. Teknik

Eserler kullanım amaçlarına göre farklı tekniklerde süslenerek ön plana çıkmaktadır. Araştırmaya konu olan Şanlıurfa Müzesi'nde bulunan ve incelemeye alınan 20 adet eser üzerinde, birden fazla süsleme tekniğinin uygulandığı görülmektedir. Bu kadar süslemenin bir eser üzerinde olması ve ahşabında süslemenin kolay yapılmasını kolaylaştıran bir malzeme olması, ahşap süsleme sanatının daha özel olmasını sağlamıştır. Bezeme tekniklerinden, daha çok göze hitap eden ve aynı zamanda ahşap işçiliğinde hassasiyet isteyen oyma tekniği, künde-kârî tekniği ve kakma tekniği gibi teknikler daha çok kullanılmıştır. Çalışmaya dâhil edilen 20 eserden Örnek 1, 2, 3, 4, 5, 6 daki eserler Oyma ve Tamamen çakma ve Yapıştırma Tekniği, Örnek 7, 8, 9, 10 daki eserler Oyma Tekniği, Örnek 11, 12 daki eserlerde Bükme Tekniği, Örnek 13, 14, 15, 16 daki eserler Oyma Tekniği, Örnek 17 daki eserde Kakma Tekniği, Örnek 20 daki eserde ise Sedef Kakma Tekniği eserlere uygulanmıştır. Tanıtılan eserlerde en çok uygulanan tekniklerden biri de Oyma Tekniğidir. Bu teknik Selçuklu döneminden günümüze kadar yoğun olarak uygulanan bir süsleme tekniğidir.

7.1.5. Süsleme

Eserler günlük kullanım amacı dışında süs öğesi olduklarından, süsleme tekniklerinin haricinde, uygulanan süsleme programları da ön plana çıkmaktadır. Çalışmaya dâhil edilen 20 adet eserdeki süsleme programları bitkisel motifler, geometrik süslemeler eserler üzerine tezyin edilmiştir. Geometrik süslemeler, bitkisel süslemelerden sonra en çok uygulanan motif ve kompozisyonlar kare, dikdörtgen, çokgen ve daire şeklindeki çeşitli formlar ile bazı zikzaklar şeklinde çizgiler veya bunların birleşiminden oluşan kompozisyonlardan meydana gelmiştir.

7.2. Karşılaştırma

Tanıtımı yapılan eserlerden 4, 5, 6 numaralı örnekle form açısından, yapımında kullanılan malzeme ve yapım tekniği yönünden benzerlik gösteren bir pencere kanadı İstanbul Türk İnşaat ve Sanat Eserleri Müzesinde bulunmaktadır. 14.yüzyıla tarihlenen Ahi Elvan Camii Pencere kanatları, değerlendirmeye alınan örneklerden süsleme programı yönünden ayrılmaktadır. (Foto. 23)

Fotoğraf 23:İstanbul Türk İnşaat ve Sanat Eserleri Müzesi

Örnek 7’de tanıtılan eserle form açısından, yapımında kullanılan malzeme ve bezenmesinde kullanılan teknik yönünden benzerlik gösteren bir örnek(Foto. 24) Sakıp Sabancı Mardin Kent Müzesi’nde bulunmaktadır. Dairesel formda olmaları, stilize bitkisel motiflerle bezenmeleri ve kullanılan tekniklerin benzer olması onları birbirine yaklaştırırken, eserlere uygulanan süsleme programları yönünden birbirinden ayırmaktadır.

Fotoğraf 24:Sakıp Sabancı Mardin Kent Müzesi

İncelemeye alınan eserlerden Örnek 11, 12'deki eserlere form ve kullanılan malzeme açısından benzerlik gösteren eser, süsleme programı ve yapım tekniği açısından birbirinden ayrılmaktadır. Eser (Foto. 25) Konya Etnografya Müzesinde sergilenmektedir.

Fotoğraf 25: Konya Etnografya Müzesi

Örnek 13, 14, 15, 16'daki incelenen eserlerle form açısından benzerlik gösteren bir örnek(Foto.26) Topkapı Sarayı Müzesi'nde bulunmaktadır.19.yy tarihlenen bu eserler yapımında kullanılan malzeme ve süsleme programı açısından birbirinden ayrılmaktadır.

Fotoğraf 26:Topkapı Sarayı Müzesi

Tanıtımı yapılan eserlerden Örnek 20'deki eserle form, geometrik süslemeler ve kullanılan malzeme açısından benzerlik gösteren bir eserde (Foto. 27) Ankara Vakıf Eserleri Müzesinde sergilenmektedir. Eser kullanım amacı ve süsleme programı yönünden birbirinden ayrılmaktadır.

Fotoğraf 27:Ankara Vakıf Eserleri Müzesi

8.SONUÇ VE ÖNERİLER

Anadolu Selçuklularda gelişme gösteren ve bu dönemde en mümtaz örneklerini veren ahşap sanatı, işçiliği ve gelişmiş olan süsleme özellikleriyle kendine mahsus bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır. Tekniklerde birçok çeşitlilik görülmekle birlikte, Anadolu Selçuklu döneminde yaygın olarak kullanılan künde-kârî ve şebekeli oyma tekniğidir. Selçuklu devleti siyasi ömrünü tamamladıktan ve aradan geçen zamana rağmen, Anadolu Selçuklu döneminde ahşap geleneğinin devam ettiğini görmek mümkündür. Beylikler dönemi ahşap sanatı işçiliğinde, küçük ayrıntılar dışında büyük ölçüde Selçuklu ahşap süsleme teknikleri devam ettirilmiştir. Osmanlı devri ahşap işçiliği teknik olarak Selçuklulardan çok farklı ve değişik teknikler kullanılmamış ve büyük yenilikler getirilmemiştir. Ancak daha değişik bir üslup geliştirebilmiş ve daha değişik karakterde eserler ortaya çıkmıştır. Osmanlı dönemi ahşap işçiliği natüralist çiçek motiflerinin ağırlık kazanması, madalyonlu kompozisyonlar yerine daha çok üçgen, yıldız, zikzak, baklava ve çokgen gibi geometrik kompozisyonları kullanılması, hayvan figürlerine ahşap işçiliğinde hiç yer vermemesi, sedef, bağa, pirinç tel gibi yardımcı maddelerin kullanılmasıyla Selçuklu ahşap eserlerinden ayrılmaktadır. Ahşap işçiliğinin sanat olarak tabir edilmesi, mimari yapılarda kullanılan ahşap elemanların süslenmesinden ortaya çıkmış, Osmanlılar bunu en yüksek seviyeye ulaştırmışlardır. 18.yüzyıldan sonra ise ülkede etkisini artıran Batı etkisi ile geleneksel ahşap işçiliğinde kullanılan süslemeler ve kompozisyonlar değişime uğramış ve geleneksel özelliklerinden uzaklaşmıştır. Cumhuriyet döneminde ise devam ettirilmeye çalışılan ahşap sanatı teknolojinin gelişmesi ile geçerliliğini yitirmeye başlamıştır. Günümüzde ise bu sanatlar tekrar hayat bulması için girişimler ve çalışmalar yapılmaktadır.

Araştırmada ahşap işçiliğinin genel özellikleri, teknikleri süsleme programları kullanılarak oluşturulan önemli eserler hakkında bilgi verilmiştir. Sonuç olarak Şanlıurfa Müzesinde ahşap eserler bölümünde sergilenen eserlerden 6 adedi pencere kanatları, 4 adedi baskı kalıp, 2 adedi kahve kutusu, 4 adet kaşık, 1 adet şifreli kutu, 2 adedi ise ahşap kılıflı şiş olmak üzere 20 eser ayrıntılarıyla incelenmiştir. Çizim ve fotoğraflar benzer yöntemlerle belgelenecek Anadolu'nun kültür mirasını gelecek kuşaklara aktarılmasında kaynaklık edeceği düşünülmüştür.

Kültür varlıkları; bilinçsizce yapılan restorasyonlar, iklim şartları gibi sebeplerden dolayı, ahşap eserler zarar görmektedir. Hem taşınabilen hem de taşınamayan kültür mirasında önemli bir yeri olan ahşap eserler zararlı mikroorganizmalardan ve nemden dolayı uzun zaman ayakta kalamamakta, bu eserlerin birçoğu günümüze ulaşamamaktadır. Şanlıurfa Müzesi'ndeki ahşap eserler günümüzde koruma altına alınarak eserlerin her türlü tahribata karşı dayanıklı bir halde korunması sağlanmıştır. Ancak; Şanlıurfa Müzesi'ndeki eserler her ne kadar koruma altına alınmışsa da Müzedeki bu eserlerin ağdaş yöntemlerle restorasyon yapılması müzedeki ahşap eserlerin envanter bilgilerinin detaylıca çıkarılması, ahşap eserlerin aslına sadık kalınarak onarılması ve depoda muhafaza edilen ahşap eserlerin zaman geçirmeden envanter bilgilerinin çıkarılıp sergilenmesi önerilmektedir. Maddi kültür değerlerimizden olan bu eserlerin daha iyi koşullarda daha iyi korunabilmesi için de uzmanlardan oluşan bir grupta restorasyon prensiplerine göre koruma altına alınması gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- Anonim, (1997). *Urfa İl Kültür ve Turizm Rehberi*. Şanlıurfa
- Açanal, H. (2001). *Urfa Kurtuluş Mücadelesi Hatıratı*. Ankara
- Akalın, M. (2007). *Millî Mücadelede Urfa*. Şanlıurfa
- Asarcıklı, M. (2002). *Ahşap Süsleme Teknikleri*. Ankara: Gazi Kitapevi
- Alpaslan, A. (1986). *Süsleme Resmi ve Süsleme Sanatları Tarihi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi
- Arseven, C.E. (1952). *Sanat Ansiklopedisi*. (IV). İstanbul: M.E.B Yayınları
- Arseven, C.E. (1984). *Türk Sanatı*. Ankara: Cem Yayınları
- Başacı, T. , Aras, R. , Sönmez, A. (1982). *Kakma ve Süsleme Motifleri*. Ankara
- Bozer, R. (1992). *XV.yüzyıl Ortasına Kadar Anadolu Türk Sanatında Ahşap Kapılar*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Erdem, Ö.(1963). “Anadolu Sanatında Renkler ve Motifler”. **Türk Yurdu Dergisi**, (11), 10.
- Ekinci, A. (2006). *Orta Çağda Urfa*. Ankara: Gazi Kitapevi
- Dönmez E.N. (2010).Osmanlı Döneminde Ahşap Sanatı. Fahameddin Başar.(Editör) *Kültür Başkenti İstanbul*. İstanbul: Türk Kültürüne Hizmet Vakfı Yayınları
- Ersoy, A. (1993). *XV.yüzyıl Osmanlı Ağaç İşçiliği*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Yayınları
- Bozer, R. (2006). Anadolu Selçukluları ve Beylikler Dönemi Uygarlığı 2. Ali Uzay Peker. Kenan Bilici. (Editörler). *Ahşap Sanatı*. İkinci Baskı. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 533-534
- Çayırdağ, M. (1976). “Kayseri Ulu Camii Ahşap Minberi”. **Türk Etnografya Dergisi**, (15), 58
- Duygun, M. (2005). *Ağaç Malzeme Teknolojisi*. Ankara: Özkan Matbaacılık

- Gültekin, A., Oğuz, M. (2002). *Mobilya ve Dekorasyon Gereç Bilgisi*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi
- Hasol, D. (1997). *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi I*.(1).(33-34). İstanbul: Yem Yayınları
- Kerametli, C. (1962). “Osmanlı Devri Ağaç İşleri, Tahta Oyma, Sedef, Bağa ve Fildişi Kakmalar”. *Türk Etnografya Dergisi*.(4), 5-13
- Kerestedjian, B. (1912). *Dictionnaire Etymologique de la Langue Turque*. Landres
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2012). *Sedef Kakma*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı
- Maraş, A. (1997). *Peygamberler Şehri Urfa*. Şanlıurfa: Şanlıurfa Belediyesi Yayınları
- Örs, Y. , Keskin, H. (2008). *Ağaç Malzeme Teknolojisi*. Ankara: Gazi Basımevi
- Öney, G. (1988). *Anadolu Selçuklu Mimaride Süsleme ve El Sanatları*. İzmir: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
- Ödekan, A. (1997). *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi II*. (1.Baskı). (1078-1079). İstanbul: Yem Yayınları
- Özen, M.E. (1985). *Yazma Kitap Sanatları Sözlüğü*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Yayınları
- Ögel, S. (1965). *Anadolu Ağaç Oymacılığında Mail Kesim*. Sanat Tarihi Yıllığı.(1) 115.
- Öney, G. (1970). *Anadolu’da Selçuklu ve Beylikler Devri Ahşap Teknikleri*. Sanat Tarihi Yıllığı III. 137-139
- Ögel, B. (1956). “Anadolu Ağaç İşçiliği”. *Yıllık Araştırmalar Dergisi*.(1). 215-216.
- Öztan, G. (1974). *Urfa İklimi*. Ankara: Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü Yayınları
- Özkaynak, İ. (1988). *Her Yönüyle Şanlıurfa İl Yıllığı*. İstanbul: İki Nokta Araştırma Basın Yayın

- Özbek, A., Ateş, M., Akalın, E.(Editörler). (2017). **Göbekli Tepe Dünyanın İlk Tapınağı**. Şanlıurfa: Şanlıurfa Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları
- Pakalın, M. Z. (1971). **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimler Sözlüğü II**.(1.Baskı).(636). Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları
- Reau, L. (1930). **Dictionnaire Illustre D'Art et D'Archeologie**. Paris: Larousse
- Şanıvar, N. , Zorlu İ. (1980). **Ağaç İşleri Gereç Bilgisi**. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi
- Şanıvar, N. (1978). **Ağaç İşleri Üst Yüzey İşlemleri**. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi
- Tal'at, A. (2008). **Doğramacılık, Marangozluk ve Silicilik İ'mâlâtına âid Mebâhis**. İstanbul: Haydar Paşa Demir Yolları Matbaası
- Yücel, E. (1968). "Türk Mimarisinde Ağaç İşleri". **Arkitekt Dergisi**, (1).21-26
- Yücel, E. (1977). "Osmanlı Ağaç İşçiliği". **Kültür Sanat Dergisi**,(5), 10
- Yücel, E. (1989). **Ahşap**. Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. Cilt(2)
- Yıldız, S. (2009). **Peygamberler Diyarı Urfa**. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları
- Zorlu, İ. (1977). **Ağaç İşleri Konstrüksiyon Bilgisi**. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları
- Erişim:[<https://www.sanlıurfa.bel.tr/icerik/19/2/fiziki-yapi>] Erişim Tarihi 21.02.2019
- Erişim:[<https://www.sanlıurfa.bel.tr/icerik/1/1/sanlıurfatarihi>]
- Erişim Tarihi 21.03.2019
- Erişim:[www.sanlıurfakentkonseyi.com] Erişim Tarihi:15.03.2019
- Erişim:[<https://www.muze.gov.tr/>] Erişim Tarihi: 17.03.2019
- Erişim:[http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&kategori=Verilst&kelime=sedef] Erişim Tarihi: 17.04.2019
- Erişim:[<http://aregem.kulturturizm.gov.tr/TR-131496/sedef-kakma-sanati.html>]
- Erişim Tarihi: 18.04.2019

ÇİZİMLER DİZİNİ

Çizimler	Sayfa
Çizim No:1.....	90
Çizim No:2.....	91
Çizim No:3.....	92
Çizim No:4.....	93
Çizim No:5.....	94
Çizim No:6.....	95
Çizim No:7.....	96
Çizim No:8.....	97
Çizim No:9.....	98
Çizim No:10.....	99
Çizim No:11.....	100
Çizim No:12.....	101
Çizim No:13.....	102
Çizim No:14.....	103
Çizim No:15.....	104
Çizim No:16.....	105
Çizim No:17.....	106
Çizim No:18.....	107
Çizim No:19.....	108
Çizim No:20.....	109
Çizim No:21.....	110
Çizim No:22.....	110
Çizim No:23.....	111
Çizim No:24.....	111
Çizimler	Sayfa

Çizim No:25.....	112
Çizim No:26.....	112
Çizim No:27.....	113
Çizim No:28.....	113
Çizim No:29.....	114
Çizim No:30.....	114

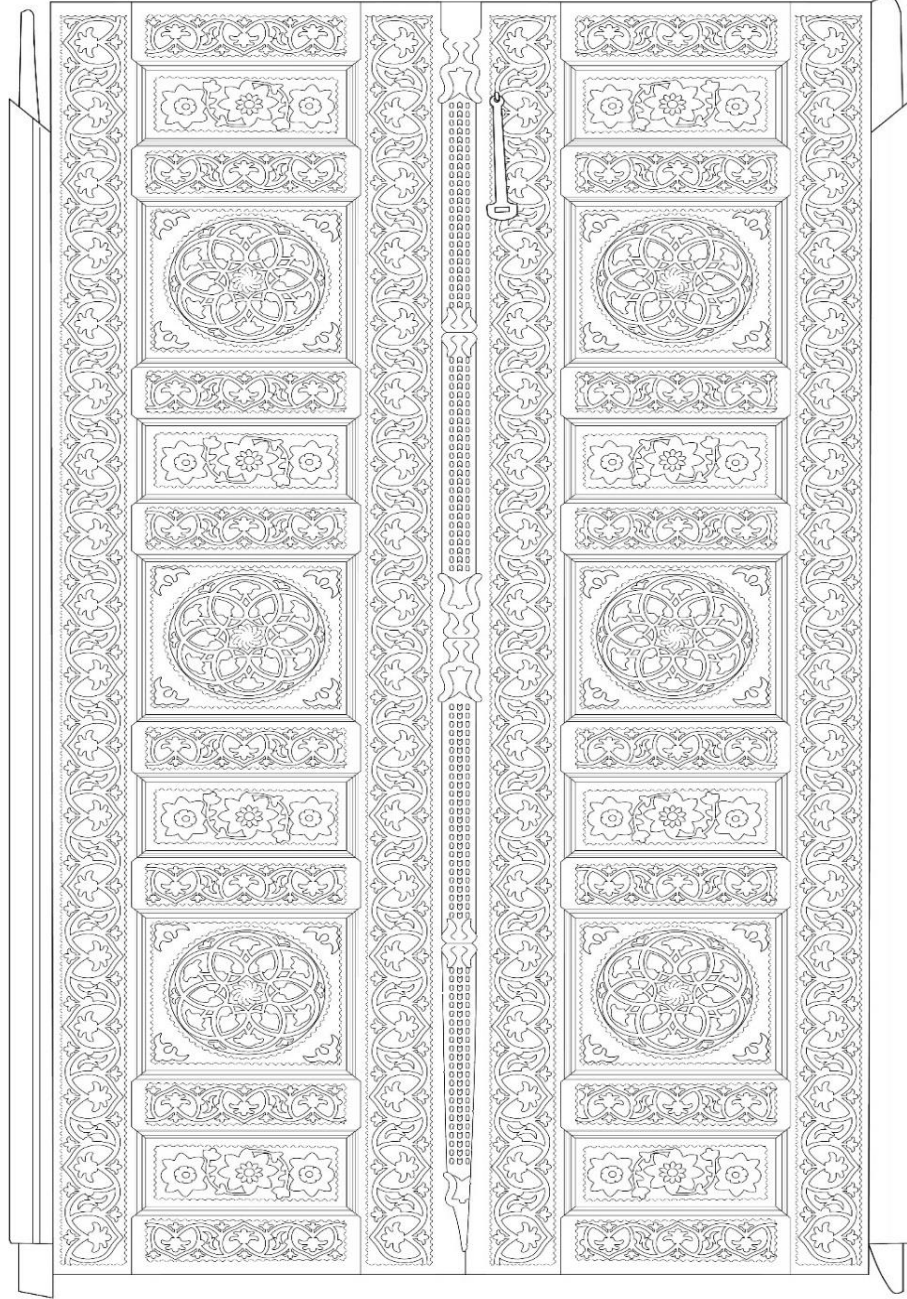

FOROĞRAFLAR DİZİNİ

Fotoğraf	Sayfa
Fotoğraf No:1.....	115
Fotoğraf No:2.....	116
Fotoğraf No:3.....	117
Fotoğraf No:4.....	118
Fotoğraf No:5.....	119
Fotoğraf No:6.....	120
Fotoğraf No:7.....	121
Fotoğraf No:8.....	121
Fotoğraf No:9.....	122
Fotoğraf No:10.....	122
Fotoğraf No:11.....	123
Fotoğraf No:12.....	123
Fotoğraf No:13.....	124
Fotoğraf No:14.....	124
Fotoğraf No:15.....	125
Fotoğraf No:16.....	126
Fotoğraf No:17.....	126
Fotoğraf No:18.....	127
Fotoğraf No:19.....	127
Fotoğraf No:20.....	128
Fotoğraf No:21.....	128

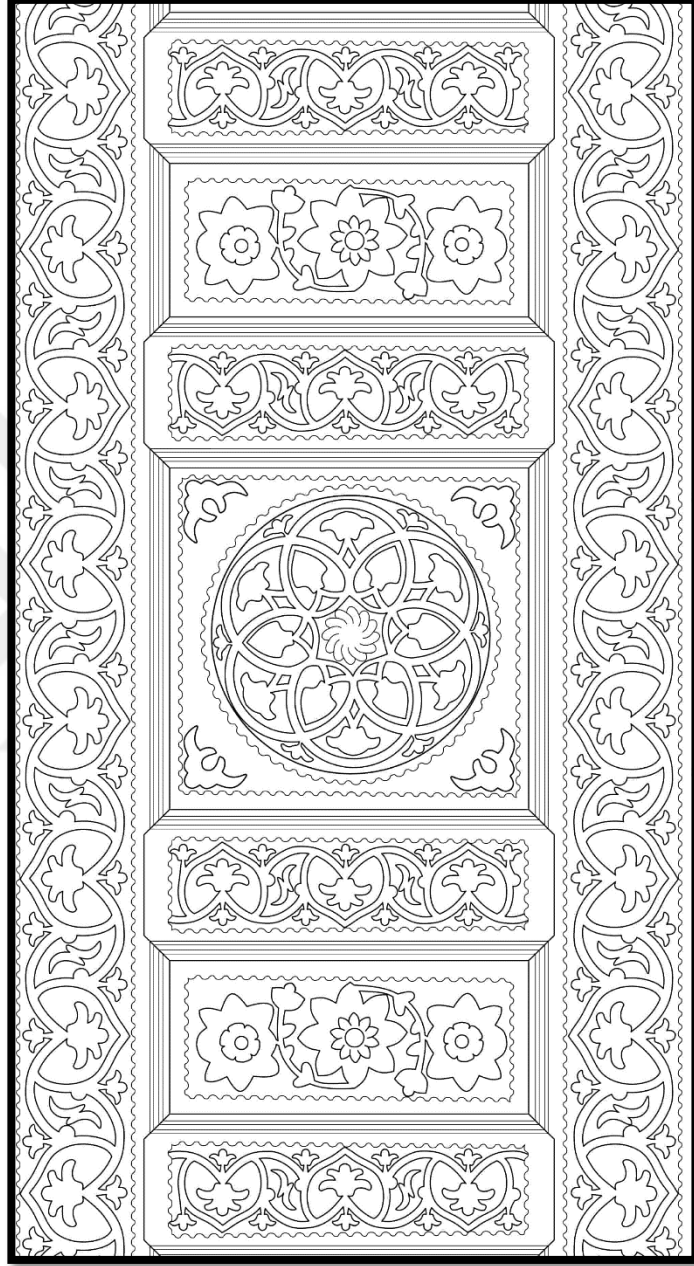
Fotoğraflar	Sayfa
Fotoğraf No:22.....	129
Fotoğraf No:23.....	130
Fotoğraf No:24.....	130
Fotoğraf No:25.....	131
Fotoğraf No:26.....	131
Fotoğraf No:27.....	132
Fotoğraf No:28.....	133
Fotoğraf No:29.....	134
Fotoğraf No:30.....	135
Fotoğraf No:31.....	136
Fotoğraf No:32.....	137

ÇİZİMLER

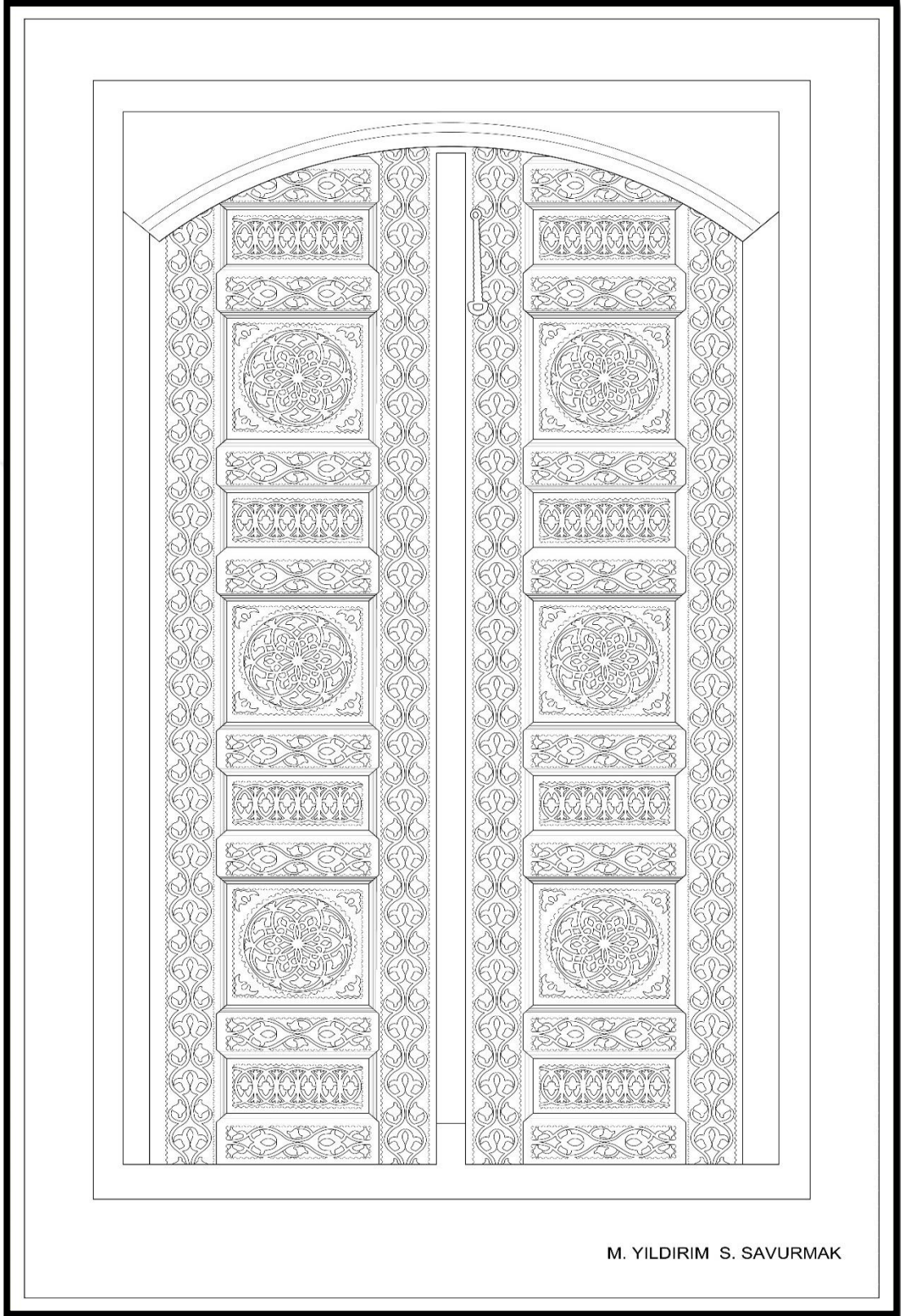

M. YILDIRIM S. SAVURMAK

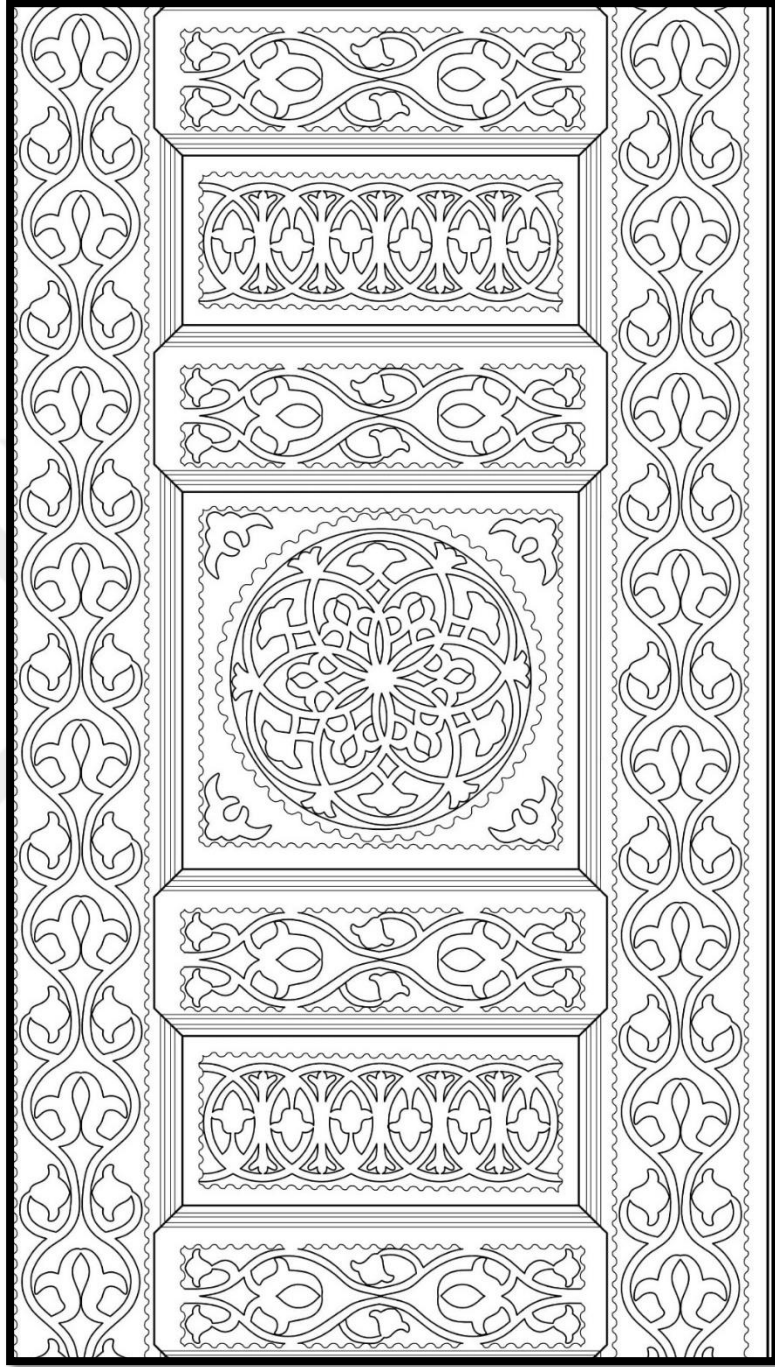
Çizim No 1: Örnek no 1'deki Pencere Kanadının Genel Çizimi

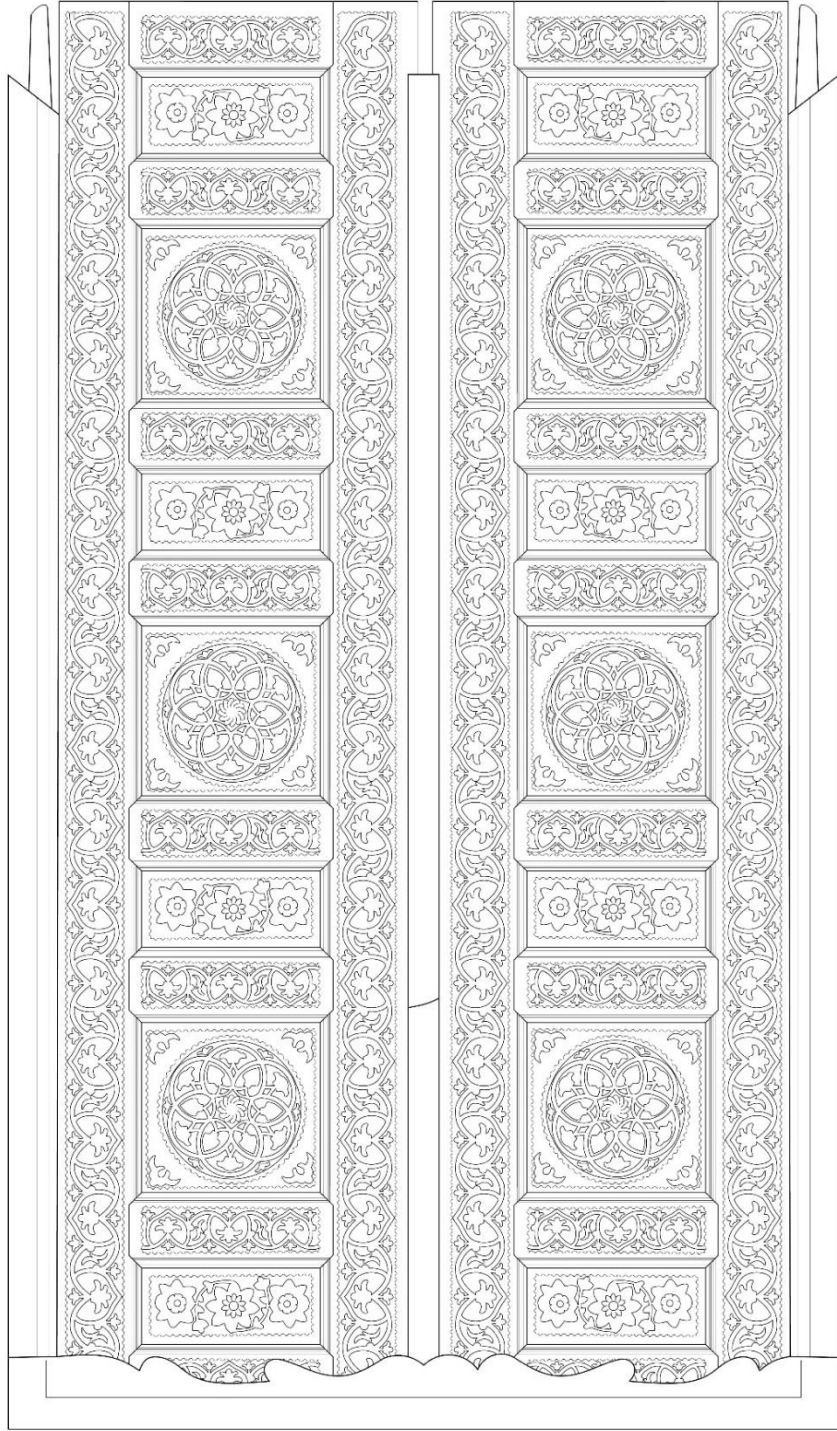
**Çizim No 2: Örnek no 1'deki Pencere Kanadının
Detay Çizimi**

Çizim No 3: Örnek no 2'deki Pencere Kanadının Genel Çizimi

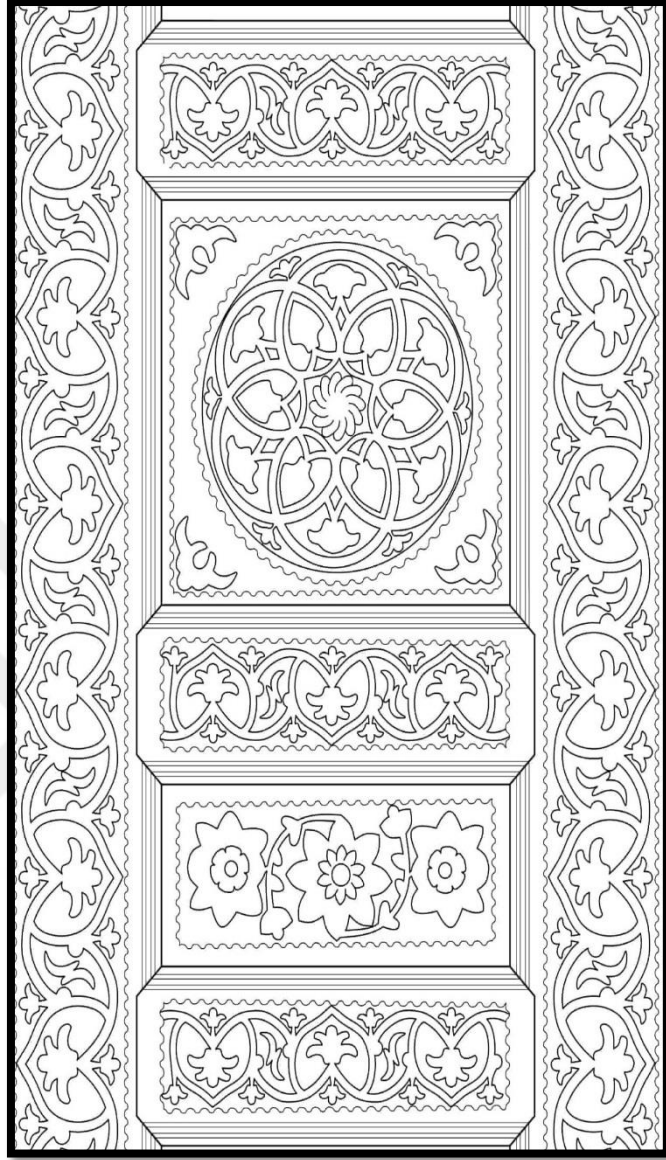

**Çizim No 4: Örnek no 2'deki Pencere Kanadının
Detay Çizimi**

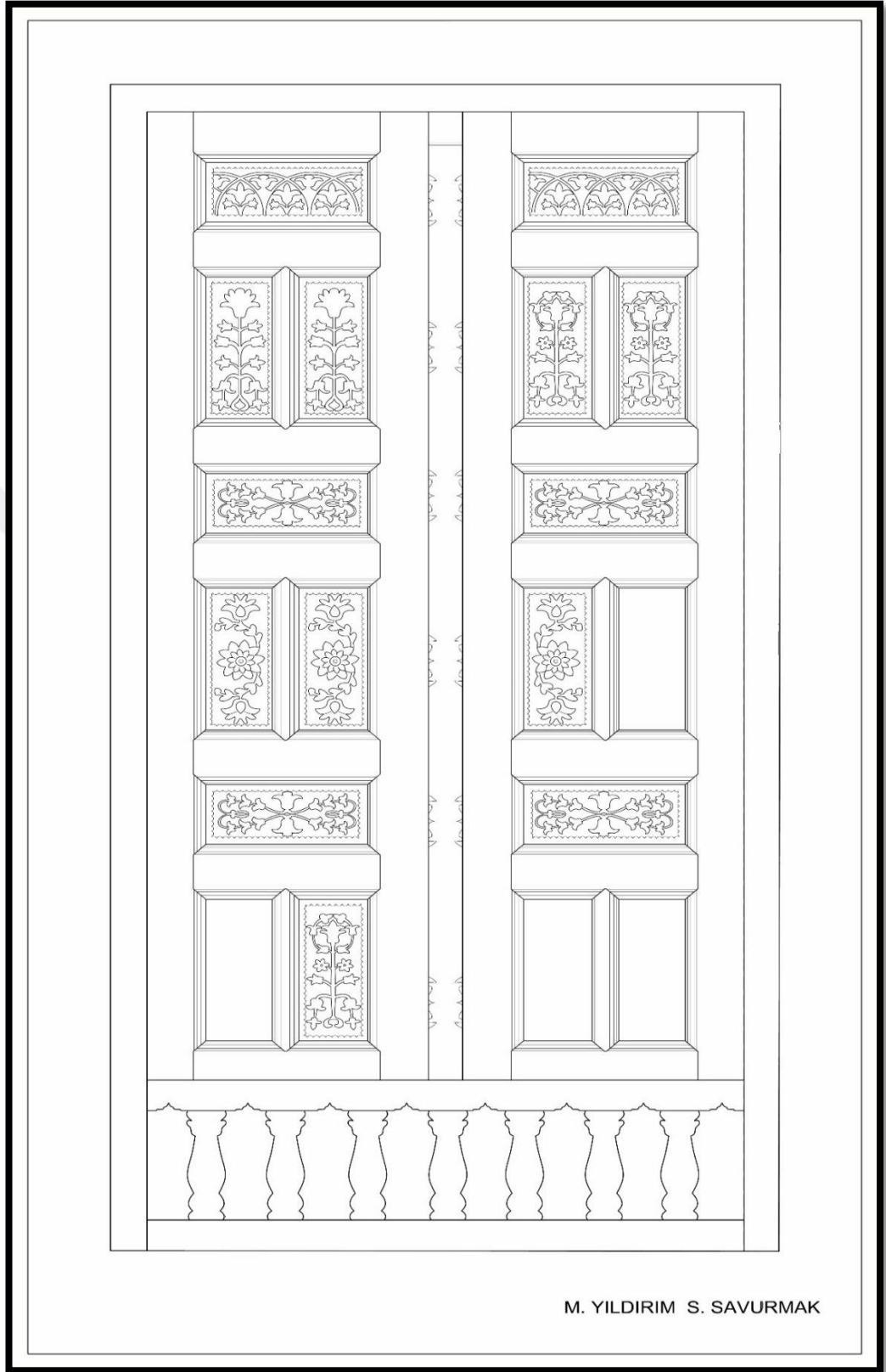
M. YILDIRIM S. SAVURMAK

Çizim No 5: Örnek no 3'deki Pencere Kanadının Genel Çizimi

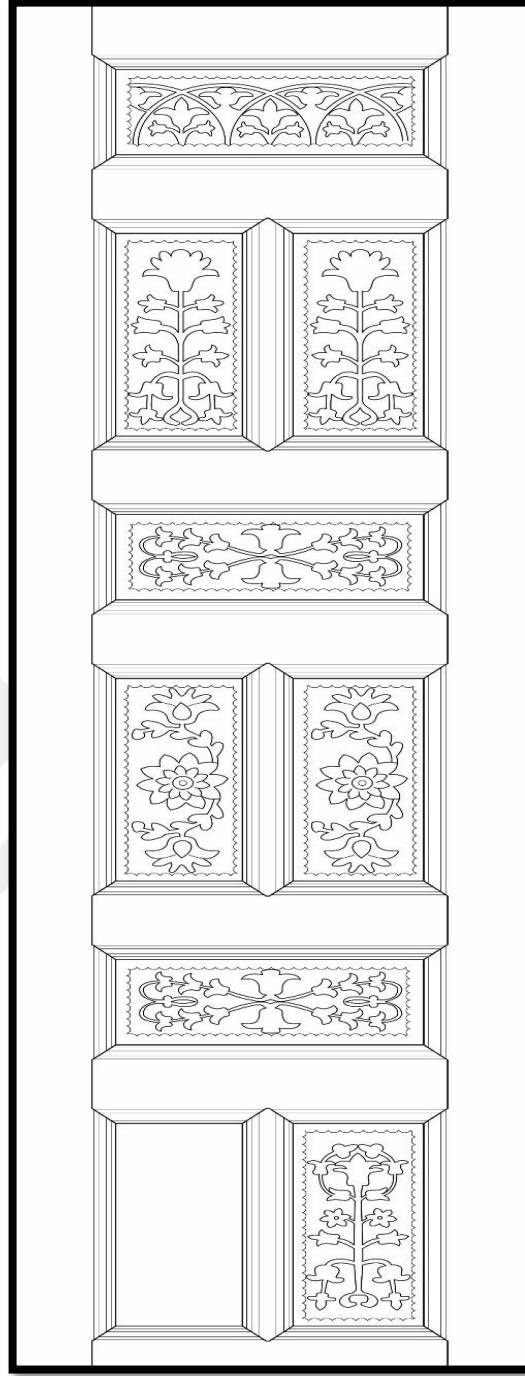

Çizim No 6: Örnek no 3'deki Pencere Kanadının

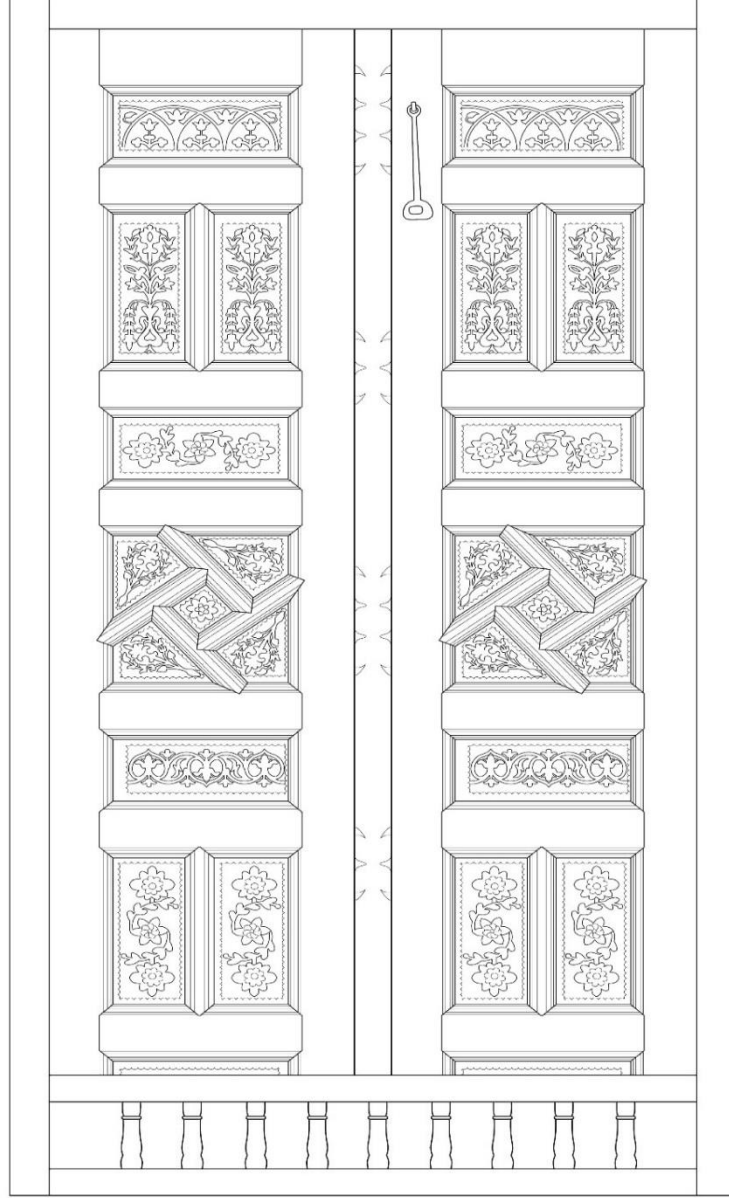
Detay Çizimi

Çizim No 7: Örnek no 4'deki Pencere Kanadının Genel Çizimi

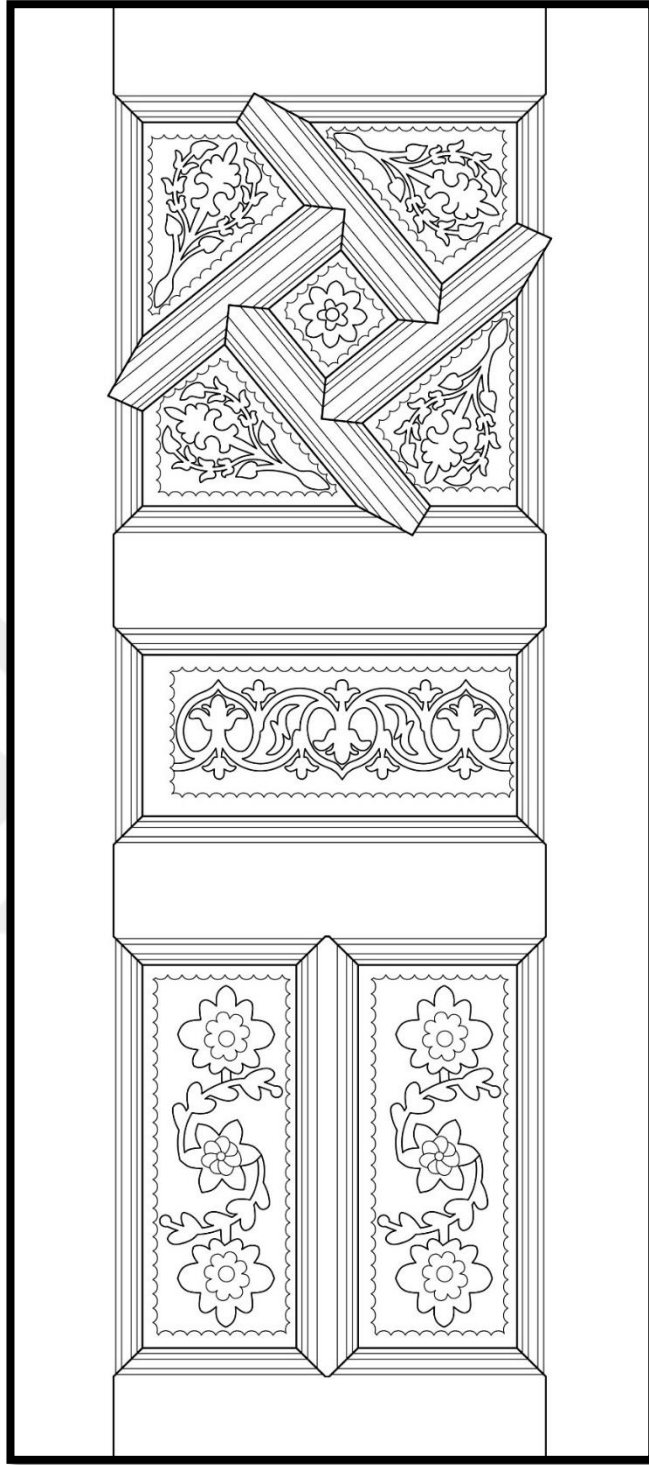

**Çizim No 8: Örnek no 4'deki Pencere Kanadının
Detay Çizimi**

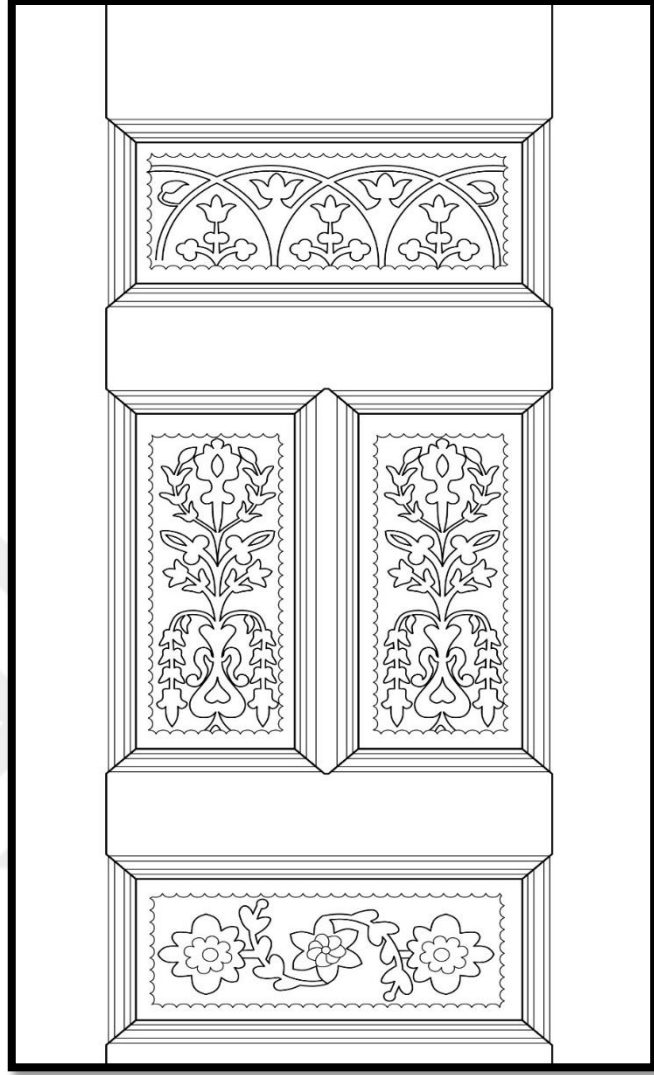

M. YILDIRIM S. SAVURMAK

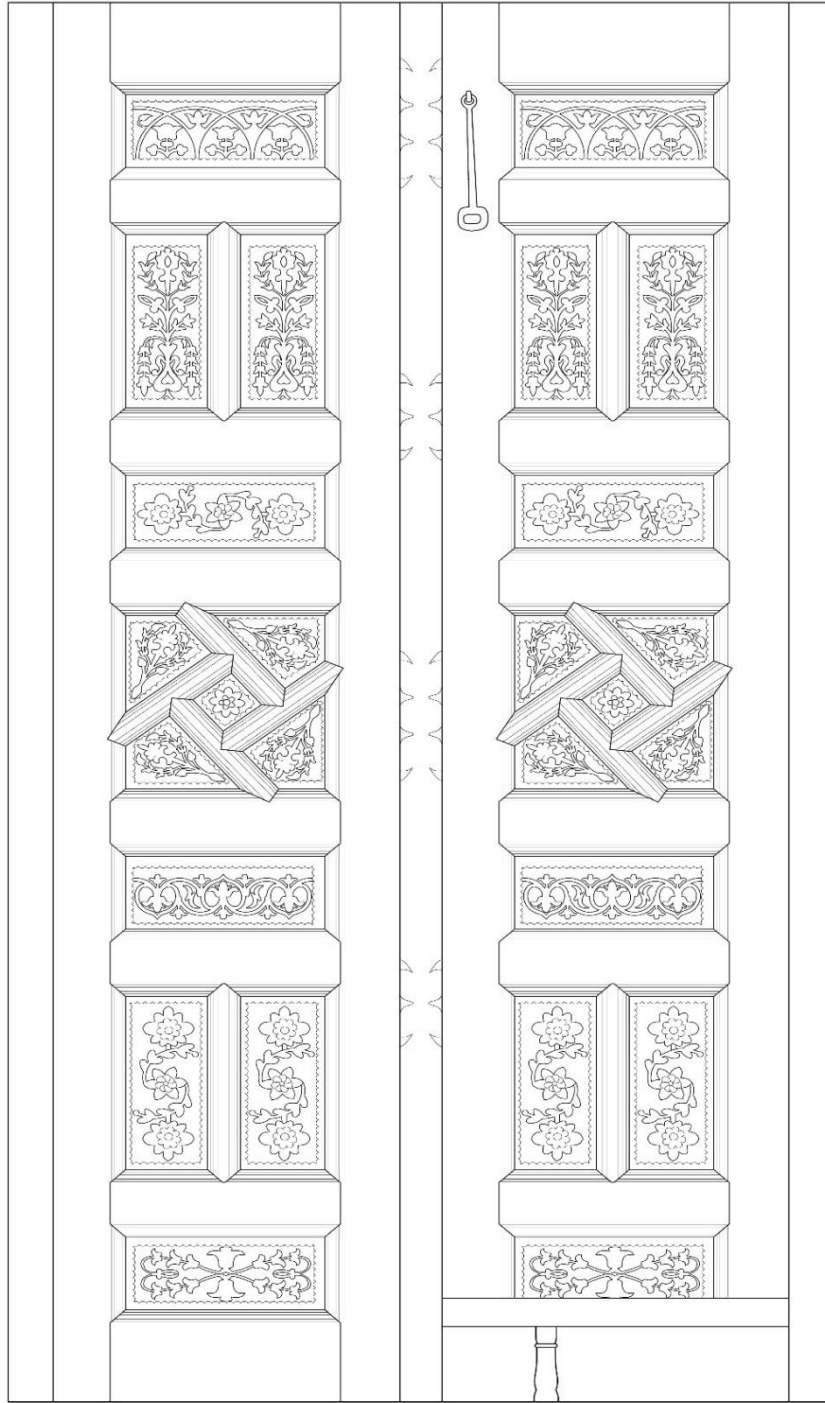
Çizim No 9: Örnek no 5'deki Pencere Kanadının Genel Çizimi

**Çizim No 10: Örnek no 5'deki Pencere Kanadının
Detay Çizimi**

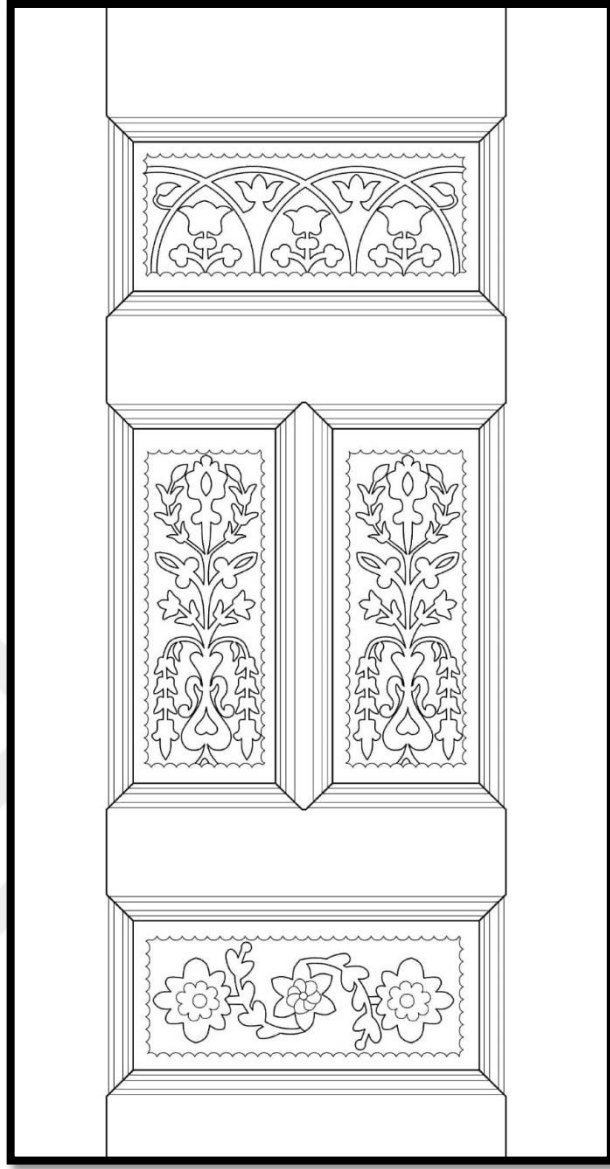

**Çizim No 11: Örnek no 5'deki Pencere Kanadının
Detay Çizimi**

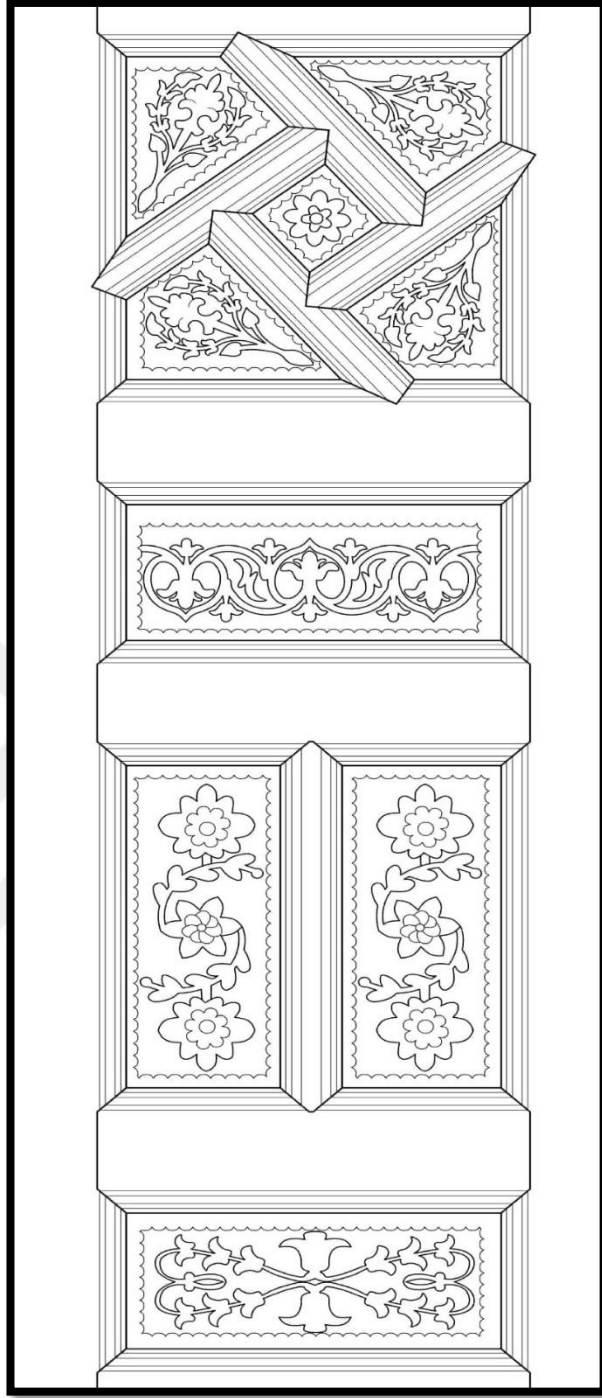

M. YILDIRIM S. SAVURMAK

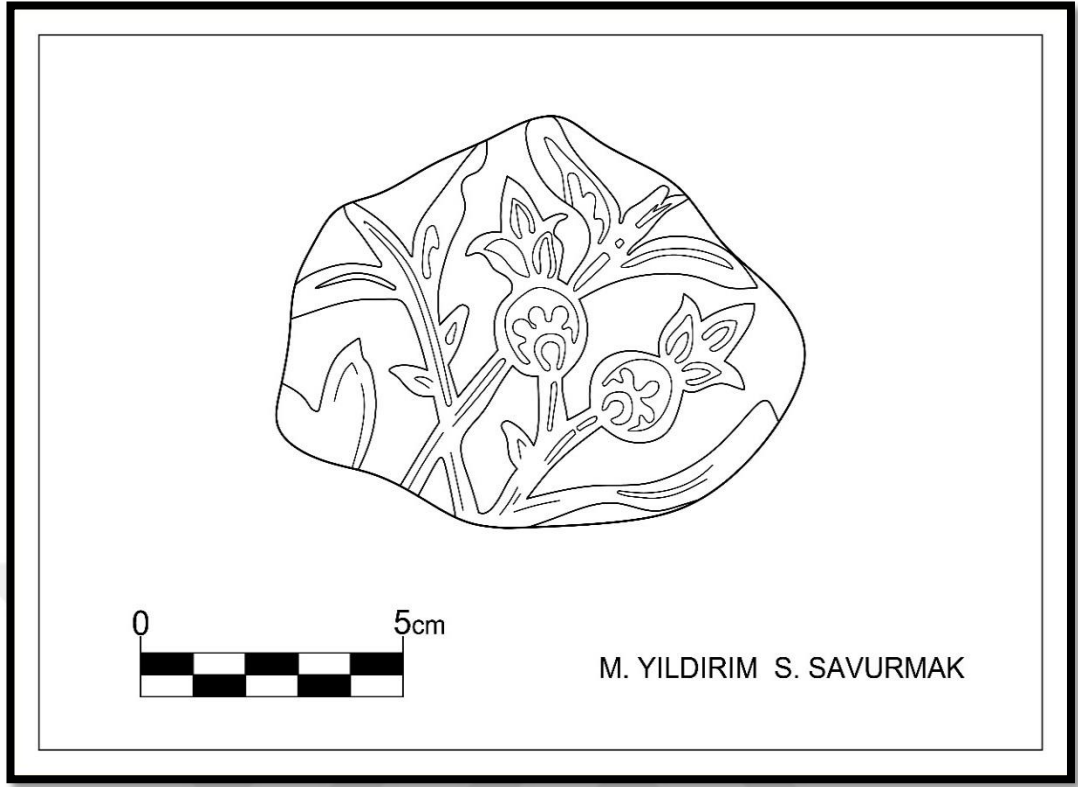
Çizim No 12: Örnek no 6'deki Pencere Kanadının Genel Çizimi

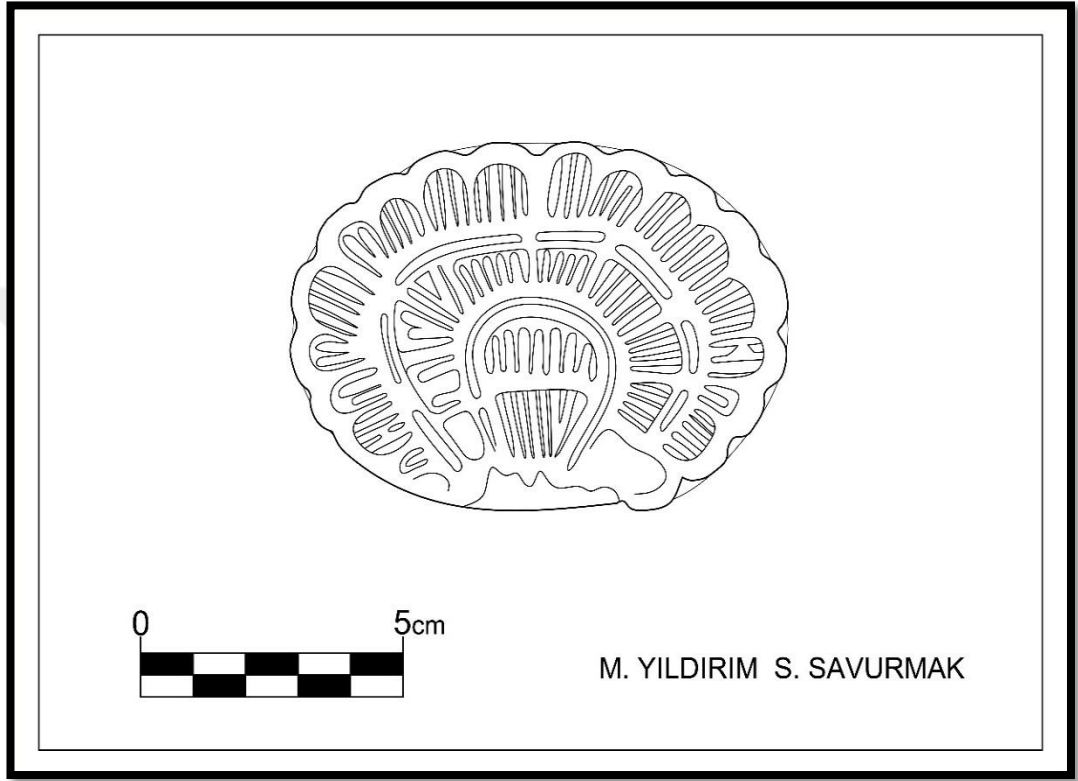
**Çizim No 13: Örnek no 6'deki Pencere Kanadının
Detay Çizimi**

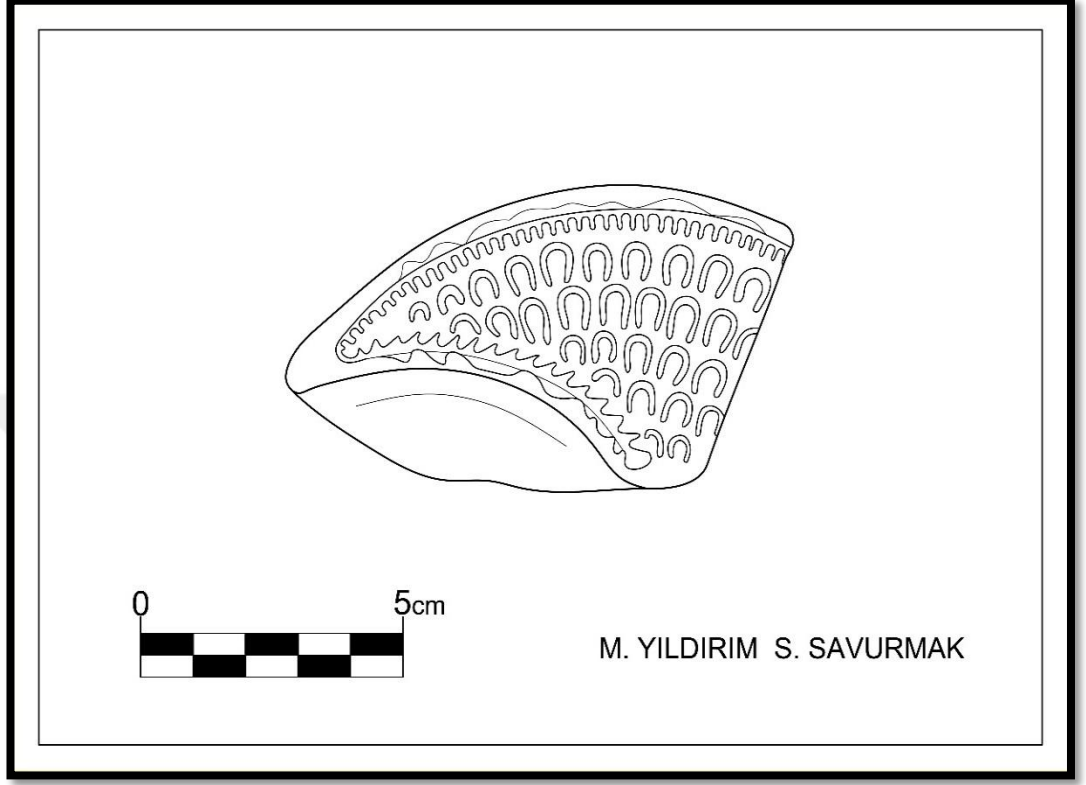
**Çizim No 14: Örnek no 6'deki Pencere Kanadının
Detay Çizimi**

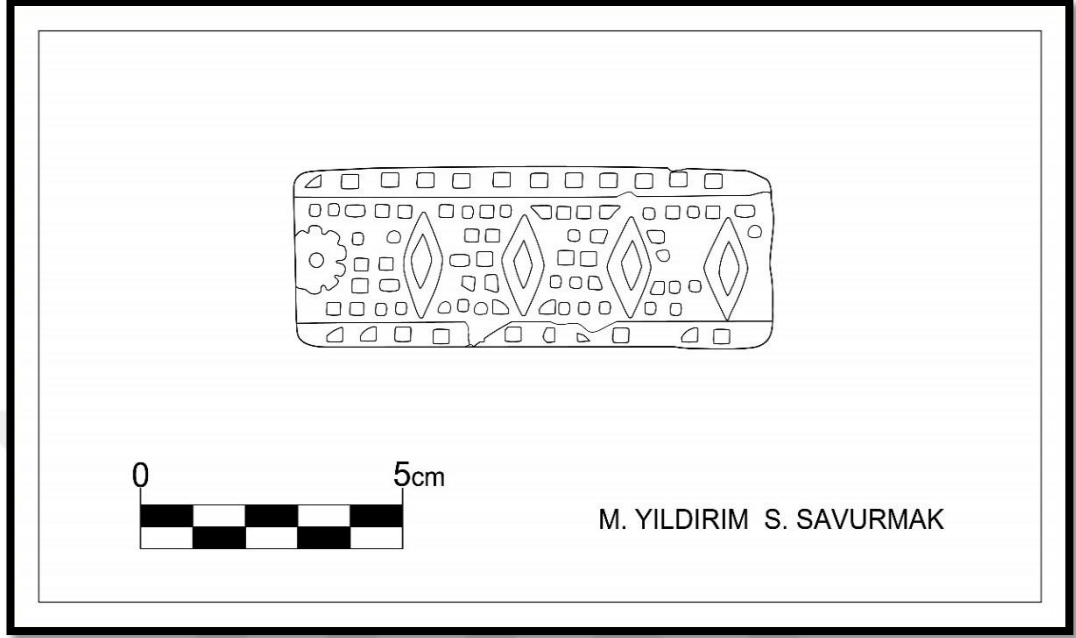
Çizim No 15: Örnek no 7'deki Ahşap Baskı kalıbın Genel Çizimi

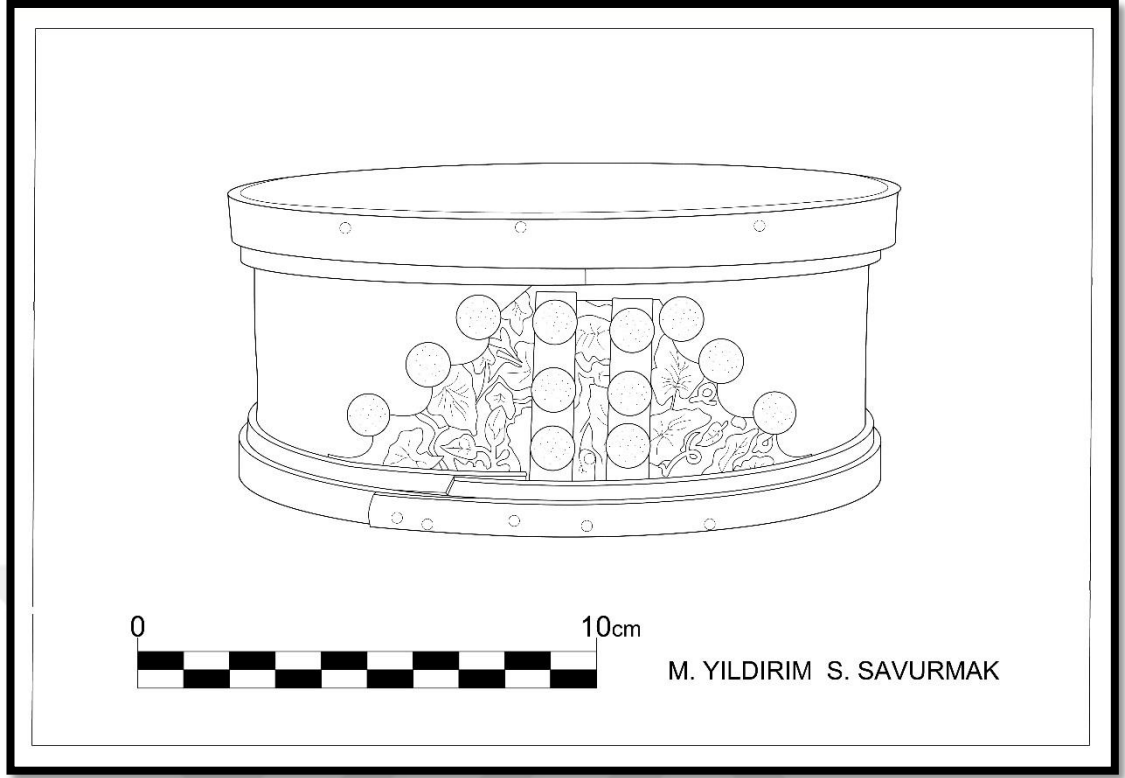
Çizim No 16: Örnek no 8'deki Ahşap Hamur Baskı Kalıbın Genel Çizimi

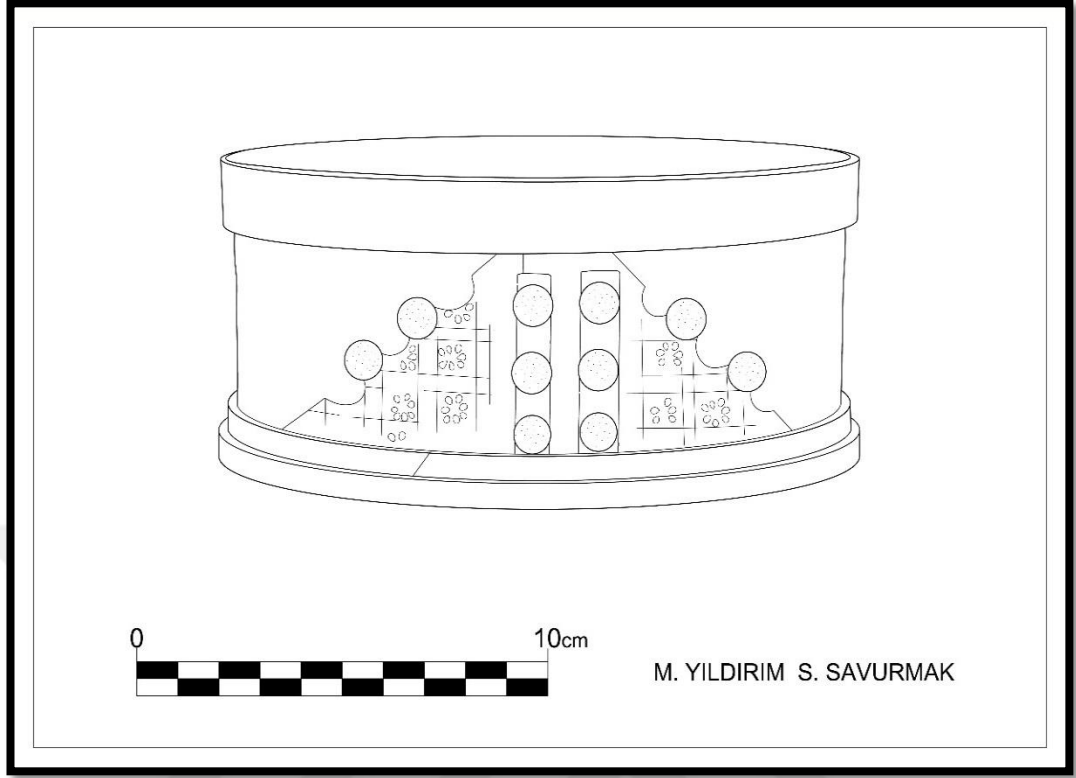
Çizim No 17: Örnek no 9'deki Ahşap Baskı Kalıbın Genel Çizimi

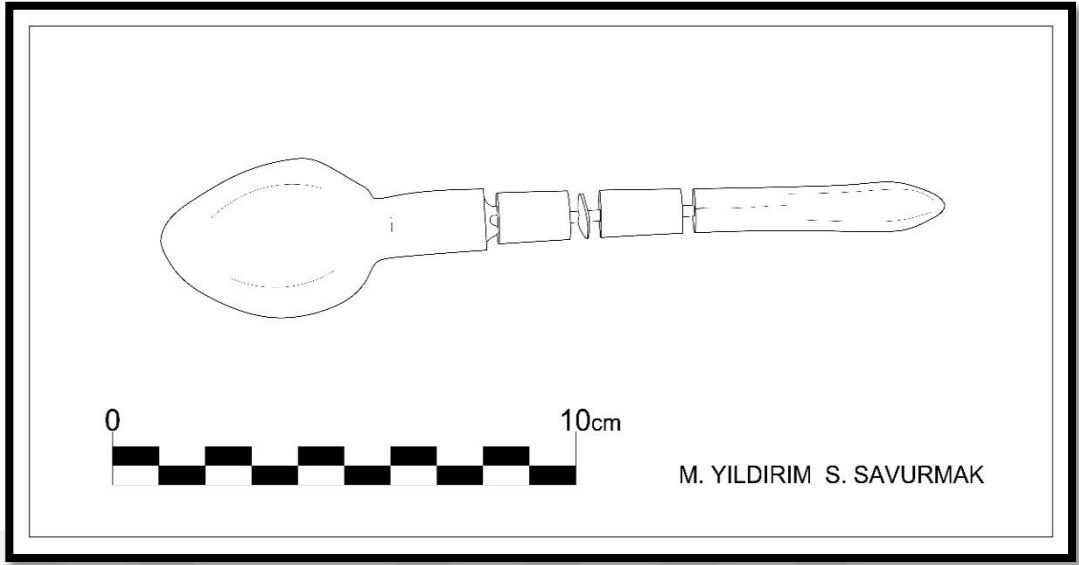
Çizim No 18: Örnek no 10'deki Ahşap Baskı Kalıbın Genel Çizimi

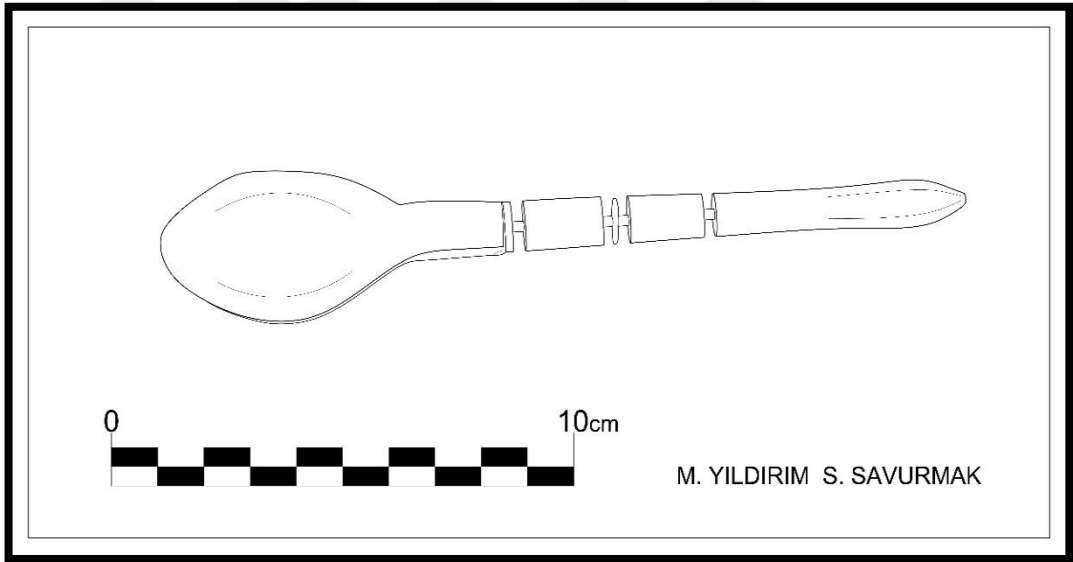
Çizim No 19: Örnek no 11'deki Ahşap Kahve Kutusu Genel Çizimi

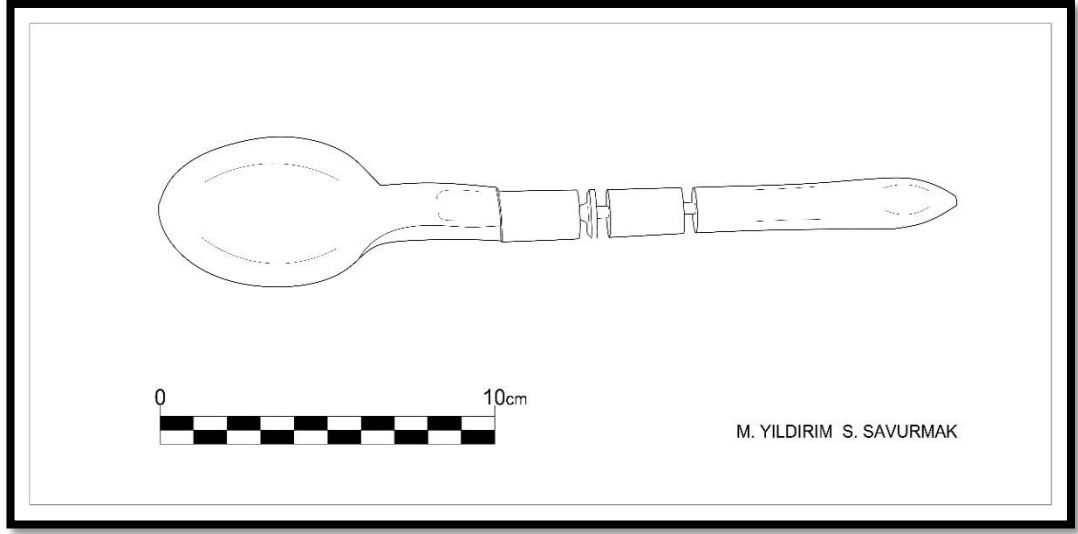
Çizim No 20: Örnek no 12'deki Ahşap Kahve Kutusu Genel Çizimi

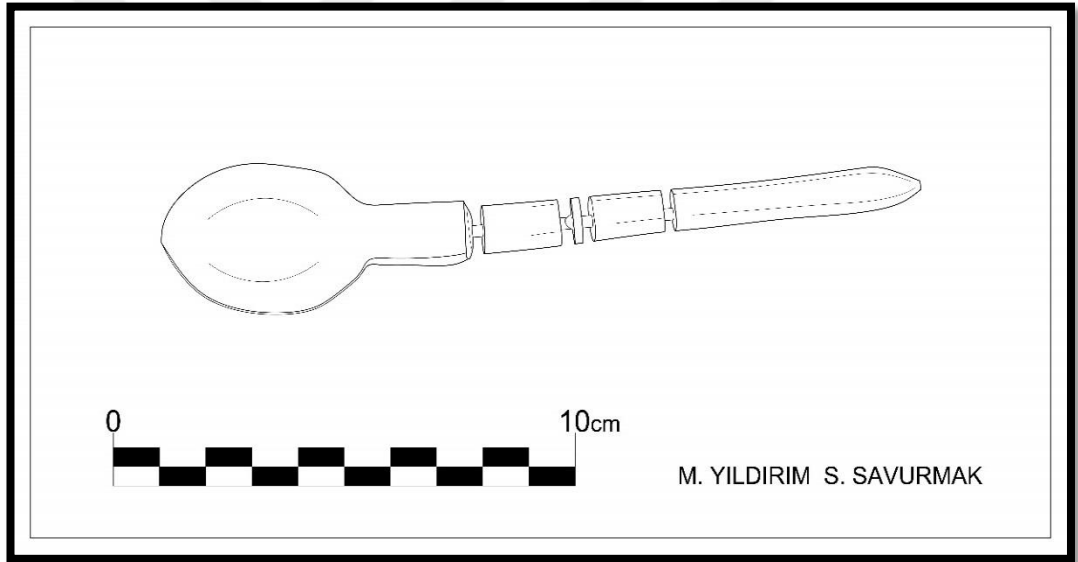
Çizim No 21: Örnek no 13'deki Kemik Saplı Ahşap Kaşık Genel Çizimi

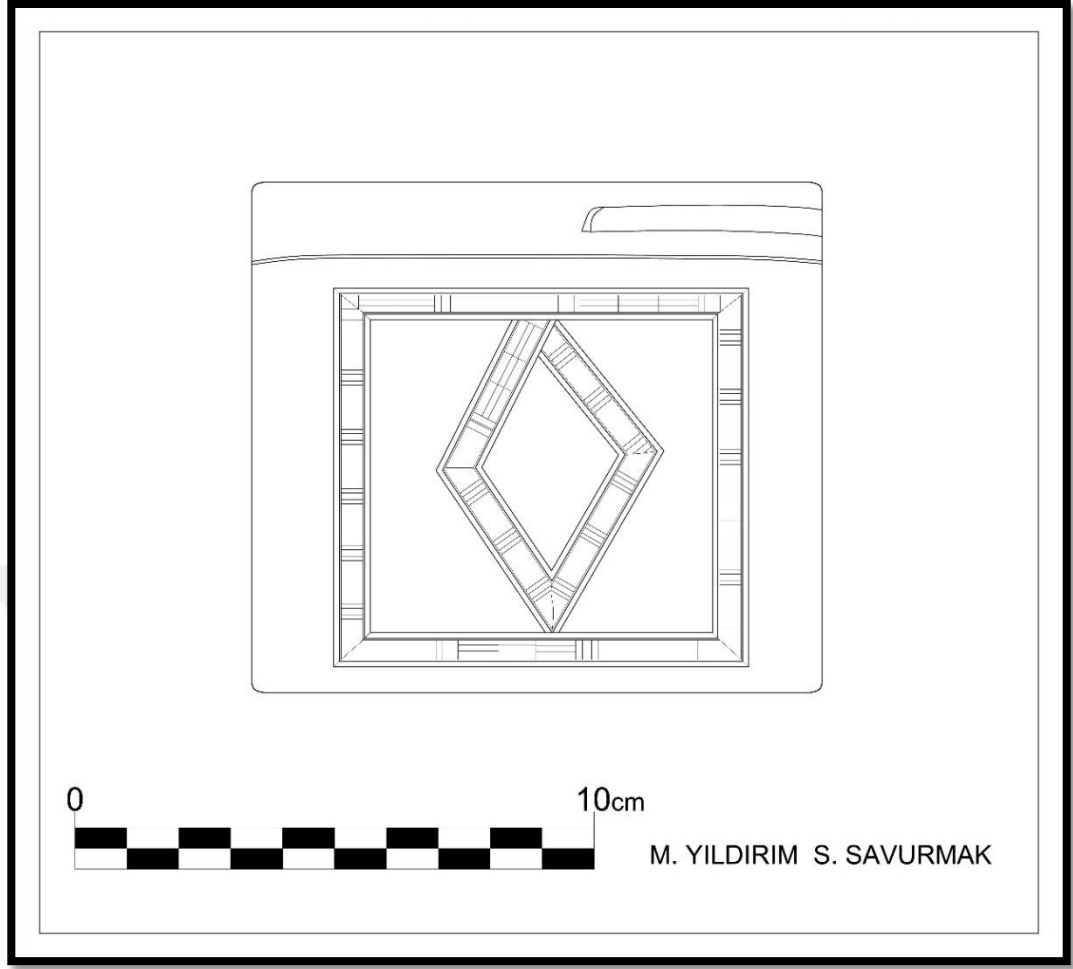
Çizim No 22: Örnek no 14'deki Kemik Saplı Ahşap Kaşık Genel Çizimi

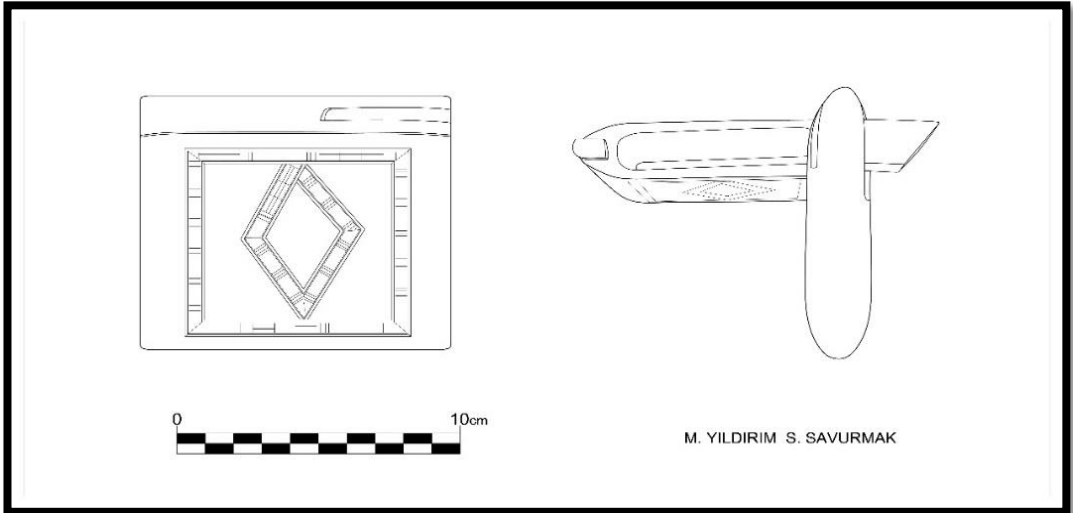
Çizim No 23: Örnek no 15'deki Kemik Saplı Ahşap Kaşık Genel Çizimi

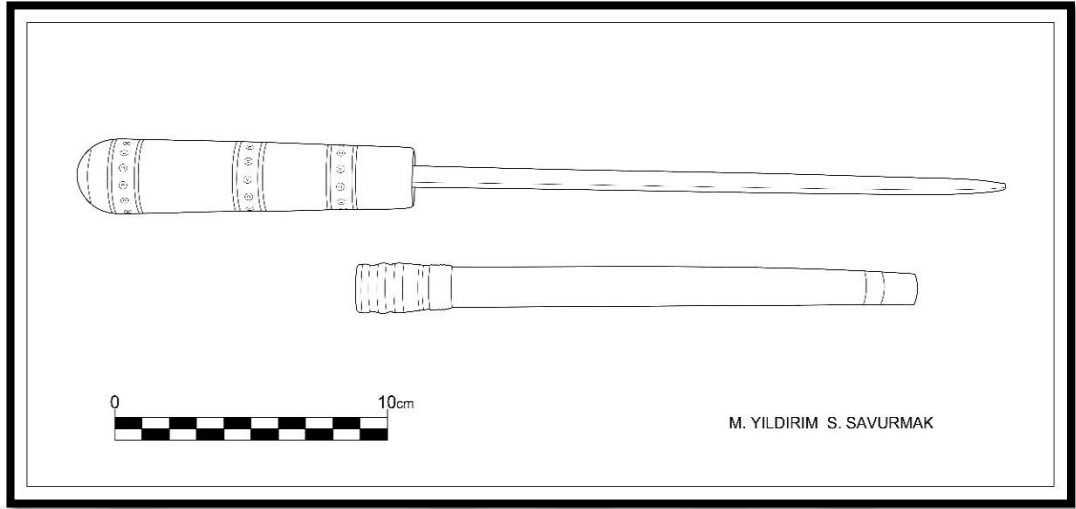
Çizim No 24: Örnek no 16'deki Kemik Saplı Ahşap Kaşık Genel Çizimi

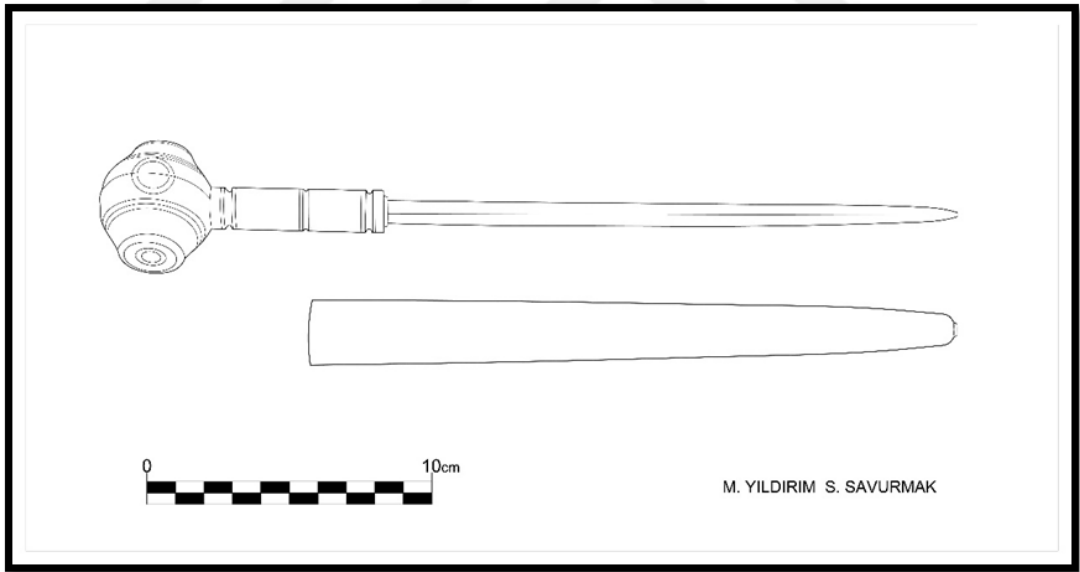
Çizim No 25: Örnek no 17'deki Şifreli Ahşap Kutu Genel Çizimi

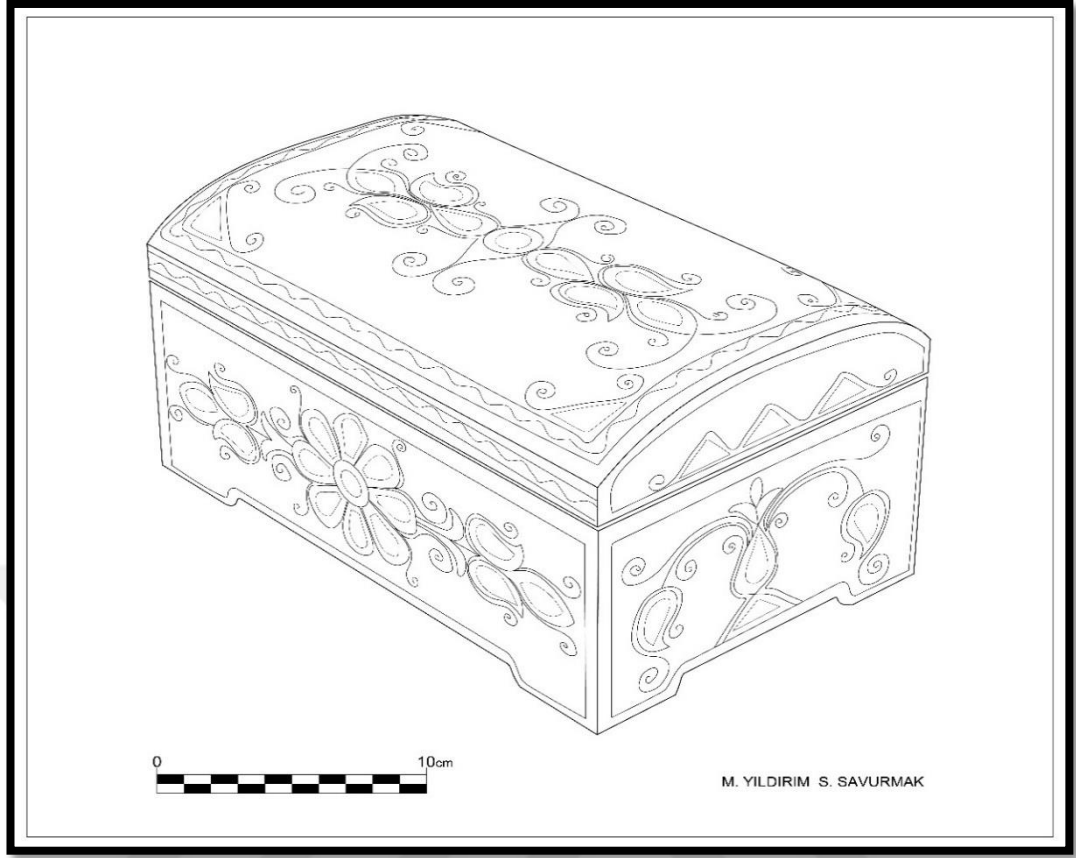
Çizim No 26: Örnek no 17'deki Şifreli Ahşap Kutu Perspektif Çizimi

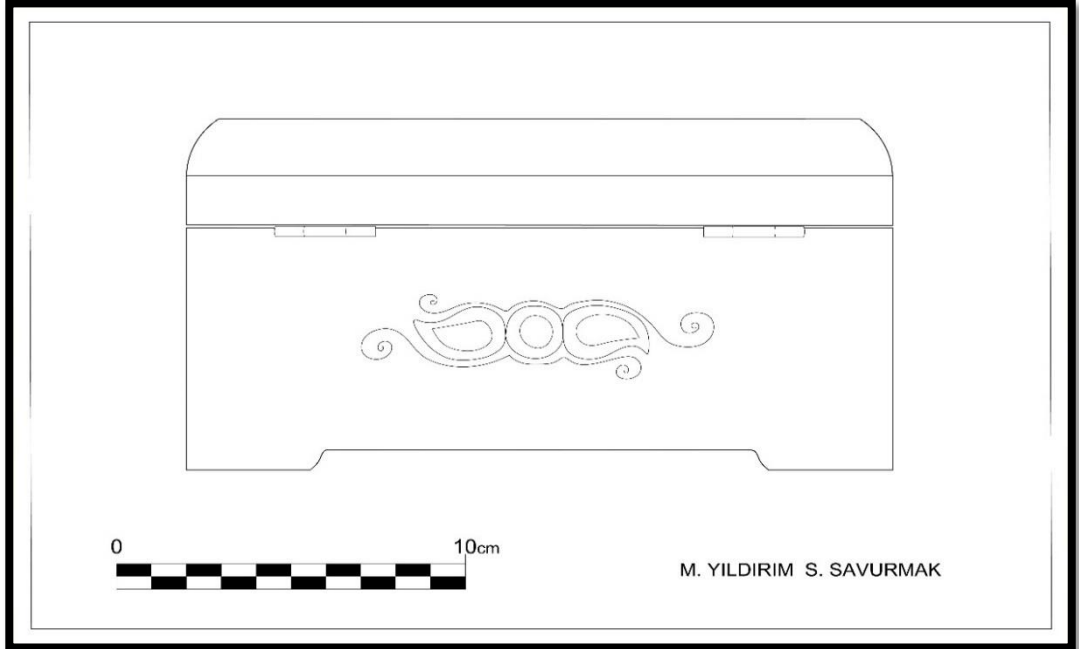
Çizim No 27: Örnek no 18'deki Kemik Saplı Şiş Demir Genel Çizimi

Çizim No 28: Örnek no 19'deki Kemik Saplı Şiş Demir Genel Çizimi

Çizim No 29: Örnek no 20'deki Mücevher Kutusu Perspektif Çizimi

Çizim No 30: Örnek no 20'deki Mücevher Kutusu Arka Çizimi

FOTOĞRAFLAR

Fotoğraf No 1 : Örnek No 1'deki Pencere Kanadının Genel Görünüşü

Fotoğraf No 2 : Örnek No 2'deki Pencere Kanadının Genel Görünüşü

Fotoğraf No 3 : Örnek No 3'deki Pencere Kanadının Genel Görünüşü

Fotoğraf No 4 : Örnek No 4'teki Pencere Kanadının Genel Görünüşü

Fotoğraf No 5 : Örnek No 5'teki Pencere Kanadının Genel Görünüşü

Fotoğraf No 6 : Örnek No 6'teki Pencere Kanadının Genel Görünüşü

Fotoğraf No 7 : Örnek No 7'teki Ahşap Baskı Kalıbın Genel Görünüşü

Fotoğraf No 8 : Örnek No 7'deki Ahşap Baskı Kalıbın Perspektif Görünüşü

Fotoğraf No 9 : Örnek No 8'deki Ahşap Baskı Kalıbın Genel görüntüsü

Fotoğraf No 10 : Örnek No 9'daki Ahşap Baskı Kalıbın Genel Görüntüsü

Fotoğraf No 11 : Örnek No 10'daki Ahşap Baskı Kalıbın Genel Görünüşü

Fotoğraf No 12 : Örnek No 10'daki Ahşap Baskı Kalıbın Perspektifi

Fotoğraf No 13 : Örnek No 11'deki Ahşap Kahve Kutusunun Genel Görünüşü

Fotoğraf No 14 : Örnek No 11'deki Ahşap Kahve Kutusunun Perspektif Görünüşü

Fotoğraf No 15 : Örnek No 12'deki Ahşap Kahve Kutusunun Genel Görünüşü

Fotoğraf No 16 : Örnek No 13'daki Kemik Saplı Ahşap Kaşık Genel Görünüşü

Fotoğraf No 17 : Örnek No 14'daki Kemik Saplı Ahşap Kaşık Genel Görünüşü

Fotoğraf No 18 : Örnek No 15'daki Kemik Saplı Ahşap Kaşık Genel Görünüşü

Fotoğraf No 19 : Örnek No 16'deki Kemik Saplı Ahşap Kaşık Genel Görünüşü

Fotoğraf No 20 : Örnek No 17'deki Şifreli Ahşap Kutunun Ön Görünüşü

Fotoğraf No 21 : Örnek No 17'deki Şifreli Ahşap Kutunun Perspektif Görünüşü

Fotoğraf No 22 : Örnek No 17'deki Şifreli Ahşap Kutunun Arka Görünüşü

Fotoğraf No 23 : Örnek No 18'teki Kemik Saplı Şiş Demirin Genel Görünüşü

Fotoğraf No 24 : Örnek No 19'teki Kemik Saplı Şiş Demirin Genel Görünüşü

Fotoğraf No 25 : Örnek No 20'deki Mücevher Kutusunun Genel Görünüşü

Fotoğraf No 26 : Örnek No 20'deki Mücevher Kutusunun Perspektif Görünüşü

Fotoğraf No 27 : Örnek No 20'deki Mücevher Kutusunun İç Kısımının Görüntüsü

Fotoğraf No 28 : İstanbul Türk İnşaat ve Sanat Eserleri Müzesinde Bulunan
Pencere Kanadı

Fotoğraf No 29 : Sakıp Sabancı Mardin Kent Müzesinde Bulunan Baskı Kalıp

Fotoğraf No 30 : Konya Etnografya Müzesinde Bulunan Ahşap Kahve Kutusu

Fotoğraf No 31 : Topkapı Sarayı Müzesinde Bulunan Kaşıklar

Fotoğraf No 32 : Ankara Vakıf Eserleri Müzesinde Bulunan Ahşap Kutu

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, Adı : YILDIRIM Mustafa
Uyruğu : T.C
Doğum Tarihi ve Yeri : 1982-Adıyaman
Telefon : 0544 373 76 46
Faks :
E-mail :mustafa05011982@hotmail.com

Eğitim Bilgileri

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet Tarihi
Lisans	Zonguldak Karaelmas Üniv./Karabük Teknik Eğitim Fakültesi/Mobilya ve Dekorasyon Öğretmenliği	2007
Ön lisans	Mersin Üniversitesi/Gülnar Meslek Yüksek Okulu/Mobilya ve Dekorasyon Programı	2002
Lise	Adıyaman Endüstri Meslek Lisesi	1998
Ortaokul	Sinop/Erfelek/Atatürk Ortaokulu	1995
İlkokul	Adıyaman İnönü İlköğretim Okulu	1992

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2007	Bursa	Teknisyen
2009-2010	Van	Öğretmen
2010-2011	Van	Öğretmen
2011-2012	Van	Öğretmen
2013-2016	Ordu/Ünye	Teknik Öğretmen
2016-	Van	Öğretim Görevlisi

Yabancı Dil: 71.25

25/06/2019

Tez Başlığı / Konusu:

“Şanlıurfa Müzesi’nde Bulunan Ahşap Eserler”

Yukarıda başlığı/konusu belirlenen tez çalışmamın Kapak sayfası, Giriş, Ana bölümler ve Sonuç bölümlerinden oluşan toplam 137 sayfalık kısmına ilişkin, 08 /05/2019 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından % 14 intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 14(yüzde ondört) dür.

Uygulanan Filtreler Aşağıda Verilmiştir:

- Kabul ve onay sayfası hariç,
- Teşekkür hariç,
- İçindekiler hariç,
- Simge ve kısaltmalar hariç,
- Gereç ve yöntemler hariç,
- Kaynakça hariç,
- Alıntılar hariç,
- Tezden çıkan yayınlar hariç,
- 7 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç (Limit match size to 7 words)

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Lisansüstü Tez Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılmasına İlişkin Yönergeyi İnceledim ve bu yönergede belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içemediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim.

25 /06/2019

Mustafa YILDIRIM

Adı Soyadı : Mustafa YILDIRIM

Öğrenci No : 179211041

Anabilim Dalı : Sanat Tarihi Anabilim Dalı

Programı : Sanat Tarihi Bilim Dalı

Statüsü : Y. Lisans ☐ Doktora ☐

DANIŞMAN

Prof. Dr. Recai KARAHAN

...../...../2019

ENSTİTÜ ONAYI

U Y G U N D U R

...../...../2019

Doç. Dr. Bekir KOÇLAR

Enstitü Müdürü